



**SOUTH EAST
EUROPE**
Transnational Cooperation Programme



DATOURWAY

A Duna mente fenntartható nemzetközi stratégiája, különös tekintettel a turizmus fejlesztésére

Kivonat

TURISZTIKAI VIZSGÁLAT

Magyarország



February 2010, Budapest

I. Turizmus

Bevezetés

A turizmus a világon a legfontosabb munkahelyteremtő szektorrá és vezető gazdasági ágazattá vált, növekedési üteme meghaladja a világ gazdaság növekedési ütemét. Egy ország, egy térség, egy település a turizmus fejlesztésében megtalálhatja a gazdasági fejlődésének jövőjét. A Turizmus Világszervezete (*World Tourism Organization* – WTO) előrejelzései szerint a turizmusból származó bevételek GDP-hez való hozzájárulása világviszonylatban a mai 10%-ról 2020-ra (a turistaérkezések számának csaknem megháromszorozódásával) várhatóan eléri a 13%-ot. Ugyanakkor szembe kell nézni azzal, hogy Magyarországon az utóbbi húsz évben folyamatosan csökken a turisták száma és tartózkodási ideje, és az utóbbi időszak gazdasági recessziója következtében a belföldi turizmus fejlődése is megtorpant. A turizmus hazánk GDP-jének 8,76 százalékát¹ állítja elő, és mintegy 328 ezer munkahelyet biztosít, fontos szerepet tölt be a külkereskedelmi mérleg javításában, hozzájárul a helyi adottságok kihasználásához, valamint a területi kiegyenlítődéshez, és ezzel egy időben az életminőségére is pozitív hatást gyakorol.

A magyar turisztikai szektor a jó adottságok ellenére számos problémával küzd, például az egy főre eső európai mezőnyben közepesnek értékelhető költség, az erős szezonális és területi koncentráltság. Ennek előidézőjeként sok tényező azonosítható, mint például a turizmus kínálatának minőségi és mennyiségi hiányosságai, a kifogásolható turistafogadás feltételei, sok esetben korszerűtlen képzés és a szektor fejletlen működési szervezete (fogadóterületek turizmusának fejlesztéséért és menedzsmentjéért egyértelmű kompetenciákkal, szakismerettel és megfelelő finanszírozással rendelkező, összehangolt szervezeti rendszer). Többek között a desztináción, azaz a turisztikai fogadótérségen (a turista számára utazási célterületen) alapuló, decentralizált szervezeti rendszer kialakítása nélkülözhetetlen a fenntartható és versenyképes magyar turizmus megteremtéséhez.

A turisztikai ágazatban is tapasztalható egyre fokozódó versenyhelyzet, az egységes európai belső piac, a folyamatosan változó fogyasztói igények, valamint az új trendek és utazási formák megjelenése indokolják, hogy átgondoltan, meghatározott célok mentén valósuljon meg a turizmus fejlesztése. Az ár-érték, ár-szolgáltatás arány felértékelődik. A nemzetgazdaságban betöltött szerepe ellenére a turizmus háttérbe szorult a kormányzati, politikai véleményformálók körében, ennek következtében az ágazat alkupozíciója fejlesztendő.

Az országos szintű tervezés alapidokumentumaként tekintendő a 2005-től 2013-ig szóló Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia és intézkedési terve. A turisztikai termékek fejlesztése évek óta folyamatos biztosított, ugyanakkor az intézmény-rendszer fejlesztésére, korszerűsítésére eddig nem került sor. 2008-ban jelennek meg először olyan pályázatok, amelyek a turisztikai intézményrendszer fejlesztését szolgálják, és komoly lehetőséget jelentenek azon önkormányzatok számára, amelyek a turizmus területén eredményeket értek el, vagy komoly fejlődési potenciállal rendelkeznek. Ezért a turisztikai desztináció menedzsment rendszer háttérének fejlesztésére is nagy hangsúlyt kell fektetni. Az ágazat jelentőségét, valamint a turizmusban rejlő további fejlesztési lehetőségeket felismerve a turizmus a hazai fejlesztéspolitikában is mind nagyobb figyelmet kap. A turizmus kulcsszerepének elismeréseként értékelhető, hogy a 2007 és 2013 között rendelkezésre álló

¹ A teljes közvetlen és közvetett turizmus szektor összesített adata, amely magába foglalja a teljes közvetlen turizmus szektorral kapcsolatban lévő, ahhoz beszállító tevékenységgel hozzájáruló teljesítményeket is (forrás: NTS 2005.)

európai uniós fejlesztési forrásokból turizmusfejlesztési célokat szolgáló keret megközelíti a 300 milliárd forintot (ÚMFT 280 milliárd, ÚMVP 16,6 milliárd).

A turizmus a Duna menti megyékben, mint az országban legtöbb helyen a megélhetés alternatívájaként jelenik meg. Nemzetközi szinten is kiemelkedő jelentőségű Budapesten, országos szinten számottevő a Dunakanyarban, a Fertő tónál. Egyre növekvő szerephez jut a kerékpáros és a vízi turizmus a Szigetközben. E területeken kívül további turisztikai koncentráció csak a nagyobb városokban (Győr, Komárom, Dunaújváros, Szekszárd, Baja) illetve egy-egy frekvenciált üdülőtelepülésen kimagasló infrastruktúrával ellátottan (aquapark, wellness szálló, lovaglás, vadászat) jelentkezik más-más vezértermék köré szerveződve. A part menti települések többségének életében sincs fokozott jelentősége a vízi turizmusnak és a hajózásnak. A Duna mente kiváló adottságainak turisztikai vonzerővé fejlesztésével érhető csak el jelentékenyebb arány a gazdaság részesedéséből. Megtervezett és szervezett komplex turisztikai csomagokra van szükség a térség adottságaihoz illeszkedő, és azokat láncként felfűző tematikus utak formájában.

1.1. Turisztikai vonzerők értékelése

A turisztikai vonzerő a történelmi múlt által felhalmozott és a természet által nyújtott potenciális adottságok infrastrukturális, ill. vendégváró szolgáltatásokkal való felruházása.

Ennél fogva a kulturális örökségi és természeti elemeket be kell kapcsolni a turizmus áramába a fogadóképesség növeléséhez. Ennek alapfeltételei, hogy a turizmuspolitika megfelelő koncepcióval, szervezeti háttérrel és anyagi kerettel rendelkezzen, a helyi szintű társadalom jelentőséget tulajdonítson meglévő értékeinek, és képes legyen a turizmus feltételeinek kiépítésére, működtetésére.

A turisztikai vonzerők értékelése a következő szempontok alapján történik:

- A *nemzetközi jelentőségű vonzerők* közé azok az attrakciók sorolhatók, amelyek távolabbi országok számára is eléggé vonzóak ahhoz, hogy felkeressék azokat.
- Az *országos és regionális jelentőségű vonzerők* esetében azok az attrakciók kerültek, amelyek önmagukban elég vonzerőt jelentenek ahhoz, hogy az ország távolabbi pontjairól és az adott vonzerőt körülvevő régióból keresletet indukáljanak. Régió alatt nemcsak az adott ország statisztikai régiója értendő, hanem az attrakció kb. 150 km-es körzete, amely ezáltal országhatárokat is átmetsz.
- A *helyi jelentőségű vonzerők* csoportjába azokat az attrakciók tartoznak, amelyek a helyben élő lakosság, vagy a valamilyen oknál fogva az adott helyre érkező turisták számára vonzerőt jelentenek. Az ebbe a kategóriába tartozó vonzerők tehát önmagukban nem generálnak turizmust, hanem a már helyszínen tartózkodó turisták időtöltési lehetőségeit színesítik, és megelégedettségüket növelik.

A fenti két első két kategória a soron következő elemzésben kiemelkedő vonzerőként jelenik meg.



1.1.1. Turisztikai vonzerők értékelése megyei bontásban

A Duna-menti 7 megye és Budapest turisztikai vonzereje igen differenciált. A Duna turisztikai szerepe, mint központi összekötő elem, természeti, tájképi tényezőként meghatározó, a vízi turizmus valamint a személy- és sétahajózás területén azonban nem eléggé kiforrott. A Dunával nem érintkező településeken a folyó szerepe egyre inkább háttérbe szorul, s előtérbe kerülnek a térség, település egyedi vonzerői, melyek megyei bontásban, az alábbiakban foglalhatók össze. Sajnos a magyarországi szakaszon átívelő kevés számú híd (16) miatt inkább az elválasztó szerepe érvényesül.

Győr-Moson-Sopron megye

Határmenti fekvésénél, közlekedés-földrajzi és térszerkezeti helyzeténél fogva Győr-Moson-Sopron megye „kapu-szerepet” tölti be az ország nyugatról érkező idegenforgalmában. Magyarország beutazó idegenforgalmának több mint egyharmada Győr-Moson-Sopron megye határátkelőin keresztül érkezik az országba. Ez utóbbi kapcsán jelentős az átutazó turizmus és - ugyan folyamatosan csökkenő tendenciával - a bevásárló turizmus.

Kiemelkedő vonzerők

A nagy forgalmú idegenforgalmi folyosók megléte és tranzit funkciója mellett a megye idegenforgalmi jelentőségét növelik továbbá nemzetközi és regionális jelentőségű épített vonzerői (pl. Pannonhalma és Fertődi Esterházy-kastély), népi hagyományai, félszáz kastélya és kúriája, illetve kastélyszállója, kulturális rendezvényei (pl. Fertődi Zenei Napok, Fertőrákosi Európa Koncertek). Két világörökségi helyszínnel is büszkélkedhet a megye: Az Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és közvetlen természeti környezete valamint a Fertő / Neusiedlersee kultúrtáj (határokon átnyúló, Ausztriával közös). A természeti értékek (pl. Fertő-Hanság Nemzeti Park) és az országos vonzerővel rendelkező üdülőkörzetei (Sopron-Kőszeghegyalja kiemelt üdülőkörzet és a Szigetköz üdülőkörzet), az aktív és zöld turizmus színterei: kerékpározási lehetőségek, a víziturizmus Dunán és Fertő tavon. A megyében még jelentősek a gyógy- és termálfürdők, bor- és gasztronómiai adottságai, épülő konferenciaközpontjai.

Vonzerők

Az építészeti örökség értékei között szükséges megemlíteni a megye híres történelmi belvárosait (Sopron, Győr, Mosonmagyaróvár), a megye területén található várakat, s a mintegy félszáz kastélyt és kúriát. Ez utóbbiak fele műemléki védelem alatt áll, a kastélyokat övező parkok nagy része pedig természetvédelmi érték. A kastélyok alig egyötödének hasznosítása szolgál idegenforgalmi vagy kulturális célokat. A legtöbbjüket szociális intézményként (nevelőotthon, idősek, betegek otthona) használják.

A kulturális és örökségturizmus egyik fő vonzerejét jelenti a népi hagyományok (néptánc együttesek, népi kismesterségek, hagyományos ízek), a kiemelkedő kulturális rendezvények (pl. Fertődi Zenei Napok, Fertőrákosi Európa Koncertek, Liszt Fesztivál, Barokk Történelmi Fesztivál, Barokk Nostalgia Művészeti Fesztivál, Pannonhalmi hangversenyek, a Mediawave Fesztivál, valamint további helyi jelentőségű soproni és győri kulturális fesztiválok). Jelentősek a megyében található gyűjtemények, kiállítások, mint a Pannonhalmi Apátság könyvtára és képtára, a kincstár és egyéb gyűjteményei; a nagycenki Széchenyi István emlékmúzeum; Sopron és Győr múzeumai és egyre több látogatót vonzó gyűjteményei, kiállításai.

A természeti és építészeti értékek egyben az aktív turizmust kedvelők egyik célpontját is jelenti. Az említetteken kívül számos olyan helyi jelentőségű természeti érték és kulturális örökség található a megye területén, melyek egymással összefűzve, egymást kiegészítve a kerékpározás, a természetjárás, az ökoturizmus kedvelt célpontjai. Megyeszerte további

lehetőségek vannak a relatív sík terepviszonyok miatt a lovasturizmus és az erdősültség kapcsán a vadászat (Hanság, Soproni-hegység, valamint a Pannonhalmi-dombság), valamint a folyóvizekre, a halastavakra tekintettel horgászat (Öreg-Duna a szigetközi ágrendszerrel, Fertő-tó, Mosoni-Duna, Rába, Marcal és Rábca, a Szigetköz, Rábaköz falvainak horgásztavai) kedvelői számára. A turisztikai szolgáltatásokat jól egészítik ki az egyéb sportolási lehetőségek: minigolf, sétarepülés, tenisz, nyári bobbálya, teke, lövészet, szánkózás, vízisí. A megye aktív turizmusának egyik meghatározó ága lehet a víziturizmus (Fertő-tó, Mosoni-Duna, Rába). A Kisalföldön számos gyógy-és wellness-szálloda fogadja az idelátogatókat. Vendégforgalom szempontjából kiemelkedő a Győri Élményfürdő, a Mosonmagyaróvári termálfürdő, a balfi, a hegykői és lipóti fürdők. Minősített gyógyvízzel rendelkező fürdő Kapuváron és Csornán található, a soproni Lővérek államilag minősített klimatikus gyógyhely, Balf pedig államilag minősített gyógyhely.

A borturizmus feltételei elsősorban a megye két történelmi borvidékén, a Soproni és a Pannonhalma-Sokoróalja Borvidéken adóttak, ám a szervezett borutak még kialakulóban vannak. Több településen található hangulatos pincesor (pl. Csikvánd, Gyarmat, Nyúl, Tényő), ahol a helyi gazdák kínálják saját készítésű termékeiket. Egyre szélesebb résztvevői és látogatói körrel rendelkeznek a megyei borversenyek. A megyében még minősített gyógyvízzel rendelkező fürdő Kapuváron, Csornán található, melyek a piaci lehetőségek figyelembe vételével további fejlesztéseket igényelnek, hogy igazi turisztikai vonzerőt jelentsenek.

Az aktív turizmus, a kerékpározás és a természetjárás kedvelt célpontja lehet a Pannonhalma-Sokorói dombság. A Fertő-Hanság Nemzeti Park és két további Natúrpark (Soproni-hegység, Pannontáj-Sokoró) sok lehetőséget nyújt a természetközeli turizmus, ökoturizmus számára.

Turisztikai térszerkezet

A két megyei jogú város, Győr és Sopron jelentős idegenforgalmi vonzerővel rendelkeznek. Sopron a 84. és 85. főutak tranzitfolyosóján határ közeli megállóhely, ugyanakkor a legszélesebb idegenforgalmi vonzással és kínálattal rendelkező turisztikai központ. A város körüli természeti adottságok (erdős, hegyvidéki környezet, klimatikus gyógytényező, balfi gyógyvíz, vízparti adottságok, stb.) szerencsésen ötvöződnek az épített környezet nyújtotta vonzerőkkel. Műemléki és kultúrtörténeti értékeinek gazdagsága folytán nagy kisugárzással rendelkező kulturális központ és turisztikai célpont. Győr jelentős tranzitközpont az ország legfrekvenciáltabb idegenforgalmi folyosóján, de nemcsak forgalmi csomópontként, hanem idegenforgalmi célterületként is sokrétű adottságokkal rendelkezik az átutazó forgalom megállításához. Önálló idegenforgalmi vonzerőin túl hozzájárul ehhez a nagyváros infrastrukturális és intézményi háttere és kulturális rendezvényei, virágzó üzleti élete.

Annak ellenére, hogy az idegenforgalom fogadásába a települések viszonylag nagy száma kapcsolódik be, a megye idegenforgalmát – mind a fogadókapacitás, mind pedig a vendégforgalom területi eloszlása tekintetében – Győr és Sopron túlsúlya miatt alapvetően kétpólusú területi szerkezet jellemzi. Az említett két város koncentrálja a fogadókapacitás csaknem kétharmadát és az eltöltött vendégéjszakák közel



háromnegyedét. A megye idegenforgalmának tradicionális központja Sopron magas színvonalú és komplex turisztikai termékkínálattal. Szálláshelyi fogadóképisége másfélszerese, vendégforgalma viszont mintegy kétszerese Győrénak. A megye fontos rekreációs tengelye a Duna a Mosoni-Dunával. A Rábának rekreációs tengelyként csekélyebb a szerepe. A folyó menti települések idegenforgalmi fogadóképessége infrastrukturálisan nem kielégítő. Általában a megye déli része – a Rábaköz belső és a Répce-sík külső periferiája – turisztikailag kevésbé feltárt terület, kisebb volumenű, mozaikosan megjelenő, de sokrétű potenciális adottságokkal és jelentős tartalékokkal a turizmus fejlesztése számára. Mindez egyensúlytalan, észak felé „billent” területi szerkezet kialakulásához vezetett a megye idegenforgalmában.

Kiemelt turisztikai desztinációk

A megyének három meghatározó turisztikai térsége van, ebből kettő: a Pannonhalmi Apátság és a Fertő-táj a világörökség része, míg a Mosonmagyaróvártól Győrig terjedő Szigetköz országos jelentőséggel bír. A fenti térségek közül Fertő-tó vidékének van a legnagyobb gazdasági súlya, míg Pannonhalmi alapvetően az egynapos kirándulások célpontja, illetve a szállásférőhelyek száma is lényegesen kevesebb a Sopron-Fertő térségnél.

Turisztikai desztinációk

Az idegenforgalom szempontjából a következő turisztikai desztinációk határolhatók le a megyében:

- A **forgalmas idegenforgalmi folyosók** mentén a tranzitturizmus fejlesztési zónája (M1, 84., 85. utak)
- A **termál- és gyógyidegenforgalmi, valamint a vízparti** adottságokhoz kapcsolódva, tartós üdülés; az elszórt területi elhelyezkedésnek megfelelően ezek mozaikosan, nem összefüggő térségekben jelennek meg
- A **Szigetköz** térsége – változatos természeti és kulturális értékekre alapozott sokrétű természetközeli aktív turizmus valamint a falusi turizmus területe
- **Fertő-Hanság** a természetvédelem elsődlegességét biztosító ökoturizmus térsége, kiegészítő tevékenységként az aktív turizmus különböző formáival (kerékpározás, lovaglás), valamint a falusi turizmussal
- **Pannonhalmi-dombság térsége** a falusi turizmus és a történelmi borvidékhez kapcsolódó gasztronómiai és borturizmus, valamint a természetjárás és a kerékpározás, továbbá kultúrtörténeti értékei révén a kulturális turizmus területe
- A **Rábaköz és a Répce-sík** kisebb jelentőségű, és nagyrészt még kihasználatlan terület, amely jó adottságokkal rendelkezik a néprajzi hagyományok és táji jelleg tekintetében

A Duna menti két kistérség (Mosonmagyaróvári és Győri) a természeti értékekben gazdag és védett Szigetközi és Hansági tájra alapozhatja turizmusát. A kistérségek erőssége az ökoturizmus és az ehhez kapcsolódó lovas- vadász-, kerékpáros- és talán legfőképp a vízzel kapcsolatos turizmuságak, mint a kenu-turizmus és a horgászat. Ugyanakkor találunk mesterséges tavakat, melyek fürdésre is alkalmasak, ezek a korábbi rekultivált kavicsbányatavak (Hegyeshalom). Az egyre jobban bővülő kerékpárút hálózat a kerékpáros turizmust fellendítette, de mivel a szigetközi kerékpárút teljes hosszában (Darnózséli kivételével Mosonmagyaróvárig megépült) a falvakat köti össze, és nem a térség természeti értékeit, melyek a Dunai árendszershez kötődnek, ezért a turisták számára nem elégséges. Ugyanakkor konkurenciát jelent a szlovák oldalon található kerékpárút, mely a Duna töltéskoronáján fut végig. A természetközeli turizmus kiegészítőjeként a szigetközi természetföldrajzi-néprajzi tájegység egyedisége révén nagy érdeklődésre tarthat számot tematikus kultúrutak kialakításával a népi építészet, a hajdan oly jellegzetes hajómalmok

működése, az aranymosás, a folyami közlekedés, és a szilaj pásztorkodás bemutatásával. Győr dominanciája egyértelmű térségben a turisztikai termékek sokszínűségével. A péri nemzetközi repülőtér javítja a város elérhetőségét.

Komárom-Esztergom megye

Komárom-Esztergom megye határ menti helyzetéből adódóan összekötő kapocs Dél-Szlovákia, a Nyugat-Dunántúl északi része és a Budapest-környék pilisi, dunakanyari tájai felé is. Jelentős tranzitforgalom bonyolódik az M1-es autópályán kelet-nyugati irányba. A Duna mente hagyományosan az ország összefüggő ipari tengelyébe tartozott, amely mára már felszakadozott. Azonban a környezetterhelés még mindig magas e sávban. A megye más része (Vértes, Gerecse előtere) is nagymértékben iparosodottnak, urbanizálodottnak tekinthető, néhol súlyos környezeti károkkal terhelve, ahol a turizmus olyan formáinak szükséges prioritást adni, amelyek – lágyabb, szelídebb, ily módon zöldebb jellegüknel fogva – hosszú távon is képesek megőrizni a célterületek egyre sérülékenyebbé váló természeti értékeit.

Ennél fogva a Duna mentét a turizmus nem hódította meg, csupán a Dunakanyarnál (Esztergom, Dömös) jelentősebb. A megye természeti tájai (pl.: Dunakanyar, Gerecse, Vértes, Bakonyalja) és kulturális, egyházi értékei jelenleg kiváló potenciális vonzó adottságok az idegenforgalom számára.

Kiemelkedő vonzerők

Komárom-Esztergom megye a régészeti emlékek, illetve a római kor és a magyar államalapítás kora óta ránk maradt épített értékek tekintetében az egyik legintenzívebb „örökségi területe” hazánkban. A magyar államiság „bölcsője”, ennek megfelelően kulturális értékei, hagyományai őrzik a – római előzmények utáni – Duna-melléki sorsfordulók megannyi „lenyomatát” (pl. Esztergomi vár, Bazilika, Komáromi erőd, egyben világörökségi helyszínek). A megyében egyaránt jellemző a gazdag természeti és táji örökség is. Területén megtalálható bioszféra rezervátum, nemzeti park, nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó védett terület és ismeretlenségben megbúvó védett vagy védelem alatt nem is álló, de értékes területek sokasága is. (Duna-Ipoly Nemzeti Park; Vértesi Natúrpark, tervezett Bakonyalja Natúrpark és Gerecsei Natúrpark). Ugyanakkor Komárom-Esztergom megye arról is közismert, hogy természeti értékei mellett tájsebek sokasága és az urbánus táj megannyi negatívuma is fellelhető, amely rehabilitáció folytán kapcsolható be a turizmusba (oroszlányi bányászati múzeum).

Vonzerők

A megye természetvédelmi értékei közül kiemelhető a Gerecsei Tájvédelmi Körzet, amely a természetjáró turizmus számára nyújt sokrétű lehetőséget. Tájképi értékei közül kiemelendők a viszonylag érintetlen tájrészletek (Malom-völgy, Látó-hegy). Idegenforgalmi szempontból kitűnő túralehetőségek említhetők: gyalog, lóháton és kerékpáron. Ajánlott táborhelyek: Pusztamarót, Agostyán. A Gerecsei Tájvédelmi Körzet fokozottan védett területei – Pisznice, Száz-völgy (benne egy erdőrezervátummal), Nagy-Somlyó, Asszony-hegy és a baji Lábas-hegy – csak engedéllyel és vezetővel, míg a többi terület a turista útvonalak mentén szabadon látogatható. A Gerecsében számos kultúrtörténeti érték is található. Így például Pusztamarót történeti-, Dunaalmás irodalomtörténeti-, a Szelimlyuk népmondai emlékhely, régészeti lelőhely Baj, néprajzi érték Tardos, Vértestolna, Agostyán, ipartörténeti emlék Pisznice, Kis-Gerecse. A másik kiemelkedő természeti érték a Duna-Ipoly Nemzeti Park működési területén lévő Visegrádi-hegység kedvelt turistacélpontjai (Prédikálószék, Rám-szakadék). Tatán az Öreg-tó és a szabadtéri Geológiai Múzeum is vonzó célpont.

A Vértesi Natúrpark és a Gerecsei Natúrpark az ökoturizmus és zöldszturizmus kiszélesítésében játszik nagy szerepet. Az attrakcióhelyszínek jelentős része védett illetve NATURA 2000-es területen található.

Kulturális és örökségturizmus "Királyi városok" – regionális szintű program, a 2008-ban aláírt együttműködés alapjain: Esztergom, Székesfehérvár, Tata és Veszprém érintésével. Az integrált fejlesztési projekt a négy város történelmi és kulturális hagyományaira épülő turisztikai vonzerőfejlesztéseknek az összehangolását és megvalósítását célozza.

Egyik jellegzetes része az ipari műemlékek fejlesztése, együttműködés segítése. Ez a megyében jelen lévő, hagyományokkal rendelkező bányászati helyszínek interaktív, szórakoztató bemutatását jelenti. A tatabányai múzeum részét képező Szabadtéri Bányászati Múzeum (XV. akna), Oroszlány Bányászati Múzeuma (XX. akna) és a dorogi Bányász Emlékház kínálata alkotja.

Termál- és gyógyturizmus terén kiemelkedő a megyében az esztergomi aquapark és wellness részleg, valamint komáromi gyógyfürdő. Említést érdemel a Bábolnai és Ácsi termálvíz kutak vízkészlete, amely még nem került turisztikai hasznosításra.

Az aktív turizmuson belül a kerékpáros- és lovasturizmus (Kisbér, Bábolna központtal, de több lovasiskolával a megyébe n elszórtan jelentős. "A lótenyésztés fellegrvárai" – regionális szintű program tervezett, Bábolna, Kisbér, Mór, Enying központok érintésével.

Gasztronómia és borkultúra. A neszmélyi Hilltop borászat is jelentősen kiveszi részét az Ászár-Neszmélyi borvidék újbóli megismertetéséből. A falusi/vidéki turizmus kiforratlan még.

Konferencia és kongresszusi turizmus a nagyobb városok szállodáihoz, múzeumaihoz, színházaihoz köthetők.

Zarándok turizmus (Esztergom, Csatka, Pannonhalma) keretén belül "Mária útvonal"- spirituális turistaút nyomvonala által érintett települések (Csatka, Súr, Vértessomló, Szárliget, Tarján, Majk, Héreg, Péli földszentkereszt, Dorog (Sátorkúpuszta) és Tokod (Gete) Esztergom) kialakítása javasolt.

Testvérvárosokba irányuló kapcsolatépítő turizmust a legtöbb település fenntart, illetve kiépít.

Turisztikai térszerkezet

Komárom-Esztergom megyében a turisztikai vonzerők mozaikszerűen jelennek meg. Az egyes települések önállóan próbálják a turisták figyelmét felkelteni, hiányzik a térségi gondolkodás. A szigetszerű vonzerők központokat célszerű a térségi háttérterületükkel együtt csoportba szervezni. Ilyen jelentős idegenforgalmi szerepkörrel rendelkező turisztikai csomópontok (Komárom, Esztergom, Tata, Bábolna-Kisbér). A megye keleti (a Közép-Dunavidéki Idegenforgalmi Régióhoz, így a Duna-kanyarhoz és fővároshoz kötődő) térsége valamint a nyugati (tehát a Közép-Dunántúli Idegenforgalmi Régióhoz tartozó) területei között jelenleg szinte egyáltalán nem létezik valós kohézió, holott e megosztottság, kétpólusosság fokozatos felszámolásával jelentős tartalékok szabadíthatók fel. Az összekötő kapocs-szerep erősítendő szlovák-magyar viszonylatban is. (Komárom két része, Esztergom-Parkány között).

Komárom-Esztergom megye idegenforgalmi mutatói az elmúlt hat évben összességében javultak. A vendégek száma a kereskedelmi szálláshelyeken 2002 óta 30%-kal nőtt. A vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken pedig 24%-kal emelkedett, a legmagasabb értéket 2006-ban érte el, majd az elmúlt két évben folyamatos csökkenést mutat. A kereskedelmi szálláshelyek kapacitás kihasználtsága 22%-os 2002 évhez képest. Komárom-Esztergom megye magán szálláshelyeinek vendégforgalma az elmúlt három évben 26%-kal, a vendégéjszakák száma 46%-kal emelkedett. A magán szálláshelyeken megszálló vendégek 46%-a falusi szálláshelynek minősített magán szálláshelyek vendége.

A megye jelenlegi fejlesztései:

- Az esztergomi Bazilika pincerendszerének (Prímás Pince) megóvása és turisztikai hasznosítása, a Bazilika turisztikai fogadóképességének fejlesztése- kiemelt projekt
- Monostori Erőd: Euroregionális Kulturális-Turisztikai Központ
- A Központi Bányászati Múzeum Oroszlányi Bányamúzeumának megújítása egykori bányaépületek revitalizációjával és új kiállítási koncepció megvalósításával, mint a régió arculatát meghatározni képes turisztikai vonzerő,
- Tatai Öreg-tó és Által-ér vízgyűjtő rehabilitációja, mint nem turisztikai, de kiemelt beruházás,- támogatási összeg: HUF 1.500.000.000
- Oroszlány-Majkpuszta Kamalduli Remeteség Foresteria épületének műemléki rekonstrukciója és turisztikai hasznosítása,
- A Tatai Angolpark rehabilitációja
- Tatabánya kerékpárút építése

Kiemelt turisztikai desztinációk

A megye kiemelkedő turisztikai célterülete az országos szinten is jelentős Dunakanyar részét képező Esztergom város és Visegrádi-hegység. A történelmileg is jelentős hagyományokkal rendelkező település számos építészeti, kultúrtörténeti értékkel rendelkezik (Esztergom, mint volt királyi székhely, egyházi központ: Vármúzeum, főszékesegyházi Kincstár és Altemplom, Árpád-házi Királyi, Érseki és Bottyán-palota, Szent-Anna kerektemplom és a prímási palota botanikus kert, Lábatlan középkori eredetű templom, Gerenday-ház, Pusztamarót). A történelmi helyszínek látogatottsága jelentős, egymillió fő feletti Esztergomban a látogatók száma, a nyári rendezvénysorozat nemzetközi hírű. A környék szabadidős adottságai kedvezőek. A Duna, a tavak, a változatos domborzat és az erdők ideális terepet nyújtanak a természetjárók (Visegrádi –hegység: Pilisszentlélek, Dömösön Rám-szakadék, Prédikálószték, Vadálló kövek, Esztergomban van a Duna-Ipoly Nemzeti Park oktatóközpontja és tanösvénye, ez a nemzeti park fogadó kapuja).

A másik két jelentős célterület Komárom és Tata. Tatán az építészeti és természeti értékek is egy helyen fellelhetők (a Tatai Vár az Öreg-tóval, az Esterházyak barokk kastélya, romantikus Angolkert), ezzel együtt a város történelmi központjának teljes rehabilitációja szükséges.

Turisztikai desztinációk

A megyében jelenleg is megtalálható vonzerők alapján az alábbi célterületek rajzolódhatnak ki, amelyek közül hosszú távon, a nemzetközi turisztikai piacon ismert és elismert turisztikai központokká válhatnak.

- **Esztergom és Visegrádi-hegység** (Vár és környezete, Bazilika és létesítményei, az élményfürdő és a belváros)
- **Komárom és környéke** (Erődrendszer: Monostori, Csillag és Igmándi erődök és a komáromi Gyógyfürdő)
- **Tata -Gerece** (belváros és Öreg-tó, Vár, Eszterházi Kastély, és Belváros), valamint
- **Oroszlány-Majk-Tatabánya térség és a Vértes** (kultúr- és ipartörténeti látnivalói, Kamalduli Remeteség és a Bányászati Bemutató és Skanzen Majkon és Tatabányán)
- **Bábolna-Kisbér térségben** kialakuló nemzetközi lovas-központ.

A Duna menti kistérségek (Komáromi kistérség, Tatai kistérség, Esztergomi kistérség) a megye turizmusának húzóterületei. Itt összpontosulnak a látványosságok zöme (komáromi erdő, Esztergomi építészeti, kulturális emlékei, Tatai vár) és a látogatók száma, vendégéjszakák száma is itt realizálódik legmagasabb számban a megyében. Ez köszönhető a megyében leginkább kiépült turisztikai infrastruktúra kiépítésének. Azonban itt is, mint a megyében másutt is hiányoznak az egyes településeken átívelő komplex programcsomagok is.

A Gerecse és a Visegrádi-hegység a kiránduló turizmusnak és az aktív sportnak, hobby tevékenységnek ad otthont. A térség tavai és a Duna számos kedvelt vízisport gyakorlására nyújtanak lehetőséget. A térségen belül is az esztergomi kistérség bír kiemelkedő vonzerővel. Budapesthez való közelsége és Szlovákia a Mária Valéria híd megépülésével javult a megközelítése.. A kistérség a Dunakanyar üdülőkörzet és az Ister-Granum Eurorégió tagja. A Dunakanyar északi kapujaként a térség önálló marketingstratégia szerint szándékozik megfogalmazni identitását, ehhez önálló arculatot alakítana ki, és így az itteni látnivalókat komplex módon (csomagok, package-ek formájában) ajánlhatná ki.

Pest megye

Pest megye, amely egyben a Közép-magyarországi (statisztikai) és a Budapest-közép-dunavidéki (turisztikai) régiót is jelenti, az ország „szíveként” szokták emlegetni. Erre tartanak a jelentősebb vasútvonalak, itt találkoznak az országos jelentőségű főutak, de Pest megyében található Magyarország földrajzi középpontja is, Pusztavacs. Pest megye az ország gazdaságilag legfejlettebb térsége. E régióban koncentrálódik az országban bejegyzett külföldi tőke több, mint 62%-a, a regisztrált vállalkozások 40%-a, valamint a foglalkoztatottak 30%-a és itt valósult meg a beruházások mintegy fele (bár Budapest ötször akkora súllyal szerepel a beruházásokból való részesedésben mint Pest megye). A relatív fejlettség ellenére a régió jelentős belső egyenlőtlenségekkel küzd: a Budapesti Agglomeráció és Pest megye külső területei közötti eltérések a gazdaság (és a turizmus területén) is kimutathatóak. Turisztikai súlyát Budapest, a Dunakanyar és a Ráckevei Duna-szakasz keresettsége határozza meg. Az ország összes vendégforgalmának több mint egyharmada, míg a külföldi forgalomnak több mint a fele itt realizálódik.

Kiemelkedő vonzerők

A megye földrajzi helyzetéből adódik vitathatatlan történelmi és közigazgatási szerepe. Budapest, az ország fővárosaként a legtöbb műemlékkel, történelmi emlékhellyel, kulturális ünnepel várja látogatóit. A Várnegyed és legújabban az Andrássy út a Világörökség része. A legjelentősebb konferenciák és rendezvények (turisztikai, kulturális, sport) színhelye. A megye kiemelkedő történelmi városai: Szentendre (templomok), Visegrád (Visegrádi Fellegvár, Visegrád Palota, Vác (váci Székesegyház) stb. Természeti képében is rendkívül változatos ez a vidék, hiszen a szikes pusztáktól a középmagas hegyekig a legkülönbözőbb földrajzi formák megtalálhatók itt. Itt látható Magyarország legnagyobb folyójának, a Dunának azon szakasza, ahol gyönyörű hegyvidékek ölelésében kanyarog, majd kettéválík, hogy a Szentendrei-sziget után Budapest határában újra egyesülhessen a két folyóág. A Dunakanyar jobb és bal partja a Duna-Ipoly Nemzeti Park részterületi közé tartozik. A térség gasztro turizmusának meghatározója a budai borvidék.

Vonzerők

A megye gazdag felszíni formái, vízrajza, és élővilága az ország változatos, turisztikai szempontból vonzó tája. A természetjárás központja a Dunakanyar. A Dunakanyar üdülőkörzet napjainkban a hazai idegenforgalom egyik jelentős fogadóterülete, erre táji, természeti, kultúrtörténeti és közlekedés- földrajzi adottságai egyaránt alkalmassá teszik. A főváros közelsége alapvetően befolyásolja az üdülőkörzet helyzetét. Területén számos, Budapestről kiszorult funkciót kell ellátnia (napi, hétvégi rekreáció, raktározás, közműhálózatok, víznyerő hely, stb.) az üdülőkörzet lakossága is többretű napi kapcsolatban van a fővárossal (munkahely, egészségügyi, kereskedelmi ellátás, zöldség-gyümölcs felvevőpiac). A térség jelentős része (28 település, ebből 6 társzközponti szerepkörben) a budapesti agglomerációhoz tartozik. A Dunakanyar üdülőkörzet a Börzsöny, a Visegrádi- és a Pilis hegység által körülvett 40 km-es Duna-szakasz mentén terül el, 66 települést foglal magába, 46 Pest megyeit, 13 Komárom-Esztergom megyeit és 7 Nógrád megyeit. Páratlan

természeti adottságai, fürdésre, sportolásra, kirándulásra alkalmas tájai és történelmi nevezetességei miatt a mintegy 1640 km² terület jelentős idegenforgalmi vonzerővel rendelkezik.

A Budai-hegység, Pilis, Visegrádi-hegység, Börzsöny a jó levegőt, az erdei szabadidős programokat (séta, természetjárás, sísportok, vadászat) kedvelőknek kínálnak turisztikai célpontot. Tájéki, természeti szempontból is vitathatatlanul a Duna az egyik, ha nem a legfontosabb turisztikai vonzerő, amely lehetőségei messze nincsenek kihasználva. A víz minősége jónak mondható, sportolásra, túrázásra kiválóan alkalmas. Alapvető hiányosság, hogy az eladhatóság, értékesíthetőség, látogathatóság minimális, mivel hiányoznak a jacht és csónakkikötők, a csónakházak, horgásztanyák. A folyó ugyan nemzetközi jelentőségű, de potenciálisan kihasználatlan lehetőség. a Duna a VII. számú Helsinki folyosónak minősül, ennek kihasználása azonban nem megfelelő. A fővárosi Duna-szakasz népszerű a konferencia- és rendezvényhajózás, illetve a városnéző hajózás számára, valamint fontos (vég)állomás a távolsági hajók számára. A menetrend szerint közlekedő kishajók a jelenlegi járműparkkal és infrastruktúrával nem jelentenek versenyképes alternatívát a közösségi közlekedés ágaival szemben. A régióban közlekedő sétahajók a Budapest-Szentendre-Visegrád- Esztergom útvonalat szolgálják ki, Budapest alá már nem mennek. A Dunapart hajózók számára nyújtott szolgáltatásai rendkívül alulfejlettek (nincsenek kishajó és yachtkikötők, illetve a meglévő sporttelepek (pl. Római-part) is leromlott állapotban vannak.

A Duna-Ipoly Nemzeti Park a Dunakanyar üdülőterület nagyobb részét lefedi. (teljes területe 59.264 ha) olyan egyébként védett területeket is magában foglal, mint a Börzsönyi és a Pilisi Tájvédelmi Körzetek. A természetvédelmi területek közül kiemelkedő még a Fóti Somlyó, a nagymarosi szelídgesztenyés, a Szentendrei sziget, Vác és Vácrátót több védett területe. Pesti oldalon a Gödöllői Tájvédelmi Körzet, Ócsai Tájvédelmi Körzet és Kiskunsági Nemzeti Parkhoz tartozó Felső-Kiskunsági puszta Apaj központtal. (lovasrendezvények).

Kulturális és örökségturizmus: Napjainkban is jelentős műemlékek őrzik a vidék történelmi emlékeit az őskortól a római koron át a honfoglalás idejéig. Itt alakult ki a XII-XIII. században az akkori magyar királyi székváros, Visegrád. A palota kövei Mátyás király korát idézik, felelevenedik a reneszánsz világ az ide látogatók számára. Több templom, kápolna, kolostorrom is található az Árpádkorból. A régióban és országos viszonylatban is az épített környezet vonatkozásában nagyságrendileg kiemelkedik Budapest, ahol a védelem alatt álló műemléképületek száma több mint 2000, míg a régió többi területén megközelíti a 800-at (kiemelkedik Szentendre, Vác és Esztergom). A turisztikailag jelentősebb településeken (is) kisebb-nagyobb épület-felújítások, területrendezések (pl. utcabútorok kihelyezése, védett épületek homlokzatának felújítása). A településképet meghatározó felújításnak a Gödöllői Királyi Kastély folyamatban lévő átalakítása számít. a gödöllői Grassalkovich kastély jelenleg is folyamatban lévő felújítása (pl. Barokk Színház); a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum új tájegysége és fogadóépülete; a Caprice Ékszermanufaktúra és a Szabó Marcipán Múzeuma Szentendrén; a folyamatosan fejlődő Matrica Múzeum és Régészeti Park Százhalombattán; Summerfest Tökölön és Ráckeven; a Zsámbéki Szombatok rendezvényei; a Ceglédi Dobmúzeum; a Memento Mori Kiállítás Vácott; a Blaskovich Múzeum Tápiószelén; a ráckevei Szerb Búcsú; felújítását megkezdő turai kastély;

Aktív turizmus: kerékpárút-táblarendszer a Dunakanyar mindkét oldalán, az Ipoly mentén és a Pilisben; a dunaharaszti vízisi és jetski-pálya; a dunavarsányi vízisípálya; a Rukkel-tó; horgászati lehetőségek Dömsödön és

Ceglédén; golfpályák Gödön és Monoron; Adventure-park és squad-pálya Mogyoródon; squash pályák több településen; a Vácegeresen készülő műjégpálya; 27 erdei iskola;

Gasztronómiai és borturizmus: az Etyek-budai borvidék , és a bogyós gyümölcsök termőhelyi települései

Konferenciaturizmus (MICE turizmus): újonnan a gödöllői Szent István Egyetem és a piliscsabai Pázmány, Péter Katolikus Egyetem konferencialétesítményei adnak helyet

Az egészségturizmus terén a gyógy- és termálvizek adta potenciális lehetőségben bővelkedik a térség, amelyre az utóbbi időben fejlődő infrastruktúra telepedett. Élmenyfürdők, wellness szolgáltatással és szállodák épültek. Pl. az Aquaréna Mogyoródon; a ceglédi termál- és gyógyfürdő; az esztergomi Aquasziget; a Kincsem Lovaspark mint földenergia-központ; az újra megnyitott Rudas és a felújítás alatt lévő Rác

fürdő (a tervezési szakaszban lévő Aquaworld Újpesten); Thermál Hotel Visegrádon; Nyitott termálvízű fürdőmedencék találhatók még Visegrád -Lepencén (39,5°C), Szentendre - Papszigeten (35°C), Leányfalun (53°C), Vácon (a 29°C vizet az uszoda is használja) valamint Gödön (52°C). A természetes vizek fürdési célú hasznosítása a Duna vízminőségének romlása miatt, jelentős mértékben lecsökkent. A nagy múlttal rendelkező dunai strandfürdők megszűntek, és valószínű, hogy anyagi okok miatt nem épültek ki a vizet tisztítás után hasznosítható látványmedencés fürdőtelepek. Bánkon és Diósjenőn szabad strandot vehetnek igénybe a fürdőzni vágyók. A gyógyturizmushoz tartoznak még a klimatikus üdülés lehetőségei. A tüdő, szív és érrendszeri megbetegedések megelőzésére és utókezelésére alkalmasak a 700 m feletti, tiszta levegőjű, erdősült hegyek. Ezeknek a feltételeknek egyedül a Pilisben található Dobogókő felel meg (országos jelentőségű).

Számos művésznak adott inspirációt ez a vadregényes táj. A Visegrádi-, a Pilis és a Börzsöny hegységeket főleg tölgyesek és bükkösök takarják, a folyók mentén ártéri ligeterdők alakultak ki. Ezeken a területeken él a megye nagyvad-állományának jelentős része, és az alföldi részek jellegzetes állatai is megtalálhatók: a nyúl, a fogoly, a fácán, a fűrj. A természetvédelmi területek közül Pest megyében található a Duna-Ipoly Nemzeti Park legnagyobb része. A Kiskunsági Nemzeti Park 5000 hektáros területe. Különleges, változatos táj, érintetlen természeti szépségek, épített műemlékek, történelmi hagyományok, gasztronómiai kuriózumok és vendégszerető emberek várják azokat, akik ellátogatnak Pest megyébe. Gyógyvizek és fürdők, arborétumok, kúriák, templomok és egyházi műemlékek csak egy-egy példa a látnivalók közül. Luxus- és gyógyszállodáktól a falusi szálláshelyig, elegáns éttermektől a fogadóig minden igényt kielégítő szállás- és vendéglátóhelyek; lovas tanyák, az aktív turizmust kedvelőknek extrém sport lehetőségek, vadászat, golf, vízi sport lehetőségek, azaz minden megtalálható itt, ami kellemes pihenést, kikapcsolódást biztosít.

A megyében igen kevés a konferenciaszolgáltatás lehetősége. Nemzetközi minősítést csak a dobogókői Manréza Konferenciaközpont kapott, országos is csak 10 van. Dobogókő még 2 egységgel Nimród, Pilis, Esztergom, Szentendre ugyancsak 2-2-vel, míg Leányfalu, Pilisborosjenő, Visegrád, Verőce 1-1 konferencia létesítménnyel rendelkezik.

Az ökoturizmus és természetjárás kiemelt területei a Duna-Ipoly Nemzeti Park teljes, - látogatható területe, ezek között is kiemelten a Pilis, a Börzsöny és a Visegrádi hegység.

A különböző sportturizmus is dinamikusan jelen van a térségben. Az utóbbi években, - a vízminőség romlása miatt, - némileg csökkent a folyó horgászati jelentősége. Az élővizek közül az Ipoly folyón és az öt tápláló patakokon, a bánki, a pilisszentiváni, a diósjenői, a főtí tavak biztosítanak horgászati lehetőséget.

A Régió vadászterületén az ország minden vadászható apró- és nagyvadja megtalálható és lőhető. A létesítmények kiépítettsége, felszereltsége az eddigi kereslet alapján alakult ki, ezek részben már elavultak és korszerűsítésre szorulnak, részben újjá kellett szervezni a vadásztatás feltételeit. Az elsősorban külföldi vendégek körében népszerű vadászat kedvelt és

keresett vadjai a gím- és dámszarvas, a vaddisznó, a muflon, az őz. Szállást és ellátást is biztosító vadászházak is találhatóak az üdülőterületen. Sajnos ezek mind a Visegrádi hegyekben találhatóak (Sikáros, Királykunyó, Apátkút, Pap-rét), pedig az Ipoly mente és a Börzsöny is jelentős vadállománnyal rendelkezik.

A kerékpárturizmus a terepadottságok miatt elsősorban a Duna völgyére koncentrálódik. A tervezett majdnem 70 km kerékpárút nagy része elkészült. Tervezve volt a megfelelően kiépített táblarendszer (közlekedési és információs), és a megfelelő színvonalú és felszereltségű pihenőhely-hálózat is. Hiányos a látnivalókat ismertető, figyelemfelkeltő táblarendszer, nincsenek kijelölve panoráma kilátók, fotózásra alkalmas helyek. Útvonalak vezetnek Szobra, Nagymarosra, és Esztergomba – Szentendrész és Visegrádon keresztül. A kiadványokban változatos túraajánlatok között lehet válogatni, a Budapestről a Pilisbe irányuló csillagtúráktól kezdve, a Budapest – Szentendre – Kisoroszi – Visegrád – Esztergom közötti 50 km-es embert próbáló túráig. A programajánlóban még Visegrád, Göd, Esztergom, Bánk körüli, és onnan kiinduló túrák is szerepelnek.

A lovasturizmus bázisai több helyen is kiépültek a megye területén. Regionális jelentőségűek: Fót Military Pálya, Göd, Kemence, Pilisvörösvár, Szigetmonostor lovasiskolái. Lovaglási lehetőség még az alábbi településeken biztosított: Dömös, Esztergom, Pilisszentlászló, Pócsmegyer, Pomáz, Dunakeszi (Alag), Kóspallag – Nagyirtáspusztá, Rétság. A létesítmények nagy része kielégíti az elvárásokat, a szak tudás és a lóállomány adott, - illetve a kereslet arányában fejleszthető. A lovaglás egyre nagyobb népszerűsége tesz szert mind a hazai, mind a külföldi vendégek körében, a lovasiskolák igénybevétele, egészen a többnapos, hosszú lovastúráig.

Az egyéb és hobbysportok közé tartoznak a tenisz, a golf, a squash, a sí, a szánkó, a gypsi és a sportrepülés különböző válfajai. Ide sorolhatjuk még a hobby szinten űzött vízisportok zömét is, mint például az evezés, vitorlázás, szörfözés. A jelentősebbek: Göd, Diósd, Dunakeszi – golfpálya; Esztergom, Dunakeszi – sportrepülőter; Pilisszentkereszt, Dobogókő, Kemence, Visegrád, Kóspallag, Zebegény – sí- és szánkópályák; Esztergom, Fót, Szentendre, Dunakeszi, Göd - teniszpálya; Tahitótfalu – squashcsarnok; Visegrád – bobszánkó; Csobánka, Solymár, Pilisszentiván - sziklamászás; Szokolya – gypsi. A Duna a kisebb vitorlás hajók szolgáltatásain, a motorcsónakozáson, evezéssel túlmenően teljes szakaszán alkalmas a jachtok közlekedésére is. Ez a lehetőség azonban kihasználatlan, mivel az egész régióban hiányoznak a jacht-kikötők, és azok háttér szolgáltatásai.

Turisztikai térszerkezet

Pest megye Budapesttel kiváló turisztikai adottságokkal rendelkezik, a lakosság egyre intenzívebben keresi a szabadidő gazdaság kínálta lehetőségeket, a nemzetközi turisztikai folyosó részét képezi, ahol az idegenforgalmi infrastruktúra a többi régióhoz képest fejlett, nem jellemző annyira a szezonáltság, de térben erősen Budapestre koncentrálódik. Olyan nemzetközi vonzerőkkel rendelkezik, mint: komplex, relatív magas minőségű szolgáltatások, épített örökség, fesztiválok/rendezvények, gyógy- és termálvizek, üzleti turizmus, városlátogató turizmus. A Régió nemzetközi vonzerejét Budapest jelenti, míg a fővároson kívüli területek különböző (országos, regionális) értékű, vonzerőkkel rendelkeznek. Azonban még nincs meg a régióban a turisztikai területek és a szereplők intézményesített együttműködése, hiányzik a főváros és az egyes körzetek közös fellépése, az önkormányzatok és a vállalkozók összefogása. Budapesten kívül a Dunakanyar jelentősége emelkedik ki illetve a Soroksári-Dunaág települései is változatos programlehetőségeket rejtenek magukban., míg a megye délkeleti része turisztikailag a nem releváns területek közé tartozik.

A magas *vendégforgalom* ellenére az országos átlagnál alacsonyabb a tartózkodási idő, viszont ebben a régióban a legmagasabb a férőhelyek kihasználtsága. Az alacsony tartózkodási idő azért is szembetűnő, mert Budapest ad otthont a legrangosabb, nemzetközi kulturális és sportrendezvényeknek, (Tavaszi Fesztivál, Forma-1, Európa,- és

világ bajnokságok, stb.) valamint a Budapesti Nemzetközi Vásár is nagy tömegeket mozgat meg. A magasabb minőségű fejlesztések Budapesten kívül is megjelentek. A három, négy és az ötcillagos kategóriában növekedett leginkább a szálláshelyek száma az elemzett öt év során: a felső kategóriában lényegében megduplázódott a számuk. A kettő és egy csillagos kategóriában 30%-os csökkenés volt azonban tapasztalható. (A három csillagos minőségű szállodák száma az elmúlt három évben folyamatosan, csökkent.)

Kiemelt turisztikai desztinációk

A megyeközpont Budapest, a Dunakanyar és a Ráckevei-Soroksári Duna-ág tekinthető a legfrekvenciáltabb turisztikai térségeknek összességében.

Budapest turisztikai helyzetképéről a következő fejezetben térünk ki.

A *Dunakanyar* kínálata ma nem egységes. Egymásra épülő, egymáshoz köthető kínálatra kellene megjelennie, ehelyett elszigetelt vonzerők jelennek meg. Azok a szállodák mennek jól, ahol jó az irányítás – azok mindig telve vannak (pl. a Szent Orbán, vagy néhány szentendrei panzió) – de ezek is saját magukat menedzselik, saját reklámeszközt gyártanak, saját maguk gondoskodnak az eladásukról. Ezáltal a természeti és történelmi értékeihez képest alig kihasználják. Meg kell találni az egyensúlyt a mindent elárasztó „tömegturizmus” és a jól jövedelmező, de a Dunakanyar érintetlenségét bizonyos fokig megőrző turizmus között. A Dunakanyar pillanatnyilag fél-egy napos kirándulós hely, mind a külföldi, mind pedig a belföldi turisták számára. A vendégéjszakák száma nagyon alacsony, az ide látogatók 90 százalékban pár órát tartózkodnak. Ugyanakkor sokszor nem lehet szállást találni, a panziók általában telítettek, előre kell foglalni a helyeket – ennek oka azonban az, hogy kevés van belőlük. Különösen a bal part szegényes szálláshelyben. A Dunakanyar programkínálata sok esetben rendkívül szegényes – és legfőképpen nem összehangolt. Valahogy történelmileg úgy alakult, hogy a kínálat (főleg a bal part indult el ebbe az irányba) leginkább a „minőségi” turizmus, a „kultur-turizmus” felé megy. Zenei, színházi, kiállítási, előadási programokkal csábítják a szervezők az ide látogatókat, ám ezek a programok egy-egy település között nem kiegészítik, hanem leginkább keresztezik egymást. Ugyanakkor nincs (vízi) sport, nincs kihasználva a Duna adta lehetőség, és nem találkozhatunk olyan „mozgalmas” programmal sem, ahol a cél a látogató szórakoztatása. A nem összehangolt önálló programok gátolják a Dunakanyar egységének kialakulását, végső soron azt, hogy a látogató több települést felkeresve, több programot meglátogatva hosszabb időt töltsön a régióban. Mindezek alapján kirajzolódik a két part különbözőségéből kétfajta pozicionálás lehetősége:

A jobb part: - pezsgő, élettel teli, külföldieknek vonzó, cégek számára előnyös. A jobb part fő vonzereje lehet a

- kultúr-turizmus – történelmi értékekre, építészetre alapozva
- konferencia-turizmus, amelynek fejlesztése elsődleges, és a holt szezonok felfutását idézheti elő
- minőségi szálláshelyek, konferenciatermekkel – fitness, wellness, lovas-turizmus, sportlehetőség, vízi sportok

A bal part: - csend, nemzeti park, családi nyaralás, pihenés. A bal part vonzereje a

- kultúr-turizmus – az építészetén túl a hagyományokra (zenei együttesek, művészek) építve
- erdő, kisvasút, kirándulás
- panziók, családi szálláshelyek
- vadászturizmus

A *Ráckevei-Soroksári Duna-ág* térsége a főváros agglomerációs övezetébe tartozik és a lehetőségek messze nem kihasználtak. A főváros új rekreációs övezetévé válhat a folyóág üdülési, rekreációs funkciójának erősítésével. Jelenleg három evezőspálya található itt, ebből egy a dunavarsányi olimpiai felkészítő tábor pályája. Szükség van ezek korszerűsítésére, hogy alkalmassá váljanak nagyobb versenyek megrendezésére is. A hajóforgalom korlátozott mértékű felélénkítése szintén a célok között szerepel. Ugyanis a rendszeres hajóforgalom a nyolcvanas évek végén megszűnt, jelenleg legfeljebb csak a hétvégén, alkalmanként közlekednek hajók Budapest és Ráckeve között. A vízisport és a turizmus megélénküléséhez arra is szükség van, hogy nagyobb partszakasz váljon a nagyközönség számára szabadon hozzáférhetővé. A turisztikai szolgáltatóegységek (vendéglátóhelyek, szálláshelyek, fürdők) jelenlegi kínálata és színvonala is további fejlesztésre szorul. A vízi sport mellett a horgászok igényeit sem lehet szem elől téveszteni. A Ráckevei-Duna hazánk egyik legintenzívebben halásított vize. Az állandó területi joggal rendelkező horgászok száma a térségben eléri a 28 ezret. A revitalizáció során nagyon fontos, hogy megtalálják az összhangot a különböző funkciók között. Vagyis amellet, hogy ez a főváros közeli Duna-ág jelentős rekreációs funkciót töltsen be, figyelembe kell venni az öntözővíz-ellátási és belvíz-elvezetési lehetőségeket is úgy, hogy mindez ne menjen a természeti értékek rovására.

Turisztikai desztinációk

- **Dunakanyar (Budai-hegység, Pilis, Visegrádi-hegység, Börzsöny, Szentendre-sziget)**
Túrázás, természetvédelmi szempontok prioritása
Jellegerősítő ökológiai programok:
Kisvasút (Kismaros-Királyrét, Szob-Nagybörzsöny)
Borostyánkő út (Bp- Balassagyarmat-Besztercebánya-Krakkó)
Volt zártkerti területek „kondicionáló, aktív zöldterület” jelleg, gyalogos turista útvonalak
Visegrád-Nagymaros közötti kapcsolat erősítése
- **Ráckevei-Soroksári-Duna-ág**
Budapest új rekreációs övezete, kiskertek, hétvégi turizmus
- **Gödöllői-dombság**
Budapesthez kapcsolódó rekreációs turizmus (lovaglás, kerékpár)
- **Etyek-budai borvidék (Etyeki-dombság, Tétényi-fennsík)**
meglévő pincék, szőlőfeldolgozó kapacitások, vendéglátóhelyek, minősített szőlőtermő területek szőlőskertjei, borút, kapcsolat a budapesti városi idegenforgalomhoz
- **Kavicsbánya tavak, Dunavarsány, Bugyi és környéke, Pesti-síkság,**
Horgász-vízi turizmus lehetséges kapcsolat a Ráckevei Duna-ág parti zónájával. A Ráckevei Duna-ág sűrű parti beépítését lazítani szükséges, a vízhez való hozzájutás érdekében. Lehetséges kapcsolat a lovas turizmus (Apajpuszta) bázisaival (egy vagy többnapos lovastúrák)
- **Kunsági borvidék / Monori alkörzet („Alföld kapuja”)**
A meglévő pincék, szőlőfeldolgozó kapacitások, vendéglátóhelyek vertikális összekapcsolása a minősített szőlőtermő területek szőlőskertjeivel, borút



formájában Lehetséges kapcsolat a lovas turizmus bázisaival (egy vagy többnapos lovastúrák)

– **Vecsés-Nagykőrös vidéke**

Kerékpáros forgalmi feltárás szükséges volna a jó vasúti megközelítésre alapozva, tanyai attrakciók, a városi háromszög (Cegléd-Nagykőrös-Abony) termál - egészségügyi kínálatát kihasználva A kertek mind a kerékpáros turizmust, mind a borvidék céljait szolgálhatják. Sok elkülönülő attrakció koordinált, sokszínű kihasználása lehetséges

– **Galgá-Tápió vidéke (Galgamente, Tápiómente)**

A tervezett Vác-Tisza kerékpárút a lágy turizmus gerincévé válhat a tervezett zöldterületi fejlesztésekkel. Fontos szerepet kaphatnak a veresegyházi, gödöllői, galgahévi „életmódprogramok”, a kertek itt a bioélelmiszer kínálataiból szervezhetnének attrakciókat. A tervezett termálfürdők jelentős vonzerőt képezhetnek. A kerékpáros nyomvonal a Tisza felé külső kapcsolatot biztosít.

Budapest

Budapest az ország gazdaságilag legfejlettebb régiójának középpontjában, a nemzetközi kereskedelmi és turisztikai folyosók metszéspontjában fekszik. A hazai és nemzetközi közlekedési hálózat Budapest-centrikus. Budapesten érzékelhető a nemzetközi cégek képviselőinek koncentrált megjelenése, a külföldi tőke koncentrációja, a munkanélküliség relatív alacsony szintje. A főváros meghatározó jelentősége figyelhető meg az oktatás/képzés, a kulturális élet, az üzleti szolgáltató tevékenységek területén.

Kiemelkedő vonzerők

Budapest kiváló földrajzi adottságokkal, természeti és építészeti értékekkel bíró város. Idegenforgalmi szempontból az ország legjelentősebb desztinációja, a legkiemelkedőbb vendégforgalmat bonyolítja a legtöbb szállásférőhellyel. Budapest számos, a nemzetközi piacon ismert, markánsan meghatározható turisztikai vonzerővel rendelkezik: a város és a Duna összeforrott látványa, a világörökségi területek, az épített örökség, a gasztronómia, a fesztiválok/rendezvények, a gyógy- és termálvizek. Földrajzi fekvésénél és gazdasági logisztikai szerepénél fogva, valamint vonzerőinek összetétele révén a főváros turizmusában nagyságrendileg meghatározó a városlátogató és az üzleti motiváció.

A főváros történelmi emlékeinek, épített örökségeinek (pl. Budai Vár, Lánchíd, Erzsébet híd, Szabadság híd, Margit híd, Belváros, Szent István Bazilika, Parlament, Magyar Állami Operaház, Magyar Nemzeti Múzeum, Hősök tere), rendezvényeinek (pl. Budapesti Tavasz Fesztivál, Duna Vízikarneval, Hídünnep, Államalapítás, Mesterségek Ünnepe, Sziget Fesztivál, Forma 1), kiállításainak – több mint száz múzeum, kiállító terem és galéria - sokszínűsége alapján a kulturális turizmusa kiemelkedő. Budapest forgalmához és funkcióihoz mérten az üzleti, konferencia turizmus is a domináns szerepű. A természeti kincsei (hévízforrások, barlangok, védett természeti területek, gyógyfürdői) az egészségturizmusnak kedveznek. A városmag közvetlen közelében és a régióban kellemes kirándulóhelyek teszik egyedivé a nagyvárosi környezetet. A kirándulóturizmus Buda környéki, szűkebben a Budai-hegység célterület főként a helyben lakók hétvégi programjai közt szerepel.

Kiemelkedő kulturális attrakciókkal (rendezvények, kiállítások, építészeti értékek), kulináris élményt nyújtó vendéglátóhelyekkel és egy európai, emberi léptékű város adottságaival rendelkezik Budapest. A turisztikai kínálat meghatározó elemeinek koncentráltasága ellenére a város inkább alkalmas a közlekedési eszközökkel történő bejárásra, mint a városi sétára, mivel Budapest meghatározó attrakció-helyszínei szétszórta, egymástól távol helyezkednek el.

Turisztikai térszerkezet

A vonzerők tekintetében a város több pólusú. A történelmi városmag kultúrtörténeti emlékeinek koncentráltága mellett a természeti látnivalók (parkok, rekreációs zónák, kisvasút, sportrendezvények) a város szélein terülnek el.

A városfejlesztésben a turizmus nem játszik súlyának megfelelő szerepet, és a gyakorlatban gyenge a turisztikai együttműködés a kormányzati szervek és a főváros vezetése, valamint a fővárosi és a kerületi önkormányzatok, továbbá a gazdaság szereplői között. A megvalósuló jó ötletek - sétálóutcak, sétálóhid, rendezvények - fővárosi szinten még nem képeznek egységes vonzerőt. A főváros turizmuspolitikája a szakma előtt nem ismert. Nincsen(ek) Budapesten olyan központi fekvésű látogatóközpont(ok), ahol a turista amellet, hogy minden szükséges, átfogó információhoz hozzájut, komplex szolgáltatásokat (vásárlás, szórakozás, pihenés, higiénia, étkezés) vehet igénybe. Hiányoznak Budapesten - sőt egész Magyarországon is - a jó minőségű, speciálisan budapesti ajándéktárgyak. Hiányoznak a fővárosból a turistákat vonzó, szórakoztató, látványos, hagyományteremtő vagy azokat újjáélesztő garantált programok, mindig azonos időpontban ismétlődő attrakciók, vizuális show-elemek (mint a látványos őrsváltások, huszárok felvonulása, harangjátékok stb.). Növekszik a nagy nemzetközi találkozók, konferenciák, kongresszusok száma, de a növekedésnek gátat szab, hogy a fővárosban nincs nagy befogadóképességű konferenciaközpont.

A fővárosi közutak állapota a külföldről érkező turisták számára is elrettentő. A főváros elmúlt évszázadokban kialakított útvonal-hálózata a jelen kor követelményeihez nem igazodik, emellett a repülőtér megközelíthetősége is nehézkes. A zajt és szennyezést növeli a városon áthaladó jelentős tranzitforgalom. Mindezek a helyi lakosok életminőségét is negatívan befolyásolják. Az utak állapotához hasonlóan a köztisztaság is mind a turistákra, mind a lakosságra negatívan hat. A tömegközlekedés színvonala viszonylagos szervezettsége ellenére nem megfelelő. A parkolás helyzete, lehetősége kaotikus. A kerékpár használata - mindamellet, hogy gyakorlatilag lehetetlen - életveszélyes.

A Duna, amely sok szempontból meghatározó tényezője a városnak, nincs kihasználva sem szórakoztatásra, sem pedig közlekedésre. A Duna a város egyik legfontosabb jelképének tekinthető, jelenleg azonban nem alkot élő kapcsolatot a város belső részeivel, ennél fogva a folyó kihasználtságát e funkciók betöltéséhez javítani szükséges.

Fejlesztések

Az ezzel összefüggő feladatokat tartalmazza Budapest Középtávú Városfejlesztési Programja (Podmaniczky Program). A legfontosabb elemei: A budai alsórakpart megújítása a Világörökség helyszínné megfelelően és az ökológiai szempontok figyelembe vételével, mely a rakpart forgalmának csillapítását, esetleg szakaszos száműzését jelentené a gyalogosoknak szánt tér növelésével. A Margit-híd felújítása a főváros hídfelújítási programjának elsődleges eleme, a Szabadság-híd részleges rekonstrukciója folyik a kiskörúti villamosközlekedés megtartásával. A turisztikai potenciál növelése érdekében a Nemzetközi Hajóállomás infrastruktúrájának biztosítása elengedhetetlen. A Duna melletti pozíciójuknál, valamint műemléki jellegüknel fogva jelentős kulturális potenciálú Óbudai Gázgyár területén és a belvárosi Közraktárnál revitalizációs projekteket kell indítani. A kulturális infrastruktúra fejlesztések PPP alapon a Citadella és Gellérthegy, Várnegyed megújítását is tartalmazza ill. a fürdővárosi arculat erősítésére is vonatkozik. A Magprogram keretében az EUROVELO kerékpárút-hálózat teljes fővárosi kiépítése javasolt.

A városképeknek szerves részét képezi a társadalmi, a természeti és a művi környezet, sőt az illatok és zajok is. Nem pusztán esztétikai kérdés, hanem társadalmi környezetünk tükörképe. A turizmus számára sürgető beavatkozási területek a történelmi városrész épületállományának

állapot javításai, a rakpartok megújulása, a gyalogos területek bővítése, a városfejlesztés koncepciójában "Agora" programként nevesített területi funkció váltások keretein belül megvalósítandó terek bővítése, állapotjavítása, új szerepkörrel való ellátása, a zöldfelületek fejlesztése.

Összességében a város kiemelkedő potenciáljai és a megvalósuló fejlesztések alapján Közép-Európa kulturális magja, gazdasági transzferállomása, pénzügyi központja, turisztikai centruma, ökológiai mintavárosa lehet.

Vendégforgalom

A kínálati elemek változásának tendenciáját tekintve a növekedési tendenciák - elsősorban a szálláshelyek kínálata tekintetében - felgyorsultak.

Budapest kereskedelmi szálláshelykínálata a vizsgált 1995-2003 közötti időszakban 20%-kal nőtt. A szállodák számában a leglátványosabb fejlődés az öt- és négycsillagos hotelek esetében ment végbe, amely kapacitásbővülés a mai napig folyamatos. A szállodák szobakihasználtsága a magasabb kategóriájú hotelek esetében kedvezőbb, mint a három csillag és az alatti szállodák esetében. Szobafoglaltság tekintetében a budapesti szállodák az őszi hónapokban a legkihasználtabbak.

Szembetűnő változás az egy- és kétszallagos hotelek esetében az egységek számának visszaesése, valamint az ifjúsági szálláshelyek kapacitásának gyors emelkedése. Magyarország idegenforgalmi szálláshelykínálatának 30%-a Budapestre koncentrálódik. A vendéglátóhelyek száma Budapesten évente négy-öt százalékkal emelkedett az elmúlt években. A vendéglátóhelyek számának gyors szaporodása mellett az üzletek színvonalemelése, a belső enteriőr igényes kialakítására és az egyedi arculat megteremtésére való törekvés figyelhető meg. A kiskereskedelmi egységek számának növekedési üteme és területi koncentrációja követte a vendéglátóhelyek tendenciáját. A kínálat alakulásával kapcsolatban szembetűnő trend, hogy a nagyméretű bevásárlóközpontok megjelenése a belvárosban jelentősen átalakította a főváros üzleteinek arculatát, és a vásárlóközönség bevásárlóközpontokba koncentrálódása jellemző. A turisztikai célú ajándéktárgyak piacán az olcsó ajándéktárgyak mellett az utóbbi években jelentősen bővült a képzőművészeti tárgyak kereskedelmének szektora.

Budapest fő küldőpiacai továbbra is Németország, Nagy-Britannia, az USA, Olaszország, Spanyolország és Franciaország. A belföldi piac folyamatosan erősödik. Budapest kereskedelmi szálláshelyei bevételeinek 97%-a a szállodákban realizálódik. A Budapestre látogató külföldiek utazási motivációi között a főként a szabadidő eltöltés, azt követően az üzleti cél szerepel. A turisztikai szolgáltatások iránt jelentős az igény, de nemzetközi tendencia, hogy miközben az utazások száma folyamatosan növekszik, az ebből származó bevétel, illetve jövedelem sokkal lassabban gyarapszik. Magyarországon hasonló tendenciák tapasztalhatók.

Budapest fő versenytársai Prága és Bécs. A konferencia- és rendezvényturizmus szegmensén belül Budapest kedvelt és kedvező ár/érték aránnyal bíró desztináció, amely a rendezvények számát tekintve az előkelő kilencedik helyen áll (Prága a tizenegyedik). A résztvevők számát tekintve azonban a magyar főváros helyzete már nem ilyen jó, hiszen Budapest csak az 56. helyen szerénykedik, míg Prága a hatodik, Bécs pedig a harmadik helyet foglalja el. Budapest esetében a legszembetűnőbb gyengeség a konferencia szektor kínálata (rendezvényhelyszínek, nagyméretű kongresszusi központok stb.), amelynek hiánya, illetve alulfejlettsége miatt a város jelentős bevételektől esik el, és a pozíciója Európában tovább romolhat. A vendégéjszakák tekintetében (némi ingadozással) folyamatos növekedés állapítható meg az utóbbi tíz évben, ám a versenytársak esetében ez a növekedés dinamikusabb volt, ezért Budapest Bécshez és Prágához képest lemaradt. Bécs fejlődési pályája Budapestéhez hasonló görbével ábrázolható, míg Prága esetén robbanásszerű fejlődési ütem volt jellemző, ezért mindkét város jelentősen lehagyta Budapestet. A valós helyzet sokkal drámaibb, ha az elmúlt tíz év halmozott különbségeit vizsgáljuk az abszolút számok alapján. A vendégéjszaka

statisztikák alapján elmondható, hogy Bécsben és Prágában is hozzávetőleg 27 millió vendégéjszakával volt több az elmúlt tíz évben, mint Budapesten ugyanebben az időintervallumban.

Fejér megye

Fejér megye az ország legfejlettebb megyéinek egyike, fekvése központi, természeti környezete változatos és szép, kulturális értékei gazdagok, viszonylag fejlett az infrastruktúrája. A másik oldalról nézve a turizmus sok tekintetben elősegítheti a még meglévő gondok enyhítését, illetve az hozzájárulhat az általános megyei fejlesztési célok megvalósításához.. A megye minden módon jól megközelíthető, a közlekedési hálózat nagyrészt kiépült (bár az útsűrűség elmarad az EU átlagtól). Az M6-os és M8-as gyorsforgalmi út, az új Duna-híd a horizontális és vertikális kapcsolatokat is erősíti mind belföldi, mind külföldi viszonylatban (Ausztriával, Szlovéniával és Horvátországgal).

A Velencei-tó és a Duna kedvező lehetőségeket nyújt a vízparti üdüléshez, a vizesportokhoz és a horgászathoz. Ez utóbbihoz a Sárvíz és a belső tavak is hozzájárulnak. A megye északi és – kisebb részben – déli részén, valamint a kettőt összekötő Sárvíz völgyében jelentős kiterjedésű természetszerű állapotban lévő területek találhatók, amelyek az ökoturizmus fejlesztésére is alkalmasak. A megye középső részén, a kedvező termőhelyi adottságú Mezőföldön a szántóföldi gazdálkodás dominál. Gondot jelent a felszíni vízfolyások erős szennyezettsége, száraz időszakban a Velencei-tó vízellátása.

A lakosság hagyományos vendégszeretete és nyitottsága a turizmusban való részvételre az egyik legfontosabb garancia arra, hogy a turizmus fejlesztése kedvező fogadtatást kap majd a részéről. Fejér megye vendégforgalmára a kiránduló turizmus, a városnéző túrák és a rendkívül erős szezonáltság a jellemző

Kiemelkedő vonzerők

Fejér megye számos természeti, kulturális, történelmi és építészeti vonzerővel rendelkezik. A legjelentősebb természeti erőforrás és vonzerő az ország második legnagyobb természetes állóvíze a Velencei-tó. A tó északi oldalán húzódó Velencei-hegység egyedülálló klímát biztosít a tónak, emellett geológiai képződményei, gazdag történelmi múltja és emlékei, szőlő és borkultúrája jelentős idegenforgalmi értéket képviselnek. A megye többi vonzerő kínálata – adottságok és színvonal vonatkozásában – országos viszonylatban közepesnek mondható.

A kielezett versenyben a termékkínálat, a minőség és a hatékony marketingtevékenység döntik el, ki milyen mértékben részesedik a várhatóan egyre bővülő és mindinkább jövedelmezőbb idegenforgalmi piacból. A természeti vonzerők nagyobb hányada jelenlegi formájában nem képez turisztikai terméket, míg a hasznosított hányad erősen szezonális. A kulturális örökség hasznosítása kirándulások, várostúrák keretében történik, amelyeknek fajlagos hozama rendkívül alacsony. A megyében több napos tartózkodásra csábító turisztikai célterület egyedül a Velencei-tó közvetlen környezete, míg a lokális vonzerők (műemlékek, ásatások, rendezvények, történelmi emlékhelyek, borvidékek, programok) általában csak a már itt tartózkodó turistákra vannak hatással.

Vonzerők

A kínálatban meghatározó a természeti, valamint a kulturális örökség vonzerők azonos aránya. A megye kistérségei kivétel nélkül ép és ritka természeti környezetükre (Velencei-tó, Vértes-, Bakony-hegység, Sárvíz völgye, Sárrét, Duna-mente, történelmi borvidékek) alapozva szeretnének nagyobb arányban részesedni az idegenforgalmi bevételekből.

A megye fő vonzereje a Velencei-tó, hosszú évekig a fővárosiak és a térség közkedvelt üdülőhelye volt. A környékről sokan vásároltak itt telkeket, építettek nyaralót, eleinte főleg a déli parton. A 24,9 km² területű, sokszor 26°C-ra is felmelegedő vizű tó – sekély vize miatt – a kisgyermekes családok részére nyújt felüdülést. Ezen kívül a horgászok és vízi sportok kedvelői tudják aktívan eltölteni a szabadidejüket. A természetvédelmi terület a kócsagok, szürkegémek tanyája, és számos vízi madár található itt. Az egykori nádas tó többször feltöltődött, kiszáradt, maradványa a Dinnyési fertő. Fejér megye másik kiemelkedő – országos jelentőségű - természetes vonzerője közé tartozik a Velencei-tó északi része, a Velencei-hegység. A megye másik közkedvelt országos kirándulóhelye és turisztikai célpontja a Vértes, a Keleti-Bakony szintén vonzó a hazai természetet kedvelő turistáknak, akik az ország szinte minden részéről érkeznek, hiszen itt is átvonul az Országos Kéktúra útvonal. A Gaja –szurdok, a Burok-völgy /Természetvédelmi Terület 1260 ha, ritka növényekkel, védett állatfajokkal/, a Tüzköves árok vadregényes tájai a megye értékes természeti örökségei közé tartoznak.

A Duna, – egyes dunaújvárosi szakaszait kivéve – szabályozatlanul, vagy természetbarát védművekkel szabályozott medrében, holtágait, szigeteit, ártereit megőrizve, szinte ősállapotában alkotja a kistérség és a megye keleti határát. A folyóparti árterek, ártéri erdők, holtágak vadban és halban gazdag területek, nagyrészt érintetlen növényvilággal. Rétszilasi Halastavak természetvédelmi terület a Sárrét déli részén található

A megye építészeti emlékek, műemlékekben gazdag. GORSIUM: Szabadtéri Múzeum, Régészeti park.

Az utóbbi 5 évben életre kelt Gorsium, római kori császárkultusz szentély kerület, tartományi gyűlés székhelye. Tavasszal FLORALIA Tavaszköszöntő, nyáron LUDI ROMANI Gorsiumi Nyári Játékok várják a vendégeket.

Székesfehérvár, a középkori koronázó város - ahol az első magyar király, Szent István által építtetett bazilikában koronáztak, trónra ültették a nemzet királyait és a királynékat. A koronázások, királyi temetkezések a középkor végéig Fehérvár nevéhez fűződtek.. Ehhez még hozzájárul a rengeteg templom, középkori és barokk épület, múzeum, kiállító terem, ami néhány órára vonzza az átutazókat és az ide kirándulókat. Az 1848/49-es Pákozdi Csata emlékét őrzi az emlékmű és Múzeum. Nem rég épült meg a Mészeg-hegyi Turisztikai Központ, kávézóval és kilátóterasszal, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik a Velencei-hegységre. Konferencia terem is rendelkezésre áll a Turisztikai Központban.

Fejér megye egész területén számos kastély található, melyek közül több országos, illetve nemzetközi turisztikai jelentőségűvé fejleszthető Martonvásáron a Brunszvik- kastély a Beethoven Múzeummal és Óvodamúzeummal; Nádasdladányban a Nádasdy- kastély; Mórón a Lamberg-kastély; Fehérvárcsurgón a Károlyi- kastély bírnak turisztikai vonzerővel.

Konferenciák, vállalati tréningek, vállalati rendezvények nemzetközi szinten elsősorban Székesfehérvár jöhet szóba konferenciák megszervezésére. Dunaújvárosban a Duna-ferr létrehozott már egy új kongresszusi központot és egy magas kategóriájú szállodát, a város terveiben emellett több új szálloda létesítése szerepel. A Velencei-tó környéki szállodákban rendeznek még konferenciákat, vállalati tréningeket, rendezvényeket, találkozókat, ünnepségeket..

A térség leghíresebb borvidéke és egyik fontos turisztikai jelentőségű borvidéke a Móri Borvidék. Mórón és környékén több külföldi cég letelepedett, bár sajnos nem igazán a bor- és gasztronómiai ágazatban. A sváb településen több szorgalmas, ügyes borosgazda található, akik a lovas turizmus fejlesztését is kitűzték célul, és összefogva aktív részesei, szervezői a

Móri Bornapoknak, a Szent György Heti Vígasságoknak, borkóstoló programoknak, a tájjellegű ételek felelevenítésének. Etyeki borvidék 1990-ben emelkedett borvidéki rangra. Egyre népszerűbb a több száz éves hagyományokra épülő szőlőtermesztéséről híres borvidék. A termelési múltat a Törley pezsgőgyár termelési tradíciói jelentik. A Velencei termőtájon a szőlőművelés, bortermelés hagyományai a török időkig nyúlnak vissza. A borhoz kapcsolódó esemény az Orbán Napi hegyiünnep, amikor felvonul a Szent Benedictus Borrend és felavatják az új boros gazdákat, borversenyt tartanak, kinyitnak a pincék.

Dunaújvárosban Motorcsónak Világbajnokságot rendeznek évente a nemzetközi rendezvény naptár szerint. Valamint modern sportuszodája is van a városnak, Nemzetközi Utánpótlás válogató Úszóversenyeket is szoktak rendezni. Sukorói Evezőspályán Országos és Nemzetközi Kajak-kenu versenyeket, Horgász Világbajnokságot szoktak rendezni. A Velencei-tavi Vízi Sportiskola és Szabadidő Központban vitorlázás-, kajak-kenu utánpótlás nevelés zajlik. Nem csak sportolók vehetik igénybe a szolgáltatást, hanem belépővel egyének és családok is sportolhatnak a Szabadidő Központban. Székesfehérvárott modern uszoda várja mind az egyénileg, hobby szinten sportolni vágyókat, mind pedig a sportolókat. Országos és nemzetközi úszóversenyeket szoktak itt rendezni. Versenyszerű oktatás folyik az utánpótlásban is, sportegyesület szervezésében.

Az Agárdi gyógyfürdő vizét sokan keresik fel az ország más részeiből és kisebb mértékben külföldről a gyógyulni vágyó vendégek. Jelenleg azonban azért nem jelenthet nemzetközi turisztikai vonzerőt, mert – bár modern terápiás berendezésekkel rendelkezik – a szálláskapacitás fejlesztése és a gyógyturizmushoz elengedhetetlen különleges igényeket is kielégítő magas kategóriájú szolgáltatások még váratnak magukra. Vajtán a termálfürdő vize ásványi anyagokban gazdag, fürdésre, gyógyászati kezelésekre alkalmas, ezért gyógyvízzé való minősítése folyamatban van. Velencén található a térség egyik kiemelkedő egészségturisztikai központja.

A lovas turisztikai (Székesfehérvár, Pákozd, Nadap, Enying-Kabókapusztán., Mezőszilas, Bicske, Gánt, Csákvár, Tordas, Tabajd) lehetőségek főleg országosan képeznek vonzerőt. Ha több lovas panzió épülne, lovas túraútvonalakat lehetne ajánlani és a lovas programok nemzetközileg is értékesíthetők lennének mind a lovas szakmának, mind az igényesebb lovaglást hobbyként kedvelő turistáknak. Mindegyik lovas centrumnak meglenne a saját profilja, s az útvonal az alábbi lehetne: Mór-Vértes /Gánt-Csákvár/Velencei-tó északi része/Pákozd-Nadap/-Székesfehérvár-Tác/Gorsium: római kocsikázás, ásatási bemutatóval/.

Fejér megye vadászat szempontjából nemzetközileg is népszerű. A Vértes, a Keleti-Bakony erdeiben, a Mezőföldön, a Sárréten számos vadászterület található. A Vértesben nagyvadakra, vaddisznóra, szarvasra özre, főleg a német és osztrák turisták, egyes területeken az apró vadakra olasz és spanyol turisták vadásznak. A Mezőföld egyes vadász területein szintén nagyvadak kilövésére jönnek a külföldi vendégek, más mezőföldi területeken apró vadakra, fácánra, nyúlra az olasz vadászok vadásznak. Az osztrák, német és francia turisták ebben a térségben főleg vadlibára vadásznak.

A Velencei-tónál Pákozdon a Szúnyog-sziget a legkedveltebb horgász hely. Itt horgász csónak kikötő is található. Ez inkább regionális jelentőségű. Azonban Nemzetközi Horgász Világbajnokságot is tartottak már a Sukorói Evezőspályán, ami nagy lehetőség lenne ennek a sportágnak, de a hobby szinten horgászoknak is. A Duna holtágaiban, a Fehérvárcsurgói Vízározóban, a Sárszentmihályi tározóban és a Rétszilasi Halastavaknál történő horgászat települési, esetleg regionális vonzerővel bír. Tordas Csárda mellett kialakított halastó szintén kedvelt horgász hely.

Alcsútdoboz faluban található régi uradalmi épületekből lett kialakítva a Pannónia Golf és Country Club. Nemzetközi versenyek megrendezésére is alkalmas, ez a színvonalas, exkluzív golfpálya.

Sajnos a megyének alig van kiépített kerékpárútja, pedig a sok látnivaló és kulturális érték mellé kerékpárutak kialakítása lenne fontos, hogy bevonhatók legyenek az országos, esetleg nemzetközi turizmusba /olyan turisták is meglátogatnák, akik autójukkal kerékpárt hoztak, vagy béreltek/. Szükség lenne kerékpárútra Székesfehérvártól Lovasberényen és Alcsútdobozon keresztül Bicskéig, hogy a turisták eljussanak erre a gyönyörű panorámájú, a turizmusból kieső vidékre. Vagy pl. szükség lenne Velencei-tó és Csákvár közötti szakaszon is egy kerékpárútra.

Országosan két Néprajzi házat kell kiemelni: a Csákvári Fazekas Házat, valamint a Sukorói Néprajzi Tájházat. Mind a kettő igen népszerű a túrázók és a hagyományos turisták körében is. Az itt üdülő külföldi vendégek is mindig megtekintik ezt a két kiemelkedő néprajzi múzeumot. Mindegyik jellemző a saját térségének népi építészetére és mindegyikben ki van alakítva egy-egy tiszta szoba és konyha, valamint be vannak rendezve eredeti használati tárgyakkal és bútorokkal. Csákvár az egykori fazekasság központja, itt fazekas műhely is működik. Itt el lehet lesni a csíkos kancsók, tálások készítésének titkát. Sukorót a Velencei-tóhoz érkező hazai és külföldi vendégek, iskolás csoportok mindig meglátogatják.

Fejér megyében évente több száz rendezvényt tartanak. Azonban alig tíz esemény olyan, amire a belföldi és külföldi turisták is tudnak, vagy olyan vonzerejük van, hogy amiatt oda utazzanak a vendégek. Nemzetközi turisztikai esemény lehet a Gorsiumi Játékok és a Királyi Napok Székesfehérváron, Martonvásáron a Beethoven koncertek, a Móri Bornapok. De ezeket az infrastruktúra és a bemutathatóság, valamint a marketing fejlesztésével lehet szinten tartani, illetve továbbfejleszteni. Székesfehérváron Királyi esküvőket, koronázi ceremóniát, barokk táncokat kellene rendszeresen tartani, hogy folyamatosan fenn tudják tartani az érdeklődést. De ehhez színvonalas panziókra, éttermekre, hotelekre is szükség van. Martonvásáron tovább kell fejleszteni, frissíteni a Múzeumot életképekkel, új enteriőrökkel. Dunaújváros vízisport és bűvár versenyei, Székesfehérvár sportversenyei, kórusfesztiváljai is nemzetközi jelentőséggel bírnak, de szűken vett szakmai szinten. Az Alba Regia Táncverseny, a többi kastély opera előadásai, Agárdon a Pop Strand ifjúsági koncertjei, a lovas díjugrató versenyek Enying-Kabókapusztán, Pákozdon a 48-as csata emlékére rendezett csatajelenetek, Polgárdin az Országos Motoros Találkozó országos turisztikai vonzerőt jelenthetnek. A többi sok-sok esemény csak regionális, vagy települési vonzerőt jelent Fejér megyében.

Turisztikai térszerkezet

A megye turisztikailag egy központú, amely Székesfehérvár – Velencei-tó – Velencei-hegység földrajzi hármasa köré szerveződik. A megye keleti felén, a több mint 50 km hosszú Duna-szakasz holtágaival, szigeteivel, ártereivel nem tudja ellensúlyozni ezt a hatást. Vonzerejét tájképi értéke révén valamint a növekvő zöldturizmus révén fejt ki. Az elérhetőségi viszonyaiban javult a megye helyzete a megyei szakaszon kiépült M6 autópálya révén.

Az egypólusú szerkezetet a megye vendégforgalom adatai is alátámasztják. Az összes turisztikai vendégéjszaka 61%-át a Velencei-tavi üdülőkörzetben töltik el, további 14%-át pedig Székesfehérváron. A megyébe irányuló turizmus 75%-a e két helyszínen realizálódik, tehát gyakorlatilag a megye egyéb területein a szálláshely igényes idegenforgalom, mint számottevő tényező nincs jelen. Az egyenlőtlen területi eloszlás mellett kiugróan magas a

szezonalitás. Éves szinten a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák 45%-a július és augusztus hónapokra esik.

A megyében a turizmus jövedelemtermelő ereje országos viszonylatban is alacsony. Ennek oka elsődlegesen a turisztikai infrastruktúra színvonala továbbá a vonzó programok hiánya. A megyében nagyon kevés 4-5 csillagos szálloda található A Velencei-tó körül, ahol a legtöbb vendégéjszakát töltik el, meghatározó a kempingek és a fizető vendéglátás aránya, ezáltal alacsony a fajlagos költség és az ágazat jövedelmezősége.

Fejér megye vendégforgalmát tehát az egyenlőtlen területi eloszlás, az átutazó és kirándulóforgalom magas aránya, a rendkívüli szezonális, az alacsony fajlagos költség, és az országos trendtől eltérően az utóbbi két évben a csökkenő vendégszám jellemzik. A megye szállásférőhely struktúrája kedvezőtlen, a szállásférőhelyek korszerűtlenek, alacsony komfortfokozatúak és hiányoznak a kiegészítő szolgáltatások. A felsorolt összetevők együttes hatásának eredménye a megye idegenforgalmának alacsony jövedelemtermelő ereje.

Kiemelt turisztikai desztinációk

A megye legjelentősebb turisztikai vonzerővel rendelkező területe a *Velencei-tó – Vértes térsége*, egyben kiemelt üdülőkörzet, amelynek természetföldrajzi adottságai kiemelkedőek, nemcsak országos, de nemzetközi viszonylatban is érdeklődésre tarthatnak számot. A tó sajátos mikroklímájával, ásványi sókban gazdag vizével, sokszínű élővilágával méltán vonzza mind a külföldi, mind pedig a hazai turistákat. A kistérség turisztikai természeti erőforrását a természeti, táji értékek összessége biztosítja. A legnagyobb természeti erőforrás és vonzerő az ország második legnagyobb természetes állóvize a Velencei-tó. A tó északi oldalán húzódó Velencei-hegység egyedülálló klímát biztosít a tónak, emellett geológiai képződményei, gazdag történelmi múltja és emlékei, szőlő és borkultúrája jelentős idegenforgalmi értéket képviselnek. A tó jelenlegi kiépítettségében elsősorban a vízparti üdülés termékcsoportba tartozó terméktípusokat – vagyis a családi üdülés, gyermeküdülés, ifjúsági turizmus, kempingezés, vízi sportok, horgászat – biztosítja, de a háttértelepülésekkel kiegészülve a kistérség alkalmas falusi turizmus, valamint az „aktív wellness” termékek iránti kereslet, mint a természetjárás, kerékpáros-, sportturizmus, lovaglás, vadászat, fogadására is. A velencei-tavi madárrezervátum és a dinnyési fertő természetvédelmi területek Európában egyedülálló ornitológiai és botanikai ritkaságai rétegigények kiszolgálását teszik lehetővé. A térség számottevő termálfélfkínccsel is rendelkezik, amelyet Agárdon már feltártak és gyógyvízzé minősítése is megtörtént, de Velencén is található a mélyben termálfélf. A térség több településén található műemléki vagy műemlék jellegű épület, építmény elsősorban kastélyok vagy templomok formájában. Kiemelt települései: Velence, Gárdony, Sukoró és Pákozd valamint tóparttól távolabb Martonvásár Továbbra is hiányzik azonban az a koordináció és rendezvény szervezés, amelynek segítségével akár ismétlődő rendezvényekkel, többirányú igényeket kielégítő folyamatos programok lennének legalább főszezonzban a tó körül. A sport, fitness feltételei kiépülőben vannak, a kistérségben több helyen lehet lovagolni, azonban több jól karbantartott tenispályára, fallabda pályára lenne szükség, nagyon hiányzik a tó körüli kerékpárút.

A másik kiemelt megyei turisztikai célterület *Székesfehérvár*. Meghatározó vonzerejét a kulturális örökség – ezen belül is elsősorban az építészeti és a muzeális - vonzerők jelentik. A város idegenforgalma, az idegenforgalom jövedelemtermelő képessége ma jóval a potenciális lehetőségek alatt marad. A kiránduló turizmus (városnézés, kirándulások, bevásárlás) a jellemző, amelynek fajlagos hozama alacsony. Korszerűtlen a szállásférőhely struktúra, Hiányoznak a kiegészítő szolgáltatások, komfortfokozatuk is alacsony, legfeljebb közepesnek mondható. E tény, valamint a korszerű konferencia termék hiánya az oka, hogy a színvonalas, magas költségvetésű és hozamú konferenciáknak, rendezvényeknek a város nem tud otthont

adni, pedig ez lehetne az egyik útja a vonzerők „csomagban”, magasabb fajlagos hozammal történő értékesítésének.

Turisztikai desztinációk

- **A Velencei-tó-Vértes turisztikai térségben** a vonzerő a Velencei-tó, ezért a tavat és környezetét célszerű minél vonzóbbá varázsolni, a szállásférőhely struktúráját fokozatosan átalakítani, a szolgáltatások mennyiségét és minőségét, a programok számát gyarapítani a fajlagos költsésszint emelkedése a jövedelmezőség növelése érdekében. A Vértes-hegység déli települései és egyéb háttérterületek jól kiegészíthetik a tavi program kínálatot, de a térségbe érkező turisták célpontja a jövőben is a tópart lesz. Az idegenforgalmi fejlesztések a vízparti családi üdülést, a termálturizmust, az aktív és hobbi turizmust, valamint a háttérterületeken a falusi turizmust célozzák, a szállásférőhely struktúra fokozatos minőségi átalakításával
- **Székesfehérvár** a megye kulturális történelmi örökségének központja, erőteljes történelmi imázssal, amelyet régió belüli kapcsolatokkal (Veszprém, Esztergom) erősít, emellett kialakulóban van az intenzívebb Velencei-tavi együttműködés is. A gazdag kulturális, történelmi örökség turisztikai vonzereje jelenleg csekély, ezért a területen a fejlesztéseknek elsődlegesen a turisztikai attraktivitás növelését és a konferencia turizmus tárgyi feltételeinek kiépítését kell célozni.
- **A sárvízi mikrotérséget** a Sárvíz mentén kialakult ökológiai folyosó, a Rétszilasi tavak, és a Bozót patak völgye természetvédelmi területek, a Mezőföld vadban gazdag erdői, a kisebb-nagyobb horgásztavak e tájegységet kiemelten alkalmassá teszik a falusi turizmus és a természet közeli öko turizmus fogadására. A tájegység déli részén működő termálfürdők (Vajta, Mezőszilas) fejlesztése tovább erősítheti a turisztikai pozíciókat. A jövőbeni fejlesztések a termálvíz kincsre és a természeti adottságokra alapozott természet közeli, egészséges életmódot, aktív pihenést szolgáló vidéki turizmus fejlesztését irányozzák elő.
- **Dunaújváros és a Duna-menti területek** a Duna és mellékágai, holtágai, a szigetek, a természet viszonylagos érintetlensége, az uniformizált fejlesztéseket elkerült faluképek a turizmus fejlesztésének potenciális alapjait képezik. A korabeli Duna-parti üdülőövezet hangulatának visszaállítása a Dunára és a természeti értékekre alapozott természet közeli, aktív turisztikai termékek kifejlesztése új turisztikai célterület kialakítását eredményezi a megyében, amelyik a jövőben az ország két térszerkezeti fővonalának metszéspontja mellett található. A jövőbeni fejlesztések a Duna és mellékágainak, holtágainak hasznosításával a vízi turizmus feltételeinek kiépítését, a sport és hobbiturizmust, a falusi turizmust és az üdülőterületek kialakulását célozzák.
- **Mór és környezete**, ahol az azonos adottságú, megyén kívüli területekkel (Zirc, Kisbér) erősödik az együttműködés. A Bakony és a Vértes nyúlványai, a vadban gazdag erdők, a tiszta levegő, a történelmi borvidék és az erős nemzetiségi, hagyományőrző kötődések határozzák meg a tájegység fejlesztési irányait. A fejlesztések a fogadási feltételek kiépítésére, a borturizmus, a lovas turizmus, a vadásztatás, az aktív pihenés és a nemzetiségi kapcsolatokhoz, hagyományokhoz kötődő látogató turizmus fejlődésére kell irányuljanak.
- **A megye dél-nyugati peremterülete**, amelynek fejlesztése a Balatonhoz való közelségben rejlő potenciális lehetőségek kihasználását célozza. A fejlesztések a háttér települési, programtársági funkciók, a hagyományokkal rendelkező lótenyésztéshez kapcsolódó lovas, továbbá a helyi szőlőtermesztésre és feldolgozásra alapozott borturizmus erősítését kell elősegítsék.

Bács-Kiskun megye

Bács-Kiskun megye Magyarország legnagyobb kiterjedésű megyéje a Dél-Alföldön, amelyet nyugaton a Duna, keleten a Tisza folyók határolnak. Határ menti és közlekedés-földrajzi fekvéséből következően jelentős a tranzitátvonulás. Ez a térség gyakorlatilag az ország központi területe, tehát Magyarország bármely tája felé kiindulópontul szolgálhat. A megye idegenforgalmának bonyolításában a közút szerepe meghatározó, a megyén áthaladó transzeurópai (TEM) főhálózat részét képező M5-ös autópálya és az E75-ös útvonal, valamint a kelet-nyugati irányú tervezett gyorsforgalmi utak (, M9, M44) és a már megépült új Duna-hidak (Szekszárd, Dunaújváros).

Kiemelkedő vonzerők

Vonzásadottságaink jelentős részét a **természeti tényezők** teszik ki. Természetes növényzetét a puszta növénytakaságai, homoki és ártéri erdők alkotják. A felszíni vizek mennyisége – a határoló folyamokat leszámítva – kicsi, az egykori szikes tavak közül csak azok maradtak fenn, amelyeknek állandó vagy időszakos vízutánpótlása folyamatosan biztosított. A kivételes szépségű dunai hullámteret nagyrészt erdő borítja, és még mindig fellelhető rajta a korábbi folyóparti keményfa erdők maradványa. Nemcsak talaja, de növénytakasága is igen változatos. Országos és nemzetközi vonzású, tartós üdülési adottság a megye termál- és gyógyvízkészlete. A megye idegenforgalmi adottságai az országos stratégiában kiemelt – vagyis nemzetközileg is versenyképes vagy azzá tehető – termékcsoportokat (gyógyturizmus/wellness; üdülések; aktív turizmus; kulturális és örökség turizmus; falusi turizmus valamint a gasztronómia és borturizmus; kongresszusi, üzleti és incentive turizmus) figyelembe véve kedvezőek. Csaknem valamennyi preferált termék tekintetében kedvező fejlesztési adottságokkal rendelkezik.

Vonzerők

Magyarország változatos középső vidékét, Bács-Kiskun megye területét a tágas horizontú puszták, árvalányhajjal borított homokbuckák, tavak, a Duna és a Tisza menti erdők jellemzik. A megye természetvédelmi oltalom alatt álló területei közül a legnagyobb kiterjedésű a Kiskunsági Nemzeti Park , ezen kívül tájvédelmi körzetek, természetvédelmi területek, és az ún. ex-lege lápok és szikes tavak is találhatóak. A Kiskunsági Nemzeti Park területén található szódás szikesek és síktéri lápok maradványai a jellegzetes növényi takaságokkal és madárátvonuló helyekkel az Európai Unió által is elismert, de turisztikai szempontból ez ideig kihasználatlan természeti értéket képviselnek. Összességében a megye területének mintegy 5%-a védett, melyek közül sok, kiemelkedő természeti értékeinek köszönhetően nemzetközi hírnévnek is örvendő. A védett területeken ma már számos túraútvonal, tanösvény, kilátó segíti az élménydús természetjárást. A Nemzeti Park bemutatóhelyein pedig a térség természeti és kultúrtörténeti örökségét ismerhetik meg a látogatók. További védett térségek a következők: Felső-Kiskunsági puszta, Fülöpházi buckavidék, (amely Közép-Európa egyik legérdekesebb homokvidéke, területén néhány mozgó homokbucka még ma is látható), Bugac, az izsáki Kolon-tó, a Szelidi-tó, Miklapusztá, a Hajósi kaszáló és a löszpartok, a megye déli részén található Vörös-mocsár, illetve Szikra és az Alpári rét. A Felső-Kiskunsági tavak és a Kolon-tó a vizes élőhelyek védelméről szóló Ramsari egyezmény alapján nemzetközi védeltséget élvez. A Kiskunsági Nemzeti Park több részterülete az UNESCO Ember és Bioszféra Program részeként bioszféra rezervátum.

A megye déli részén található Gemenc Európa legnagyobb kiterjedésű összefüggő ártéri erdeje, amely a Duna teraszos völgyében helyezkedik el. A változatos növényzetű, erdős terület a Duna-Dráva Nemzeti Park fennhatósága alá tartozik. A táj mai arculata a 19. század második felében alakult ki, a Duna három ága (Vén-Duna, Rezáti-Duna és a Grébecsi mellékág) volt a meghatározó tájformáló erő. Gemenc a Duna-erdőség ősvadon jellegű darabja, az ártéri erdők legszebb típusa. A védgátak és a Duna közé fogott, erdővel borított

hullámtér telis-tele van elhalt vagy mesterséges levágás után keletkezett, holt medrekkel, fattyúágakkal, gyűrűkkel, fokokkal és tavakkal, amelyek közül talán a legszebb és legromantikusabb a Veránka-sziget, amely fekvése, klímája és növényzete miatt ideális pihenőhely.

A megye több településén jelentős *fürdők* épültek ki (Dávod, Kecskemét, Kiskörös, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas, Kiskunmajsa, Nagybaracska, Tiszakécske), egyeseknél azonban az idegenforgalmi hasznosítás – a szükséges üdülési infrastruktúra hiányosságai miatt – elmarad az adottságokban rejlő potenciális lehetőségektől. A feltörő hévizek csaknem mindegyike – az általános rekreációs hatáson túl – alkalmas mozgásszervi és reumatikus, illetve nőgyógyászati megbetegedések gyógykezelésére. A termál- és gyógyvízre épülő széles körű és magas színvonalú szolgáltatásoknak fontos szerepük van nemcsak a különböző betegségek gyógyításában, hanem az egészség megőrzésében is, az erre a motívumra épülő wellness termékcsoport kialakításában.

A varázslatos természeti adottságok az *aktív turizmus* – vízi turizmus, természetjárás, -megfigyelés, kerékpározás, horgászat, vadászat, lovaglás, sporttevékenységek – területén is jól hasznosíthatók.

Fejlesztésre szorulnak a *kerékpártúra*-lehetőségek is, amelyek a gátakon vezetett kerékpárutak kialakításával, másrészt a homoki erdőkkel és pusztákkal tarkított területeken a kiránduló célpontok felfűzésével, illetve az egyes rekreációs területek összekötésével bővíthetők. A megye domborzati adottságait és településszerkezetét figyelembe véve a kerékpározásnak inkább hivatásforgalmi, mint turisztikai hagyományai vannak. Az eddig elkészült kerékpárutak elsősorban a nagy forgalmú átkelési szakaszok mellett épültek ki, mely azt is jelenti, hogy a turisztikai célt jobban szolgáló hálózati jelleg nem alakult ki.

A *horgászat* számára bőséges választékot kínálnak a megye folyóvizei és tavai. A holtágak és csatornák jelentős ökológiai értéket képviselnek, ezért turisztikai hasznosításként ezeken legfeljebb a horgászat engedhető meg engedélyhez kötötten, semmiképp sem tömeges igénybevétellel. A vízparti galériaerdők, különösen a Gemencben található erdőterületek gazdag vadállománya kedvező lehetőséget nyújt a *vadászturizmus* fejlesztése számára. Jelenleg több mint 800 ezer hektáron folyik vadgazdálkodás. A megye elsősorban apróvadban gazdag, de a nagyvadás területeken, nemzetközi szinten jelentős trófeák is szerezhetők. Fontos lenne a vadászturizmussal foglalkozó utazási irodák, társaságok és szálláshelyek összefogása. Bács-Kiskun megye területének geológiai jellemzői miatt különös jelentősége van a lőtartásnak, és az ahhoz kapcsolódó *lovas turizmusnak*. A puszta egykori lakóinak, a betyároknak, szegénylegényeknek egykori életét felelevenítő, nagy ügyességet igénylő lovasbemutatók nem hiányozhatnak a megyei kirándulások programjából. A lovaglás kedvelőit számos jól felszerelt lovastanya, panzió várja, ahol képzett vezetők segítségével egyre több kijelölt túraútvonalat bejárva ismerkedhetnek meg a környék nevezetességeivel.

Jelentősek a megye *kultúrtörténeti értékei, hagyományai, rendezvényei*. Számos településen a kultúra és a hagyományok – kiegészítő elemként – a feltétlenül bővítendő számú, egyedi tartalmú komplex idegenforgalmi termék részét is képezhetik. A térség értékeit építésze is gazdagítja: Kalocsa és Baja barokk, Kecskemét szecessziós belvárosa, a népi építészet ragyogó példái, ipartörténeti emlékek (kiskunfélegyházi szélmalom, jánoshalmi



malom), illetve a kiemelkedő értéket képviselő egyházi épületek. A *kulturális és örökség turizmus* további jelentős adottságai hazánk neves személyiségeinek szülőhelyei (pl. Kiskőrös-Petőfi Sándor), valamint a múzeumok (Baja, Kecskemét, Kiskőrös, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas), melyek az alföldi festészet, szobrászat alkotásait, a vidék népművészetét (pl. kalocsai Viski Károly Múzeum és Tájház), iparművészeti remekeit (pl. kiskunhalasi Csipkeház) és az itt élő nemzetiségek (svábok, szlovákok) viseletét, használati tárgyait mutatják be.

A megye számos kistérségében és településén hagyományteremtő szándékkal rendszeresen megszervezett kulturális programok, rendezvénysorozatok mára ugyancsak figyelemre méltó idegenforgalmi vonzerővé váltak. Itt kell megemlíteni a Halászlé ünnepét Baján, a Kalocsát és Baját érintő Dunamenti Folklórfesztivált, a kecskeméti Hírös Hetet, a hajósi Orbán Napi borünnepet és a különféle szüreti rendezvényeket, főzőversenyeket. Kiemelten fontosak a települések hagyományos, speciális eseményei, amelyek – időpontjuk viszonylagos állandósága miatt – lehetővé teszik az utazások hosszabb időszakokra történő előtervezését.

A *gasztronómia*, a tájjellegű ételek és az elkészítésükhöz felhasznált nyersanyagok előállítása is bizonyos mértékig a hagyományok ápolását jelenti. Híres a bajai halászlé, melynek nélkülözhetetlen alapanyaga a hungarikumok közé tartozó pirospaprika. Szintén hungarikum a Kecskemét környékén termő kajsziabarack, valamint az abból készített fűtyülő barackpálinka. Különleges értéket képviselnek a bioélelmiszerek, melyek piaca dinamikusan növekszik. A gyümölcs- és szőlőtermesztés és a borkészítés hagyományai is felértékelődő adottságaink közé sorolhatók. A megye területét érintik a Kunsági- és a Hajós-Bajai Borvidék termőterületei, amelyek a *borturizmus* fejlesztésének, a bortúrák szervezésének, gasztronómiai turisztikai útvonalak lehetőségét is hordozzák. A borrendek – látványos megjelenésükkel, rendezvényeken való rendszeres részvételükkel – nagyban segíthetik a kulturált borfogyasztás promócióját a belföldi és külföldi érdeklődők körében egyaránt.

A falusi, tanyai turizmus azzal, hogy erősíti a helyi identitástudatot, kiegészítő tevékenységet, pótlólagos jövedelemforrást jelent, a fejlődés ösztönzőjévé válhat. Segíti a falvak népességének megtartását, az egyébként kedvezőtlen helyzetű területek gazdasági erősödését, felzárkózását és a gazdasági szerkezetváltást.

A megyei önkormányzat kiterjedt külkapcsolatokkal rendelkezik. A hivatalos találkozásokon túl újabb együttműködések kialakítására nyújtanak lehetőséget a települések széleskörű testvérvárosi kapcsolatai is.

Turisztikai térszerkezet

Bács- Kiskun megyében a térszerkezet alakítója az M5-ös autópálya, a határmentiség és a bajai kikötő. Turisztikai szempontból a természetvédelmi területek és termálfürdők, és a városlátogatások (Kecskemét, Kalocsa) rajzolják ki a frekventált célterületeket. Ennél fogva a megye Duna menti és középső része (Bugac környéke) játssza a fő szerepet a turizmus vendégforgalmában. A megye idegenforgalom által eddig kevésbé érintett települései és területei gasztronómiai és bortúrák, lovas túrák révén lennének bevonhatók a turizmus vérkeringésébe.

Bár a Duna Európa VII. közlekedési főfolyosója, Bács-Kiskun megyei szakasza elsőrendű vízi út, a hajózás, különösen a turisztikai célú hajóforgalom volumene elenyésző. Több logisztikai létesítmény kapcsolódik hozzá, jelenleg a legmarkánsabb térszerkezet-fejlesztő elem a bajai kikötő, illetve a kalocsai ipari park. A Tiszán 1992 óta van újra személyforgalom, de a lehetőségeknél itt is alacsonyabb a turisztikai (sétahajó) forgalom. A Tisza III. E. besorolású vízi út, Bács-Kiskun megye területén azonban jelenleg nincs megfelelően kiépített

közforgalmú kikötője. A megye vízi turizmusának fejlődése nem választható el a hajózási infrastruktúra fejlesztésétől. Negatív tényezőnek számít a parti infrastruktúra hiánya, a víziút esetenkénti nagy távolsága a településektől, a megfelelő kiépítettségű utak és kikötők hiánya.

A kereskedelmi szálláshelyek közül a szállodák fogadókapacitása nagyobb létszámú szállodai elhelyezést igénylő programok lebonyolításához csak Kecskeméten elegendő. A kempingek és nyaralóházak zöme az átutazók egy éjszakai elszállásolását szolgálja. A magánszállásadás közül a fizetővendéglátás a megye városaiban, a falusi vendéglátás – értelemszerűen – a községekben, városok külterületein, tanyás térségekben jellemző. A tulajdonosi szerkezetváltás eredményeként a kereskedelmi ellátás az idegenforgalom által érintett területeken megfelelő mind az üzletek száma, mind választékuk lehetővé teszi a helyi lakosság ellátásán túl a turisták által támasztott igények kielégítését is. Bár a vendéglátás mennyiségi és minőségi szempontból is javult, mind a hazai, mind a külföldi vendégek ellátása a jelenleginél magasabb színvonalat igényelne.

Turisztikai desztinációk

- **Kunszentmiklós és térségében** a turizmus gazdasági, ágazati szerepe a lehetőségekhez képest kihasználatlan. A terület adottságai közül fontossági sorrendben a természeti értékeket kell kiemelni. Úgymint a Kiskunsági Nemzeti Parkhoz tartozó kiskunsági szikes puszták gazdag, génmegőrzési szempontokat is szolgáló állatvilágát (rezervátumát), az azokhoz kapcsolódó bemutatóhelyeket, attrakciókat (Böszörmény, Nagyállás, Nyakvágó csárda). A Duna és a területen lévő csatornák (pl. a Kiskunsági főcsatorna, a Kígyóscsatorna) hálózata, a vízi turizmus és a horgászat (Tass, Szalkszentmárton, Apostag), valamint a vadászat és a kerékpáros turizmus bázisai, illetve azokká fejleszthetők. A kistérségben a terep adottságainak megfelelően több lovaglóközpont (Szabadszállás, Kunszentmiklós, Újsolt) található, a kéthetes, hét pihenőhelyes lovastúra egyes állomásait is itt alakították ki. A kulturális adottságok közül a Petőfi kultusz, a néprajzi gyűjtemények, a tradíciók, az avar-kori sírkert, és az Európa Nostra díjas apostagi faluház emelhető ki. Egyes településeken a termásvíz-adottságok jelentősek (Kunszentmiklós, Kunpeszér, stb.). A kistérség néhány településén a falusi turizmus csak most indul be. Épp ezért alapvető cél az idegenforgalom területén működő vállalkozások és önkormányzatok összefogásából kialakított aktív, tervszerű, térségi marketing és PR tevékenység beindítása, valamint a települések meglévő természeti, építészeti és kulturális értékeinek megfelelő szintű bemutatása egy kistérségi idegenforgalmi információs iroda kialakításával, több nyelvű úti programkatalógusok, túratérképek megjelentetésével.
- **Kecskemét és térségére** jellemző és fejleszthető turisztikai termékek az üzleti turizmuson belül a hagyományos, üzleti utazások, vásárok, kiállítások, kongresszusok, konferenciák, vándorgyűlések, szemináriumok, incentive utazások, valamint a szabadidős turizmus keretén belül az egészség- és sportturizmus, Falusi-, tanyai- és lovasturizmus, öko- és kulturális turizmus egybekötve körutazásokkal, gasztronómiai- és borturizmussal.
- **Bugac vidéke (Kiskunfélegyháza, Kiskunmajsa, Kiskunhalas és Kiskőrös térsége)** két húzó vonzerőre épít a bugaci szikes pusztára és termásvízre. Kiskunmajsa, Bugac és Ópusztaszer közösen alakította ki turisztikai együttműködési és fejlesztési koncepcióját, mivel egyedül egyik település sem képvisel elegendő vonzerőt ahhoz, hogy a turistákat hosszabb ideig a környéken tartsa. A Bugac és Ópusztaszer által kínált programlehetőségek, az aktív és kulturális turizmus, valamint a kiskunmajsai termálfürdő, vagyis az egészségturizmus jól kiegészítik egymást. A turizmus fejlesztendő területei a továbbiakban az egészség -, aktív -, kulturális -, öko -, konferencia - és incentive turizmus. Speciális igényeket kielégítő turizmus (lovas, vadász, kerékpáros, gasztro, agro, vízi, ifjúsági, oktatási és incentive turizmus), amelyek további fejlesztése infrastrukturális oldalról szükséges.

- A **Kalocsai** térség gazdag idegenforgalmi vonzerőkben, melyeket a térségközpont, Kalocsa egyházi kulturális értékei, a térség világhírű népművészeti hagyományai, valamint a termőtáj meghatározó növénye, a fűszerpaprika termesztése és feldolgozása, az Európa szerte ismert hajósi, solti borok alkotnak. Kalocsa kulturális örökségei közül a római katolikus építészeti emlékek emelkednek ki (Főszékesegyház, Érseki Kastély). A világhírű kalocsai népművészet bölcsőjének nevezett települések, - Drágszél, Homokmégy, Öregcsertő és Szakmár,- mellett Kalocsán is őrzik a népi hagyományokat. A visszatérő rendezvények (Duna Menti Folklórfesztivál, Kék Madár Fesztivál, Paprika Napok) nemzetközi és hazai ismertsége évről-évre nő, bár a térség turisztikai bevételei ezt nem tükrözik. Védett természeti értékei a hartai Duna-ág, a Dunapataji-szigetek, Szeliditő, Hajósi Kaszáló és Löszpart, és a Mikla-pusztá (Kiskunsági Nemzeti Park része), melyek az ökoturizmusnak kínálnak lehetőséget. Fürdőzési lehetőség a kalocsai termálfürdőben, a Szelidi-tóban, Hartán és Dunaszentbenedeken a dunai strandon van. A horgászat és a kerékpáros turizmus (burkolt dunai gáton csak Fajsz-Baja között) a kistérség egészére jellemző. Lovaglási lehetőség Fajszon, Solton, sportrepülőzés, siklóernyőzés Foktő-Kalocsán van, gyorsasági motorversenyt Kalocsán rendeznek. A térségben eltöltött vendégéjszakák alacsony száma a következő okokra vezethető vissza: közlekedési infrastruktúra jelenlegi állapota, kerékpárút-hálózat, turisztikai infrastruktúra, programszintű, kistérségi együttműködés, koordinált, átjárható programok, offenzív marketingtevékenység, vendégszerető, képzett, idegen nyelvet beszélő szakemberek, szállástulajdonosok hiánya.
- **Nyugat-Bácskában** (Baja és térségében) az idegenforgalmi adottságok kedvezőek, csaknem valamennyi preferált turisztikai termék tekintetében kedvező meglévő és fejlesztési adottságokkal rendelkezik. Vonzásadottságai jelentős részét a természeti tényezők teszik ki, a Bácskai-löszhát a Duna menti galériaerdőkkel. Itt található a Béda-Karapancsai változatos növényzetű, erdős terület a Duna-Dráva Nemzeti Park fennhatósága alá tartozóan. A védgátak és a Duna közé fogott, erdővel borított hullámtér telis-tele van elhalt vagy mesterséges levágás után keletkezett, holt medrekkel, fattyúágakkal, gyűrűkkel, fokokkal és tavakkal, amelyek közül talán a legszebb és legromantikusabb a Veránka-sziget, amely fekvése, klímája és növényzete miatt ideális pihenőhely. Jelenleg a legmarkánsabb térszerkezet-fejlesztő elem a bajai kikötő. A vízi sportok központja Baja, fürdőzés Baján a Sugovica strandon, Dávodon és Nagybaracsán termálfürdőben lehetséges. A repülősport terén bár az üzleti, egészségügyi, idegenforgalmi célú felszállások száma növekszik, még mindig a sportrepülés a domináns (bajai, érsekcsanádi repterek). Jelentősek a kistérség kultúrtörténeti értékei, hagyományai, rendezvényei. Számos településen a kultúra és a hagyományok – kiegészítő elemként – a feltétlenül bővítendő számú, egyedi tartalmú komplex idegenforgalmi termék részét is képezhetik. A térség értékeit építészete is gazdagítja Baja barokk belvárosa, a népi építészet, ipartörténeti emlékek egyházi épületek). A kistérségben hagyományteremtő szándékkal rendszeresen megszervezett kulturális programok, rendezvénysorozatok (Halászlé ünnep Baján, és Dunamenti Folklórfesztivál, a szüreti rendezvény, főzőversenyek).
- **Kelet-Bácskában**, bácsalmási és jánoshalmi kistérségben a térségi turizmus nem domináns, főként helyi, lokális események, sajátos ünnepek, rendezvények vannak jelen. Leginkább a természetvédelmi területek (pl. Kossuth Park, Templom Park), a fokozottan védett növény- és állatvilág széles körű megismertetése, megfigyelése, tanulmányozása, az építészeti örökségek mint turisztikai nevezetességek megóvása és a kultúra és a történelmi hagyományok ápolása (pl.: helytörténeti kiállítás, kékfestő műhelyek, népművészeti hímzés) kerül előtérbe. Célként jelenik meg az infrastruktúra fejlesztése (pl. megújuló energiaforrások hasznosítása, szennyvíz-csatarnarendszer kialakítása, kerékpárutak kiépítése stb.), termálvíz hasznosítása, ökogazdálkodás előtérbe helyezése. Horgászturizmus viszonylagos vonzerő a környékiek számára.

Tolna megye

Tolna megye két nagytáj az Alföld és a Dunántúli-dombság találkozásánál fekszik, az ország legkisebb megyéinek egyike. A megye gazdaságát a három legnagyobb lélekszámú város Dombóvár, Paks és Szekszárd határozza meg, melyek a megye három különböző sarkában fekszenek. Paks és Szekszárd a megye sűrűn lakott Duna-menti térségében játszanak fontos szerepet, s ez a szerep a szekszárdi Duna-híd révén átnyúlik az Alföldre is. Dombóvár Baranya és Somogy megye határ közelében fekszik, átjárást biztosítva Kaposvár és Pécs felé. Tolna megye nem rendelkezik kimondottan sok idegenforgalmi attrakcióval, mégis az elmúlt 20 év egyes éveiben (pl. 2002-ben) az országos és a régió belüli tendenciával szemben itt mind a hazai, mind a külföldi vendégeket figyelembe véve, nőtt a turisták és az általuk eltöltött éjszakák száma. Ez az idegenforgalom bevételét is növelte a megyében.

Kiemelkedő vonzerői

Tolna megye idegenforgalmi jelentőségét elsődlegesen a Duna-Dráva Nemzeti Park gemenci és gyulaji vadrezervátuma, a Duna holtágainak horgászati lehetőségei adják. A térségben található természeti értékek részben az ökoturizmus alapjait teremtik meg, részben a vadászturizmushoz kötődnek. Számos lehetőséget - mint például a vízi sportok, horgászat, strandolás - kínálnak a nyaraláshoz, sportoláshoz a természetes és mesterséges vizek és vízpartok (a Duna és a Sió csatorna, valamint a természetes és mesterséges tavak), és a termál- és gyógyvizek is. Itt található a szekszárdi történelmi borvidék és a borhoz kötődően számos építészeti és egyéb nevezetesség is. A megyében a sajátos sárközi kultúra, valamint a kulturális értékeit bemutató gyűjtemények, az épített örökség, illetve a gazdag népművészeti hagyományok, a kiemelkedő néprajzi örökség, jelentős számú nemzetiségi lakos erős és szoros anyaországi kapcsolatai jó kiindulási alapot teremtenek a térség nemzetközi ismertségének megszerzéséhez.

Vonzerők

A Szekszárdi és Tolnai történelmi borvidék és borút jelenléte a borturizmust hívja életre. Sióagárdon, Györkönyben, Pakson, Dunaföldváron, Szekszárdon, Alsónánán található kül- és beltéri pincesorok találhatók, borhoz kötődő ünnepek (Vince-napi borünnep, Szent György-napi Bikavér, Pünkösdi Fesztivál, Alisca Bornapok, Kékfrankos Fesztivál, Szekszárdi Szüreti Fesztivál, Márton-napi borünnep (újbor ünnepe), Szent János-napi borszentelő) kerülnek megrendezésre. A borút szolgáltatásainak összekapcsolása és fejlesztése szükséges.

A megye táji, természeti adottságai, növény- és állatvilága jelentős potenciált képviselnek az ökoturizmus számára, A megye természeti kincseinek, élővilágának eredeti közegükben, illetve kiállító helyeken történő egyidejű, kombinált bemutatása új szint jelentene a megye turisztikai palettán.

A megye jó adottságokkal rendelkezik az aktív (sport) turizmus számára (Duna folyó, a Holt-Duna ág, a Sió csatorna, a Szálkai tó mellett további számos természetes és mesterséges tó, két regionális jelentőségű túraútvonal, túralovaglási és kocsikázási lehetőség pl. Sütvénypusztán, s további lovas túra útvonal kialakítására vonatkozó kész fejlesztési tervek pl. Paks-Dunaföldvár kistérségben). Egyedi termékcsomagok készíthetők - az ökoturizmushoz kapcsolódó turisztikai formák (gyalogos, kerékpáros, lovas és vízi turizmus) terén. Komplex programajánlatok, sportrendezvények mint pl. a

Gemenc Nagydíj kerékpáros verseny, az ősényi repülőnapok és a hőlégballonos fesztivál, a kurdi lovas fesztivál és fogathajtó verseny.

Az un. hobbi turizmust kedvelők – elsősorban tehát a vadászok és horgászok – sokasága keresi fel a megyét a környék gasztronómiai kínálatát is igénybe véve.

A megyébe látogató turisták jelentős része számára a legfőbb vonzerőt a megye termál- és gyógyvizei jelentik. A két legnagyobb vonzerőt jelentő létesítmény fejlesztésére vonatkozó elképzelések már megszülettek. Eszerint középtávon sor kerülne a Dombóvár-Gunaras Gyógyfürdő nemzetközi gyógyászati központtá történő fejlesztésére, illetve a Tamási Wellness Központ kialakítására. A tervezett fejlesztések megvalósulásáig is szükséges a szolgáltatások színvonalának folyamatos emelése. Miután a gyógyászati, rekreációs, wellness céllal idelátogatók hosszabb időt (több vendégéjszakát) töltenek el a megyében, kiváló célcsoportját jelentik az egyéb turisztikai termékeknek is. Ahhoz azonban, hogy valódi keresletet jelentsenek, össze kell tudni egyeztetni az eredeti utazási célt jelentő tevékenységeket a szabadidő eltöltésének egyéb módjaival (kulturális, gasztronómiai, stb. programok). Ezt legjobban, leghatékonyabban e célcsoport egyedi feltételeihez igazodó, jól átgondolt, a fogadóintézményekkel egyeztetett programcsomagok szolgálhatják.

A megye gazdag kulturális öröksége, illetve az erre épülő, már meglévő turisztikai termékkínálat nagy vonzerőt fejt ki. pl. a Decsen található - az egyedülálló sárközi népművészetből ízelítőt bemutató - Tájház, a Faluházban kialakított padlasmúzeum, ahol a korongozóműhelyben a kerámiakészítés kipróbálására is lehetőség nyílik. Bátaszéken, Alsónyéken, Bátán, Sióagárdon működő tájházak, falumúzeumok, a gyulaji, dombóvári helytörténeti kiállítás, az Ozorai vár kiállításai, a nemzetiségi hagyományokat bemutató rendezvények, kiállítások, programok. A közelmúltban felújított Ozorai vár vagy az idegenforgalmi szempontból jelentős vonzerőt képviselő hőgyészi kastély, valamint Simontornya, Dunaföldvár, Tengelice, Tolna, Zomba, stb. várai helyi jelentőségű vonzerő.

A falusi turizmus egyik kezdeményezője országosan is Hőgyész volt, ahol ma már a megye legszínvonalasabb idegenforgalmi egységét találjuk, ami által magas szinten megjelent a konferencia turizmus is. A kerékpáros turizmus fejlesztéséhez szükséges kerékpárutak építése és túravonalak kijelölése. Ilyen kerékpáros túravonal a Dombóvár-Várong-Szakcs-Gunaras, amely kisebb részt kerékpárúton, nagyobb részt közúton halad. Tolna megyében új kezdeményezés az irodalmi turizmus, amelyet a *Tolna táji irodalmi túrák* kiadvány, térkép és 11 tájékoztató tábla jelez, amelyeket a megye irodalmi élete szempontjából érdekes településeken állítottak fel.

Turisztikai térszerkezet

A vonzerők és a vendégforgalom tekintetében a megye Duna menti és Szekszárd környéki része jelentős. A már említett Szekszárdi-dombság érlelte borok, a Gemenci-erdő és dunai üdülőtelepek kínálják és vonzzák a legtöbb idelátogatót.

Összességében a kedvező természeti és kulturális adottságok ellenére a megye a vendégéjszakák számát tekintve az országos átlag alatt teljesít, amelynek egyik oka vélhetően éppen a megfelelő számú és színvonalú – különösen a magas színvonalú – szálláshelyek hiányában illetve a turizmus marketing hiányosságaiban keresendő. A hazai és külföldi vendégek tartózkodási ideje szempontjából is alacsonyabb a megyei átlag az országos átlagnál. Az egy látogatóra jutó vendégéjszakák alacsony száma azt mutatja, hogy az ide utazók nem célállomásnak, hanem tranzitállomásnak tekintik a megyét. Ennek oka abban

keresendő, hogy a turisztikai termékek színvonala alacsony, nincsenek “jól kitalált” termékcsoporthoz, s az egyedi, szórványos, minőségében is erősen változó kínálat nem jelent igazán nagy vonzerőt. A megye turisztikai potenciálja azonban csak a lehetőségét teremti meg a turizmus fejlesztésének. A turisztikai vonzerő fejlesztése önmagában nem jelenti a turisztikai kínálat javulását, mert jövedelmet csak az attrakciók környezetébe telepített vállalkozások realizálnak.

Kiemelt turisztikai desztinációk

A szekszárdi kistérség a sokszínű idegenforgalmi kínálat térsége. A vízparti üdülés és a vízi turizmus termékei (melyeknek legfőbb helyszínei Fadd-Dombori, a Tolnai Holt-Duna ág, a Szálkai tó), a borászat, az ökoturizmus, a vadászat és a népművészet alakítják ki a Duna mentén húzódó térség meglehetősen heterogén termékkínálatát, de kiemelkedő értéket képvisel a kistérség turizmusa szempontjából a tengelici gyógyszálló és a hozzá kapcsolódó szabadidőközpont is. Fejleszthető lenne továbbá a lovasturizmus is, melynek egyik bázisát jelenthetné a Szedres-Apátpusztán lévő lovarda. Nagy hagyománya és kialakuló infrastruktúrája van a kerékpárturizmusnak. A Dél-Dunántúl területén két regionális jelentőségű túraútvonal húzódik, mindkettő érinti a kistérséget is (Dél-dunántúli Kék Túra: Szekszárdtól az Írottköig, Dél-dunántúli Piros Túra: Szekszárdtól Siófokig). Decsen, mint a Sárköz központjában található az egyedülálló sárközi népművészetből ízelítőt bemutató Tájház, a helyiek életét, történetét, foglalkozását bemutató, a Faluházban kialakított padlasmúzeum, ahol a korongozóműhelyben a kerámiakészítés kipróbálására is lehetőség nyílik. Emellett máshol is működnek tájházak, falumúzeumok (Bátaszéken, Alsónyéken, Bátán, Sióagárdon), mégis összességében a kistérség egyedülálló, páratlan gazdagságú néprajzi kincsének turisztikai termékként történő hasznosítása még hiányos. Ugyanígy fejleszthető Szekszárd kulturális értékeinek bemutatása is.

A megye talán egyik legnagyobb turisztikai vonzerejét jelentő Gemenci Tájvédelmi Körzetről, amely azonban magán viseli a korábbi időszak rablógazdálkodásának nyomait, s ezért turisztikai hasznosítása, új turisztikai termékek létrehozása nagy óvatosságot igényel. A turizmus egy olyan magas szinten való megvalósítását kellene elérni a Gemenc területén, amely a lehetséges terhelési veszélyeket figyelembe véve alakul ki, és a terhelés szintjét a lehető legcsekélyebb mértékre csökkenti.

Jellegzetes arculati eleme a kistérség turizmusának a borturizmus. A szőlőtermelés és borászat körébe tartozó szolgáltatásokat fogja össze a Szekszárdi borút, amely egyre nagyobb ismertségre tesz szert. A borhoz kötődően tavasszal rendezik az Alisca Bornapokat, míg szeptemberben a Szekszárdi Szüreti Fesztivált.

A térségben számos nagy horderejű rendezvény kerül megrendezésre. A rendezvények közül kiemelhető a térségen is túlnyúló Dunamenti Folklór Fesztivál, amelynek megrendezését a sokszínű nemzetiségi összetétel indukálja, valamint a Gemenc Nagydíj kerékpáros verseny és a Súlyemelő Kupa. A Pünkösdi Fesztivál is változatos programot kínál. Fejleszthető lenne az őszi repülőnapok és a hőlégballonos fesztivál, valamint a Faddi Nyári Fesztivál programja és vonzereje.

Turisztikai desztinációk

- A turisztikai ágazat a **Szekszárdi** kistérségben minőségében a vadászturizmusra, mennyiségi fejlesztésében a vízi turizmusra és a borkultúrára épül. Az egyre jobban kirajzolódó borút programja fejlettségében és szervezettségében még nem éri el a

mintaként állítható Villányt, de más turisztikai ágazatokkal (kulturális, irodalmi) és fejlesztésekkel jelentősen növelheti a vendégforgalmat.

- **Paksi** kistérség esetében a legnagyobb azoknak a vendégeknek az aránya, akik Nyugat-Európából Dél-Európába, ill. a Balkánra utaznak vagy Kelet-Magyarországról utaznak a Dunántúlra, illetve Nyugat-Európába és itt tranzit jelleggel szállnak meg. A térség felkeresésének legfőbb indukálója a kikapcsolódás keresése, a szép táj, a nyugodt környezet, de fontos szempont a kultúra, a városlátogatás is, a vízi sportok lehetősége (Duna, horgászat, csend, nyugalom), s végül a termálvíz elérhető közelsége. Elsősorban az iskoláskorúak szervezett utazása esetén jelent utazási motivációt a Paksi Atomerőmű Rt. látogató központjának felkeresése. Ahhoz, hogy a jellemzően közép- és időskorú látogatók jól érezzék magukat, szervesen hozzá tartoznak a gasztronómiai élvezetek. A Tolnai borút fejlesztése - melynek állomásai között szerepel Dunaföldvár, Bölske, Paks és Györköny is - egy újabb minőségi turisztikai termék megjelenését eredményezi a kistérségben. Külön kiemelt szerepet szánunk a vízi turizmus fejlesztésének, a vízi turisztikai kínálat minőségi szintje emelésének, illetve a szezonáltság csökkentése érdekében a horgászturizmusnak. A tervek között szerepel a kikötői infrastruktúra fejlesztése is, miután az exkluzív turizmus fejlesztésének alapja egy yacht kikötő kiépítése lehetne.
- A **Tamásiba és térségébe** érkező turisták elsősorban a termálfürdőt keresik fel. A vendégek túlnyomórészt nyugdíjasok, akik főleg Németországból érkeznek évente akár többször is. Az utóbbi időben megszorodott a házat, szőlőt, telket vásárló holland idősök száma is, akik egyre jobban bekapcsolódnak a települések életébe, elsősorban Simontornyán. A térség vendégeköréből szinte hiányoznak a fiatalok. Az ozorai vár felújításával újabb jelentős turisztikai vonzerőt jelentő értékhez jutott a kistérség. Kiállításai, rendezvényeivel a kistérség turizmusának egyik központjává válhat a vár. Tamásiban a hagyományos sportágak mellett több évtizedes hagyománya van a lovassportnak (Meghívásos Nemzetközi Lovas napok)
- **Dombóvár és térségében** a legfontosabb adottságot a természeti értékek jelentik. A kistérség idegenforgalma szempontjából meghatározó jelentőségű a Dombóvár-Gunaras Gyógyfürdő léte. A fürdőnél azonban beruházásokat, fejlesztéseket kell beindítani, hogy a vendégek elvándorlása megálljon. A térség egyik vonzereje a lovasturizmus. Dombóváron, Várongon, Kapospulán, Dalmandon várják a látogatókat. A kínálat is széles: túralovaglasi és kocsikázási lehetőség. A lovagláshoz kötődően meg kell említeni a kurdi lovas fesztivált és fogathajtó versenyt is. Turizmus szempontjából jelentős vonzerőt képvisel, ám a vadászturizmus kivételével kihasználatlan a Gyulaji erdő. Ezen felül a térség számos horgászati lehetőséggel is rendelkezik (Dombóvár-Tüske, Dombóvár-Gunaras, Kaposszekcső, Nyerges, Kocsola). Közel 70 km-es kerékpáros túraajánlattal várja a kistérség az ide látogatókat. A természetközeli kikapcsolódáshoz a várongi falusi turizmus nyújt szervezett kereteket (panzió, lovaglás, kocsikázás, horgászat, sporteszközök bérlete, túraajánlatok). A falusi turizmus kapcsán feltétlen említést érdemel még Kocsola is (panzió, horgászás, borkóstolás, tájház) Dombóváron két múzeum, a kistérségben további kiállítóhelyek (tájházak) várják a kultúra és helytörténet iránt érdeklődőket.
- **Bonyhád és térsége** .A földrajzi tájegység elnevezése – „Völgység” - is utal a térség legjelentősebb jellemzőjére, a dimbes-dombos vidékre. A kirándulásra, természetjárásra, kerékpározásra alkalmas természeti környezeten, a Sió-Sárvíz, Duna közelségén kívül kulturális értékekkel is rendelkezik a térség, melyek főként Bonyhádra, Grábóchoz és Kakasdhoz kapcsolódnak. Számos népművészeti érték is fellelhető a vidéken, ezek azonban a turizmus szempontjából egyelőre kihasználatlanok. Az erőteljes nemzetiségi jelenlét, a nemzetiségi hagyományok őrzése és bemutatása is egyike a kistérség – turistákat is vonzó – sajátosságainak.

Baranya megye

Magyarország vendégforgalmának közel 60%-át Budapest és a Balaton körüli három megye forgalma adja, a többi 16 megyének az összforgalom 40%-a jut. Baranya számára ez azt jelenti, hogy az országos forgalmon belül elért 3,7%-os aránya a közeljövőben jelentősen nem módosulhat. Baranya a Dél-Dunántúl jelentős gócpontja, meghatározó szereplője a térség Balaton-part nélküli forgalmának, ám a Balaton-parti megyék forgalmától jelentősen elmarad. A közeli vízparti fogadóbázisok turista tömege számára pedig potenciálisan elérhető, jelentős vendégkört jelenthet. A megye országos viszonylatban a vendégéjszaka-forgalom tekintetében budapesti és balatoni kiemelt négyes utáni erős középmezőny stabil tagja

Kiemelkedő vonzerők

A régióra jellemző turisztikai kínálat (ezerszínű természet, a korok és kultúrák találkozása, etnikai színesség) különösen igaz Baranya megyére. A megye vonzerői közül nemzetközi jelentőségűek az előbb említett mindhárom vonzerő kategóriában fellelhető. E kategóriába tartozik a Duna-Dráva Nemzeti Park, a gyógy- és termálvizek, az orfűi tórendszer, kultúrtörténeti emlékeink közül Pécssett az ókeresztény sírkamrák (ill. a megpályázott Világörökség - komplexum), a török korszak építészete, Pécsváradon a bencés apátság és erődítmény, valamint a gasztronómiai- és borkultúra, melynek jellegzetes etnikai háttére egyben számos más turisztikai termék kapcsolódási pontjaként is szolgál. Országos jelentőségű vonzerők Pécs és a megye történelmi helyszínei, termál- és gyógyfürdői-, a népi kultúra, a népművészet átörökítése. Jelentősek azok a másodlagos vonzerők (templomok, népi hagyományok, népi iparosok, horgászati-, vadászati-, vízparti...), amelyek a megye aprófalvas településhálózatából adódóan elszórtan helyezkednek el, turisztikai hasznosításuk a termékfejlesztés során megfelelő termékcsomag keretében jelenthet kitörést az érintett települések és vállalkozók számára.

Vonzerők

Baranya megye fontos turisztikai vonzerejét képezik a vidéki, falusi térségekhez kötődő, területileg kevésbé koncentrált jellegű turisztikai attrakciók: a természet viszonylagos háborítatlansága, a máig megőrzött, sokszínű tradíciók, a vidéki élet vonzása. Egyes településeken és térségekben jelentős tapasztalatok halmozódtak fel a vendégfogadásban. A falusi turizmus fejlesztése jellemzően helyi, kistérségi kezdeményezésekből táplálkozik a jórészt spontán fejlődés jelentős lakossági aktivitáson alapul.

A Dráva és a Duna baranyai szakaszai mentén rendkívül értékes, Európában már alig megtalálható ártéri és vizes élőhelyek találhatóak, amelyek megőrzése céljából jött létre 1996-ban a Duna-Dráva Nemzeti Park. A Nemzeti Park és a környező térségek nagy része – különösen a Dráva menti települések – gazdaságilag igen elmaradottak, ezért e térségek felzárkóztatása érdekében szükséges a meglévő turisztikai vonzerők turisztikai terméké alakítása, valamint a turisztikai termékek és szolgáltatások mennyiségi és minőségi fejlesztése. Cél a Duna-Dráva Nemzeti Park természeti és kulturális értékeire épülő, nemzetközileg is jelentős turisztikai attrakció kialakítása a Duna és a Dráva mentén, ezáltal a turisztikai vendégforgalom növelése. A legvonzóbb látványosságok, célpontok jelenleg nem alkalmasak nagyobb számú turista fogadására, ezért félő, hogy az amúgy is jelen lévő, de irányítatlan turizmus miatt Európa egyik természeti értékekben leggazdagabb térségében növekedik a környezeti terhelés. A Nemzeti Park területén és a környező térségekben a minőségi turizmus kialakítása érdekében az alábbi fejlesztésekre van szükség.

A Mecsek és a hozzá szervesen kapcsolódó Hegyhát Baranya megye legváltozatosabb, természeti értékekben – a Duna-Dráva Nemzeti Park mellett – leggazdagabb része, ahol a falusi vendéglátás alapjait már a második világháború előtt létrehozták. A térség sokszínű adottsága lehetővé teszi, hogy viszonylag kis területen rendkívül sokszínű, komplex turisztikai termékcsoporthoz jöjjön létre. A térség Péccsel együttműködve nemzetközi színvonalú turisztikai célterületet alkothat, ahol a turisták átlagos tartózkodási ideje és átlagos költsége magas az igénybe vehető szolgáltatások száma és minősége miatt. A térséget természeti értékeire alapozva ökoturisztikai mintarégióvá kell alakítani, ahol a természeti értékek turisztikai kiaknázása fenntartható módon történik meg.

A falusi turizmus egy komoly esélyként jelent meg a megye idegenforgalmi adottságainak hasznosításában. A falusi vendégfogadás révén gazdagodtak a megye tradicionális - kulturális és természetközeli élményeket nyújtó kínálata, arculatában erőteljesen megjelentek a hagyományos, falusi jellemvonások. A turizmus ezen változata révén kiegészítő kínálat szerveződött a megye jelentős idegenforgalmi és üdülőcentrumai köré. Az 1990-es évekhez képest Baranyában tovább nőttek a különbségek az egyes kistérségek között a falusi szálláshely kínálatukban. A falusi turizmus területi elhelyezkedésében kiemelkedő jelentőségűnek tekinthető a Mecsek és a Villányi-hegységhez kapcsolható kistérségek. A Mecsek keleti oldalán nagyobb számban találhatóak, míg a nyugati vonulatánál, a Mecsekalján ennél kevesebb vendégfogadó adja a falusi turizmus bázisát. A megyén belül a legtöbb falusi szállásadó a komlói kistérségben helyezkedik el, melynek kiemelt településein önmagában magasabb számban vannak jelen, mint például a Szigetvári és a Sásdi kistérségben. A Geresdi-dombság és a hozzá simuló Duna mente településeinek számos szállásadó várja a turistákat. Kiemelkedő települései Nagynyárad és Dunaszekcső. A Villányi-hegység és tágabb környezete a központja a megye második legnagyobb falusi vendégfogadó koncentrációnak. Az Ormánság kistájban szétszórott falusi szálláshelyek találhatóak, továbbra is a továbblépés és fejlesztés potenciális területeinek minősülnek. Baranya megyében a falusi turizmus kínálata sok területen átfedést mutat védett természeti területekkel.

Baranya megye éghajlati adottságainak köszönhetően az ország minőségi bortermelésének egyik legfontosabb területe. Az ország leghíresebb vörösborait a Villányi borvidéken készítik, és kiemelkedő fehérborok teremnek az előző borvidék nyugati területein, valamint a Mecsekaljai (Pécsi) borvidéken is. A kiváló termőadottságokhoz kapcsolódnak az érintett térségek vonzó tájai, számos településen a népi és nemzetiségi építészet gyönyörű emlékei, a helyi gasztronómiai sajátosságok, valamint kézműves hagyományok. Ezen adottságok kínálta lehetőségeket kiaknázva az elmúlt évtizedben fejlődésnek indult a borturizmus, megalakult előbb a Villány-Siklói borút, később pedig a Mohács- Bóly Fehérborút, majd a Pécs-Mecseki Borút célul tűzve ki a bortermelés és turizmus kapcsolatának erősítését, a turizmusból származó, helyben maradó jövedelmek növelését Baranya két borútja ugyan jelentős előrehaladást, szolgáltatásbővítést és megalapozott hírnevet ért el működése során, ám mindmáig jelentős borvidéki területek maradtak ki a borúti fejlesztésekből.

Baranya megye országos viszonylatban is igen gazdag gyógy- és a termálvizekben: három nemzetközi jelentőségű gyógy- és termálfürdő (Harkány, Sikonda, Szigetvár), valamint több regionális vagy térségi jelentőségű fürdő (Magyarhertelend, Sellye) található itt. A gyógy- és termálturizmus jelentős belföldi és külföldi vonzerővel rendelkezik. Baranya megyét érintő jelentősebb beruházások közül kiemelkednek a harkányi és a sikondai fejlesztések. A harkányi fürdő a megye és a régió egyetlen országosan kiemelt gyógyfürdője. A régió legtökeerősebb és legnagyobb forgalmat lebonyolító komplexuma, ezért a befektetések területén is nagyobb pénzeszközöket tud mobilizálni, mint a régió többi fürdője. Látogatottsága éves szinten eléri az 1 millió főt és hozzávetőlegesen 800 millió forintos bevételt tudhat maga mögött. A fejlesztések eredménye a vendégszám szezonális

ingadozásának csökkenése, a fürdő kapacitásának növekedése és a szolgáltatások színvonalának emelkedése. A sikondai fejlesztés eredményeként a megújult wellness fürdő és a Sikonda Termál Hotel került átadásra. A kiváló adottságokra települt szigetvári gyógyfürdő az új gyógyszállóval kiegészülve a megye és a régió egyik meghatározó egészségturisztikai központja lehet. A magyarhertelendi termálfürdő megindult beruházásai félbemaradtak. A fejlesztések eredményeként a sellyei termálfürdő vendégforgalma jelentősen javult, túlnőtt a helyi-kistérségi igények kielégítésén. Az egészségturizmus egyedi kínálatát jelentik a klimatikus üdülőhelyek, közöttük Abaliget cseppkőbarlangjával országosan is jelentős rangot vívott ki magának, pozíciójának megtartásához azonban nélkülözhetetlenek a tervezett beruházások (egészségturisztikai centrum, gyógyhotel).

A lovas turizmus adottságai kitűnőek a megyében: a táj morfológiai szempontból változatos, a különböző összetételű erdők, a mezők, legelők egyaránt tarkítják. A megye lovas turisztikai létesítményei számukat tekintve megfelelnek az országos átlagnak, minőségüket illetően elmaradnak mögötte. Orfű-Bükkösd térsége kiváló adottságokkal rendelkezik a lovas turizmus fejlesztésére. Ennek indoka, hogy itt található a legnagyobb számban lovardák (Bükkösd–Arató Tanya, Szentdomján–Szabó Zoltán gyermek lovas tábora, Orfű–Tekeres Gonda Lovaspanzió, és Orfű–Lipóc Rácz Tanya) mellett számos olyan lótartó, akik felkészültek vendéglovak elszállásolására (pl.: Gyűrűfű, Orfű–Bános). E térségben, de különösen Orfűn a vendéglátó infrastruktúra kiemelkedő kapacitása. Bükkösdhöz kötődik minden évben az országos távlovas bajnokság erőit leginkább próbáló, legszebb útvonalú fordulója. Az Orfűi Lovas Klub Egyesület a régió legjelentősebb civil szervezete, nem csak létszámát tekintve, hanem tevékenységét is: a lovas rendezvények teljes spektrumát szervezik és bonyolítják le a vadászlovaglástól a fogathajtó versenyekig, a heti egyszeri ingyenes lovas oktatástól a lovas bálókig. Ezen túl Kán adott otthont az első országos lovasturisztikai szakmai konferenciának 2004-ben, Orfűn került megrendezésre az első országos gyermek lovas találkozó 2005-ben.

Adottságait tekintve a megye nem rendelkezik jelentős vízi turisztikai desztinációkkal. A megyében a vízi turizmus áteresztőképessége igen korlátozott. A déli határfolyó, a Dráva és a Duna baranyai szakasza is a legmagasabb szintű természetvédelmet élvezi: nemzeti park területek. Ez egyrészt –tekintettel arra, hogy európai összevetésben is páratlan e területek ártéri élővilága– unikálissá, különlegesen vonzóvá teszi folyóinkat a turisták számára, másrészt azonban a kezelő által szabott természetvédelmi intézkedések, a látogatószabályozás erősen korlátozza a turizmust. Tekintettel a védett élővilág megőrzésének elsődleges szempontjára a látogathatóságot bizonyos feltételekhez köti. Így a vízi túrákhoz engedélyt kell kérni a Nemzeti Park Igazgatóságától, melyet csak az év bizonyos időszakaira lehet megszerezni (tekintettel pl. a védett fajok szaporodási időszakaira), és csak meghatározott számú látogató számára (tekintettel az érzékeny területek terhelhetőségére). E szabályozás tekintetében a Duna- Dráva Nemzeti Park Igazgatóság úttörő volt az ország többi igazgatóságát máig megelőzve. A vízi túraútvonalakhoz kötődő jelentős fejlesztések megkezdődtek az Ormánságban, a Nemzeti Park Igazgatóság, a helyi önkormányzatok, civil szervezetek és vállalkozók összefogásával. A létrehozott pihenő- és táborhelyek továbbfejlesztése, több esetben komfort fokozatának emelése azonban elengedhetetlen. A Drávaszabolcsról félnapos, egynapos sétahajózás indul.

Baranya megye székhelye olyan kulturális hagyományokkal és infrastruktúrával rendelkezik, amelyek egyedülállóvá teszik az ország többi vidéki városaihoz képest. Építészeti öröksége nemzetközileg is kiemelkedő (Világörökség, történelmi Belváros, török műemlékek), múzeumainak, galériáinak száma messze meghaladja más vidéki városok kínálatát. Művészeti felsőoktatási képzés Budapest mellett csak Pécsen történik, amely elősegíti a város bekapcsolódását a nemzetközi kulturális trendekbe, folyamatokba. Országos hírű

képzőművészeti, zenei, építészeti műhelyek működnek, amelyek hozzásegítenek Pécs és közvetve Baranya ismertségének és elismertségének növeléséhez. Pécs kulturális kínálata többretegű: építészeti örökségének köszönhetően nemzetközi, egyes rendezvényei, múzeumi és oktatása folytán országos szintű. A városnak a megyén belüli szerencsés földrajzi elhelyezkedése következtében a megye egész lakossága számára elérhetőek Pécsen olyan kulturális szolgáltatások, amelyek a megye többi településén a települések mérete miatt nem biztosíthatók. A kulturális szolgáltatásoknak egy jelentős része megkövetel egy kritikus tömeget, amely Baranyában a megyeszékhelyen áll rendelkezésre. A megyeszékhely kultúrájának fejlesztése a megye lakosságának egésze számára fontos és érzékelhető. A kiváló adottságokra alapozottan 2010-ben Pécs Európai kulturális főváros jogcímét megkapta. A komplex termék és szolgáltatást még javítani szükséges, amely az ide látogatókat hosszabb maradásra ösztönözné. Országos jelentőségű fesztivál a Pécsi Országos Színháztalálkozó. Szükség van nagy kapacitású konferenciateremre, a város kínálatából hiányoznak a magas komfortfokozatú szálláshelyek. Ennek enyhítését jelenti a 2010-ben átadott négy csillagos Óbester Szálloda.

Turisztikai térszerkezet

A megyei térszerkezete kétpólusú a viszonylag kiegyensúlyozottan fejlődő pécsi, pécsváradi, mohácsi-bólyi, továbbá részben a komlói és a siklói kistérség, és ezektől lemaradnak a fejletlenebb déli-nyugati kistérségek.. A megye sorsa Pécs gazdaságának záloga. Emellett a másodlagos gazdasági tengely a Mohács, Szigetvár és Komló alkotta városhármas. Az idegenforgalomban a megye fő kontúráját Pécs és Harkány rajzolja ki, a legmagasabb vendégéjszakás forgalmával a megye turizmusának 44,2%-át illetve 26%-át adja. Ez a két turisztikai centrum bonyolítja a megye turizmusának majd kétharmadát. A többi regisztrált forgalmi település szerepe jóval kisebb. A vendégéjszakák rangsorát tekintve Orfű megtartotta harmadik helyét. A forgalmi sorrendben negyedik helyen következő Komló megelőzi a sokáig ezt a pozíciót elfoglaló Szigetvárt. A megyében jelentős vendégéjszakával rendelkezik még Abaliget, Mohács, Bikal és Villány. A regisztrált forgalom alacsony szintjét mutatja ebben a körben, hogy Bikal (Puchner Kastély). A megye vendégéjszakáinak kistérségi bontásából is kitűnik a kétközpontúság. A pécsi és a siklói kistérség bonyolítja le a vendégéjszakák 86%-át, a többi hat kistérségre jut a fennmaradó 14%.

Kiemelkedő desztinációk

A Dél-Dunántúl régióközpontja és Baranya megyeszékhelye Pécs térségi szerepkörének megfelelően jelentős idegenforgalmi központ. Vendégforgalma Baranyában meghatározó volumenű, a megyében eltöltött vendégéjszakák több mint 40%-át évek óta Pécsen regisztrálják. A város idegenforgalmi pozíciója, versenytársai körében elfoglalt helyzete az egész megye turizmusának szempontjából is kiemelt jelentőséggel bír. A jelentős idegenforgalmi potenciált birtokló városaink közül az elmúlt évtizedben Pécs mellett Miskolc tudott jelentősen javítani pozícióján. A többi város az 1990-es évek közepén bekövetkezett visszaesést tudta ledolgozni. Pécs régiós idegenforgalmi központi szerepköre nincs veszélyben. Saját kategóriájában, a megyeszékhelyek körében Szekszárd, vagy Kaposvár, illetve a szomszédos Bács- Kiskun megyéből Kecskemét vendégforgalma messze elmarad Pécsé mögött.

Turisztikai desztinációk

A megyében négy fő övezetet lehet elkülöníteni:

- Baranya és a Dél-Dunántúl meghatározó turisztikai centruma **Pécs**, amelynek sokszínű kínálatában a kultúra és az örökség elemek kombinációja alkotja az arculati és kínálati „vezérfonalat”.
- A Pécestől északra húzódó **Mecsek** alapvetően a természeti tematikához kapcsolódó turisztikai termékek kiterjedt övezete. Ez a Pécs kínálatát szervesen kiegészítő terület jellemzői, domináns terméktípusai alapján két
- eltérő vonzásterületre, tájegységre bontható. Mind a kettő önálló, arculatilag, de tájféldrajzilag is elkülönülő szerves téregység, amelyek alapvető kötődése inkább Pécs orientációjú, semmint egymással építenének ki szoros kapcsolatokat. A két kínálati alövezet:
 - Kelet-Mecsek a hegységi jellegű tájvédelmi körzettel és azt ezt északról és délről keretező településfüzérrel. E két településcsoport csak lazán fűződik össze. Szoros idegenforgalmi együttműködés az északi, a Völgységgel határos településeknél jellemző, amit a Kelet-Mecsek Egyesület és a kárászi Tourinform iroda testesít meg. A déli oldal, a zengőaljai rész inkább az önálló próbálkozások területe, ahol Hosszúhetény, Pécsvárad, vagy Mecseknádasd és környező kistelepülések külön-külön fejlesztik kínálatukat. Mindkét területen a természeti alapú kínálatok mellett, a tradicionális értékeket programmá formálók jelentik a súlypontot.
 - A Mecsek nyugati része Orfűvel és Abaligettel, a Jakab-hegy déli településfüzérével és a hozzá szervesen kötődő Sikondával, valamint Magyarhertelenddel együtt a természeti alaptermatikához az aktivitást nyújtják. Ez megtestesül vízi- vízparti üdülésben és sportolásban, lovaglásban, kerékpározásban, természetjárásban és annak specializált változataiban (ökotúrák, barlangi túrázás, tanösvények), valamint a testi örömeket és - gyógyulást is (lásd Abaligeti minősített gyógy barlang)- adó wellness megtelepítésében.
- **A Dráva és a Duna folyók mentén** elhelyezkedő települések (Ormánság, Mohács-sziget) füzerei Dél- Baranyában. Ebben az övezetben a természetközeli, aktív és tradicionális értékekre szerveződő kínálatok jelennek meg, ám a turisztikai fejlesztések
- mennyiségi dimenziói korlátozottak, hiszen nemzeti park, ill. annak védterületein a konzerváció kap prioritást.
- Ettől az övezettől északra és nyugatra **Harkány, Siklós és Villány térségében**, a megye második legfontosabb fogadóövezetében, a minőségi hedonizmus, a testi öröme (bor és gasztronómia) és az egészség, wellness került a kínálat centrumába. Nem szabad megfeledkezni a kiegészítő programok tradicionális-kulturális jellegéről sem.

Kisebb jelentőséggel bír a Dél-Zselic, Szigetvár környéke. •A kulturális turizmus, a falusi, és öko- turizmusok, lovas turizmus, golfurizmus, kerékpáros turizmus területe.

Baranya határmenti helyzetéből fakadóan forgalmi többletet nyerhet az országba belépő külföldiek köréből is. Bár a három megyei határátkelőhely és a hozzájuk vezető forgalmi folyosók döntően a tranzitot bonyolítják, ám a belépő, átutazó tömeg egy része megfelelő kínálatall turisztikai keresletté tehető. Baranya országos összevetésben ugyan nem számít igazán fontos tranzitiránynak, határátkelőinek forgalma elmarad az ország többi határmenti megyéjétől, ám a Dél-dunántúli régióban, a horvát határszakaszon kiemelt pozícióját nem lehet megkérdőjelezni.



A Duna menti kistérség (Mohácsi kistérség) központja Mohács, ahol a Duna eléri hosszú útjának felét. A levágott kanyarulatok a Mocskos, Sirina, Béda nevű holtágak és a környező erdők szívesen látogatott kirándulóhelyek, kedvelt horgásziparadicsom, vadban gazdag terület. Mohácson az új teherkikötő élénkíti a hajóforgalmat a folyón, turisztikai szempontból az üdülőhajók kedveltek főként a külföldiek körében. A kistérség turizmusa ezt leszámítva alapvetően fejletlen. Az attrakciók száma kevés, elhelyezkedésük viszonylag szétszórva. Unikális vonzerők kis számban vannak jelen, a vonzerők programokká való szervezése kevésbé jellemző, így a tartózkodási idő is alacsony. Jellemző a német kisebbség rokonlátogatás. A térség legjelentősebb települése Mohács. A Duna magas partja mellett szőlőművelés folyik megkapó pincesorral. A térséghez kapcsolódó Béda-Karapancsai Tájégségben belül még csak formálódóban van a turisztikai hasznosítás (Gólyamúzeum és madárkórház, szakavatott idegenvezetővel kijelölt túra útvonalak). Mohács történelmi múltjának szimbóluma a város határától kb. 5-6 km-re fekvő emlékpark.

1.1.2. Turisztikai vonzerők értékelése turisztikai termékek szerint

A turisztikai termék a turisztikai vonzerőkre alapozva megfelelő turisztikai infrastruktúrával alakítható ki. Ennek keretében alapvető fontosságú a meglévő turisztikai vonzerők feltérképezése, vonzerőleltár készítése. Az erre épülő szolgáltatások kiépítése, komplett programokká való összefűzése, majd ezek valamely értékesítő szervezetekhez való kapcsolása és az értékesítés megszervezése már egy magasabb minőségi fokozatot jelent. A 2005-2013-ig szóló Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia a vonzerők oldaláról közelíti meg a termékfejlesztést, s ez alapján határozta meg a termékek nemzeti szintű prioritásait, amelyek az alábbiak:

- egészségturizmus
- örökségturizmus
- kongresszusturizmus

Az Duna menti térség turisztikai termékek elemzésénél is ezt a sorrendet követjük.

1.1.2.1. Egészség (gyógy, wellness) turizmus

Az egészségturizmusban a látogatók alapvető motivációja az egészségi állapot megőrzése, a betegségek megelőzése (wellness turizmus), illetve annak gyógyítása (gyógyturizmus).

Az civilizáció előrehaladtával egyre növekvő számú, a gyógy- és termálvíz által is sikeresen gyógyítható betegségek kezelésében ezen értékeket sikeresen hasznosítják. Emiatt az egészségturizmus számos esetben összeforrott a gyógy- és termálvíz adottságok kihasználásával, értékesítésével. E turizmusfajta jelentősen hozzájárul a vendégforgalom szezonálisának enyhítéséhez, vendégei rendszerint hosszú ideig tartózkodnak az üdülőhelyen, valamint a panaszok enyhítése érdekében az átlagosnál többet is hajlandóak költeni. A gyógy- és termálturizmus fejlesztésével jelentős térségi fejlesztési hatás érhető el, a fürdők nem csak az üdülőhelyen, hanem a környező térségben működő szolgáltatóknak is megélhetést, jövedelem-kiegészítést jelenthetnek, a vendégek részére biztosított kiegészítő programlehetőségekkel.

A gyógy-, illetve a termálturizmus jelentőségét meghatározza a szezonmentesség, a magas fajlagos költség, az átlagnál hosszabb tartózkodási idő. A létesítmények jövedelmezősége és kihasználtsága a megfelelő kiépítettség és szolgáltatási háttér esetében messzemenően a

legmagasabb. Az utóbbi időben jelentős mértékben felértékelődött a szerepe az egészség megőrzésében, a betegségek megelőzésében (prevenció), a gyógyításban (terápia), az utókezelésben (rehabilitáció) és a kondicionálásban (fitness). Az egészségturizmus fejlesztésénél szét kell választani a gyógy és wellness turizmust, amely céljában és infrastrukturális kiépítésében is más-más elemet kíván.

Az ország a világ egyik legbővebb termálvíz kincsel rendelkezik. 147 minősített gyógyvíz, 39 gyógyfürdő, 13 gyógyhely, 47 gyógyszálloda, kb. 40 wellness szálloda, 5 gyógybarlang, 4 gyógyiszap található. Az országos tendenciákhoz hasonlóan a Duna menti megyék idegenforgalmában is kiemelten fontos a gyógy- és wellness turizmus. Az egészségturizmus területén azonban az országos adatokhoz hasonlóan a térségben is gondot jelent a fürdők fizikai állapota mellett a fürdőhelyek elérhetősége, a szolgáltatások viszonylag alacsony színvonala, a menedzsment és a nyelvtudás hiányosságai, valamint a fejlődéshez szükséges források hiánya. Sok esetben csak az alapadottság (termálvíz és néhány medence) biztosított, hiányoznak a fedett gyógyfürdők és a kiszolgáló háttér (orvosi ellátás, gyógyszállók, stb.) A régi stílusú épületek, kiszolgáló egységek, a korszerűtlen és elavult technikai berendezések egyszerre igényelnek korszerűsítést. A fürdők többségére általánosan jellemző, hogy kialakult szolgáltatásstruktúrájuk nem követi mindenben a nyugati tendenciákat. Ez különösen az egészségügyi és wellness szolgáltatásokra vonatkozik, amelyek hiányossága komoly problémát okoz. Az ágazatban rejlő lehetőségek minél jobb kihasználása érdekében elengedhetetlenül szükséges a gyógy- és termálturisztikai kínálat peremfeltételét képező, jelenleg elavult és korszerűtlen infrastruktúra (épületek, kiszolgáló létesítmények, technikai berendezések) korszerűsítése, gyógy- és wellness szolgáltatások kialakítása, valamint a minőségi szálláshely kapacitás fejlesztése.

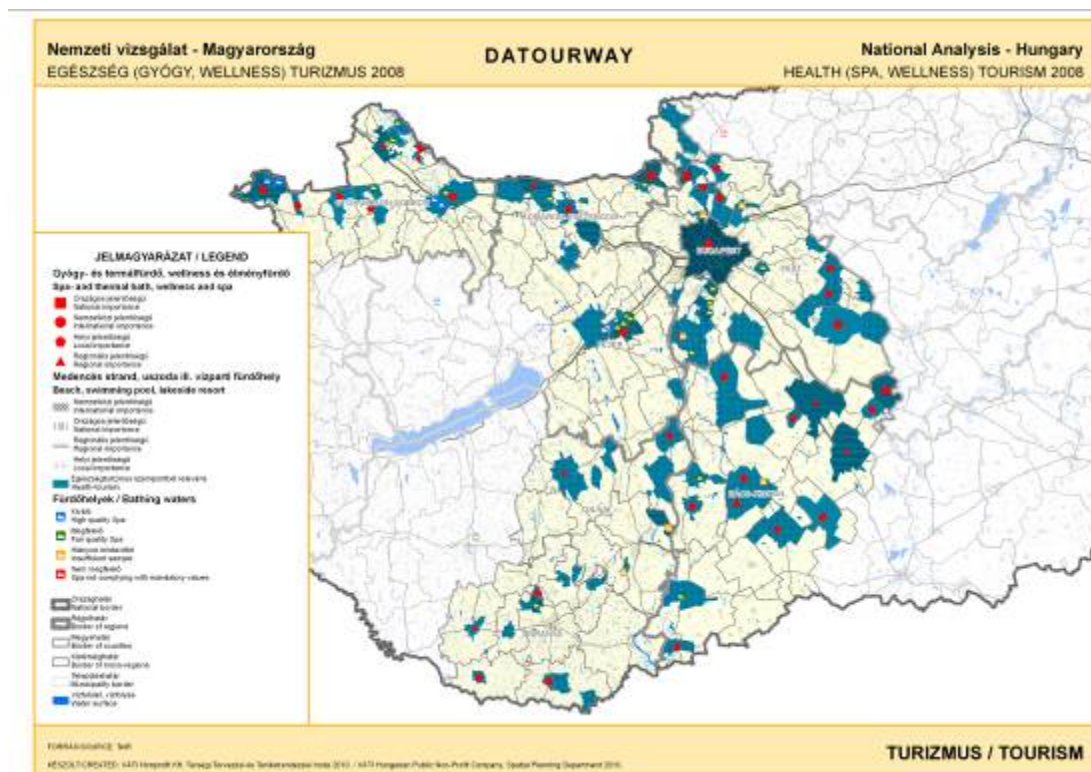
A Duna mente egészségturisztikai kínálata változatos képet mutat, mivel kiemelkedő hévíz- vagy gyógyfürdővel csak kevés település rendelkezik. Potenciálisan, hidrogeológiai okokból nagyszámú, bővizű, magas hőfokú termálvízkészlet - mélységi rétegvíz, amely megfelelő mennyiségben és hőmérsékleten tör a felszínre - van jelen, azonban az adottságok jelenleg elsősorban szezonálisan, és alacsony színvonalon vannak kihasználva. A feltörő hévizek csaknem mindegyike – az általános rekreációs hatáson túl – alkalmas mozgásszervi és reumatikus, illetve nőgyógyászati megbetegedések gyógykezelésére. A termál- és gyógyvízre épülő széles körű és magas színvonalú szolgáltatásoknak fontos szerepük van nemcsak a különböző betegségek gyógyításában, hanem az egészség megőrzésében is, az erre a motívumra épülő wellness termékcsoport kialakításában. Az elmúlt években beindult fejlesztések növelik a minőségi kínálatot, bár párhuzamosságok is voltak a fejlesztésekben. A fürdőüzemeltetés jövedelmezősége kérdéses.

A térségben a gyógyfürdők magas hőfokú, elismert gyógyhatású termálvízre alapulnak. A legtöbb gyógyfürdő wellness részleggel egészült ki a kedvezőbb értékesítés céljából. A nemzetközi igények kielégítésében azon fürdők tudnak részt venni, melyeknek megfelelő mennyiségű, hőmérsékletű és minősített gyógyhatású termálvize s hozzá kapcsolódó szolgáltatási köre, valamint az élményfürdő legalább 4 hektár területű. Ilyen fürdő kevés található a térségben (Balf, Győr, Esztergom, Harkány, Dombóvár-Gunaras, Kiskunmajsa). A legtöbb helyen a potenciális adottság fennáll, azonban a medencék száma, elhelyezkedése, szolgáltatásai már nem felelnek meg a kereslet követelményeinek. Komoly fejlesztések következtében válhat belőlük nemzetközileg is konkurenciaképes termálfürdő, élmény-termálfürdő (pl. Mosonmagyaróvár, Lipót, Győr, Hegykő, Kapuvár, Csorna, Komárom, Visegrád, Göd, Ráckeve, Nagybaracska, Szigetvár, Nagyatád, Komló-Sikonda, Agárd, Dávod, Kecskemét, Kiskőrös, Kiskunfélegyháza, Kiskunhalas, Nagybaracska, Tiszakécske). Budapesten nagy hiányát érzik a vendégek, lakosok egy ilyen jellegű fürdőkomplexumnak a több meglévő nagy hagyománnyal rendelkező, de elszigetelt gyógyfürdői mellett.

A kishozamú kutakra alapozott, méreteiben nem növelhető termálstrandok távlatban is megtartják helyi szerepüket (pl. Szentendre Pap-Szigetén, Leányfalu, Vác, Dávod, Dunaföldvár, Tamási, Hógyész, Barcs, Magyarhertelend, Sellye, Simontornya, Vajta). Térségi idegenforgalmi feladatokat lát el több hidegvízü strand is a Dunakanyarban (Dömös, Kemence, Pócsmegyer), melyek szép fekvésük és érintetlen környezetük révén örvendenek sikernek.

Jelentős gyógyturisztikai fejlesztéseket terveznek a Budaörsi, a Tatai, a Szobi, a Mohácsi, a Paksi, a Szekszárdi kistérségben, valamint a Dunakanyarban, Velencei-tó környékén is. Ezen kívül – illetve részben átfedéssel – további kistérségben tervezik wellness szálló, rekreációs központ létrehozását, amely egybeesik a hazai fejlődési irányokkal. Százhalombatta és Ráckeve további fejlesztéseket, azaz termálfürdő létesítését tervezi. Pilismarót öblözetének fejlesztése

A gyógyturizmushoz tartoznak még a klimatikus üdülés lehetőségei. A tüdő, szív és érrendszeri megbetegedések megelőzésére és utókezelésére alkalmasak a 700 m feletti, tiszta levegőjű, erdősült hegyek. Ezeknek a feltételeknek a Pilisben található Dobogókő, alacsonyabb magasságban pedig a Mecsekben Abaliget, Orfű és Soproni-hegység felel meg országos jelentőségüként alpesi klímájával (enyhe tél, hosszú száraz ősz, sok napsütés, oxigénózon-bőség, lég- és napkúrára alkalmas hely).



1.1.2.2. Örökségturizmus

A Nemzeti Turizmus Stratégia az örökségturizmust a kulturális értékeken alapuló turizmus vonatkozásában használja. Kiemelt területei a kulturális turizmus elsődlegesen világörökség helyszíneken, a természeti örökségeket is megőrző ökoturizmus elsődlegesen nemzeti parki területeken, illetve a lovas turizmus, gasztro- és borturizmus, s mindezek rendezvényei. Ennél fogva az örökségturizmus tágabb fogalmat takar a kulturális turizmussal.

Kulturális turizmus

Városlátogatás, épített örökség turizmus

A kulturális és örökségturizmus jelentős adottságait adják az építészeti értékek, műemlékek, a történeti, vallási értékeket, gazdálkodási hagyományokat bemutató építmények, gyűjtemények. Kiemelten kezelendők a nemzetközi jelentőségű magyarországi világörökség helyszínek. Magyarország 1985-ben csatlakozott a Világörökség Egyezményhez és törvényerejű rendelet formájában beépítette azt a magyar jogrendbe. Az ország már nyolc világörökségi helyszínnel büszkélkedhet. Ezek közül négy a Duna menti megyékben található.

- Budapest Duna-parti látképe, a Budai Várnegyed, az Andrássy út és történelmi környezete (1987. *Kulturális*)
- Az Ezeréves Pannonhalmi Bencés Főapátság és közvetlen természeti környezete (1996. *Kulturális*)
- Pécsi ókeresztény sírkamrák (2000. *Kulturális*)
- Fertő / Neusiedlersee kultúrtáj (2001. *Kulturális - kultúrtáj*)

A Magyar Várományosi Listán szereplő helyszínek azok a területek, amelyekről a Világörökség Magyar Nemzeti Bizottsága eldönti, hogy a hozzá beérkezett javaslatok alapján mely helyszíneket tartja esélyesnek és érdemesnek egy valamikori felvételre a Világörökségi Listára. Az országos 10 helyszín közül hat érinti a dunai térséget.

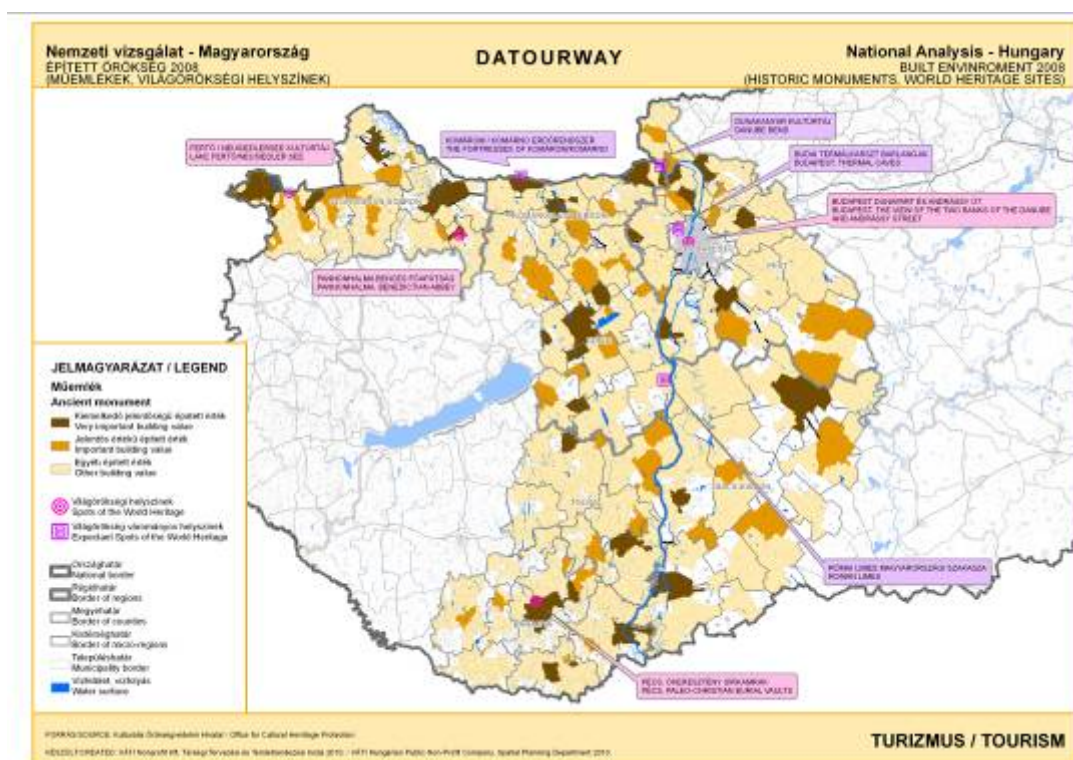
- "Dunakanyar kultúrtáj" (munkacím) (Kulturális - kultúrtáj)
- A budai termálkarsztrendszer barlangjai
a meglévő Budapesti világörökségi helyszín kiterjesztéseként kerülhet felterjesztésre
- A Komárom / Komarnoi erődrendszer (Kulturális)
szlovák-magyar közös felterjesztés 2008-ban
- Tájház hálózat Magyarországon (Kulturális)
- A római limes magyarországi szakasza (Kulturális)
nemzetközi sorozatjelölés részeként (<http://whc.unesco.org/en/list/430>)
- Lechner Ödön független, premodern építésze (kulturális)

A turizmus szempontjából az egyik legfontosabb vonzerő az épített örökség. Az ország földrajzi helyzetének és történelmi múltjának hozományaként az épített környezet értékeit nagy mértékű veszteség érte. Azonban így is gazdag műemléki értékekkel rendelkezik. Történelmi belvárosok sora (Budapest, Pécs, Sopron, Győr, Székesfehérvár, Kecskemét) együttes épületeivel és számos kisebb településen régészeti leletek, történelmi emlékhelyek (Budapest Aquincum, Tác Gorsium, Százhalombatta, Vértesszőlős, Mohács, Pustavacs) középkori román stílusú templomok (Lébény, Nagyborzsöny, Zsámbék), várak (Budapest, Esztergom, Visegrád, Szigetvár, Pécs, Siklós, Somontornya) nevezetes kastélyok (Fertőd, Hédervár, Nagycenk, Nádasdladány, Martonvásár, Fehérvárcsurgó, Csákvár, Seregélyes, Hajós) képezik a legfőbb országos jelentőségű építészeti emlékeket. Említésre máltó különleges ereklyék a török kori emlékek Pécsen, Siklóson, Szigetváron) Budapesten és Érden.

Az értékörzés és ismeretterjesztés alapvető létesítményei a múzeumok, galériák, színházak, amelyek igen jelentős számban fordulnak elő a Duna menti térségben, és jellemzően a városokba érkező vendégek számára nyújtanak – kedvezőtlen időjárás esetén is kínálható - kulturális kikapcsolódást. Országos jelentőségűek kisebb számban fordulnak elő (budapesti múzeumok és visegrádi Mátyás Király múzeum) Jellemzően regionális és helyi vonzerőként vannak jelen (Hansági múzeum Mosonmagyaróváron, vármúzeum, várszínház, Duna

múzeum Esztergomban, nyergesújfalui Pinocchio bábszínház, a Szerb színház Lóréven, szentendrei és győri Kovács Margit múzeum és a, Petőfi emlékmúzeum Dömsődön, Kalap- és Sipkamúzeum Nagydorogon, Illyés Gyula emlékmúzeum Pálfán, Béri Balogh Ádám múzeum Szekszárdon, Kernstok galéria Nyergesújfalun, a Börzsöny múzeum Szobon, Magyar Földrajzi múzeum Érden a Türr István múzeum Baján, Selyem múzeum Tolnán)

A Duna mente közgyűjteményekben is igen gazdag, a települések jelentős részében van falumúzeum vagy tájház, a népi építészet megőrzésre érdemes építménye, pincesor. Iparművészeti, népművészeti, történeti értékeket, gazdálkodási hagyományokat bemutató gyűjtemények a térségben: pl. a kalocsai Viski Károly múzeum és tájház, a Szabadtéri néprajzi múzeum Szentendrén, vízimalom és tájház Nagybörzsönyben, Fáy prэшáz Fótton, az Európa Nostra díjas apostagi faluház, a sárközi népművészetből ízelítőt bemutató tájház Decsen, a Hajósi, Tárnoki, Bölskei pincefalu, a pincefalu és pincemúzeum Györkönyben, a Sióagárdi tájház, jellegzetes göré építészet Kölkeden, Mohácson a történelmi emlékpark, Cserhát tájmúzeum Pencen, valamint a kemencei múzeumvasút. Hazánk neves személyiségeinek szülőhelyei, lakhelyei, kastélyok, kúriák közül megemlíthető az Héderváry kastély Héderváron, alsópetényi Prónay kastély, a ráckevei Savoyai kastély, Batthyányi - kastély Bolyon, a Mattyasovszky család által épített Sárga és Fehér Kastély Báron, Mórícz villa Leányfalun, az Esterházy kastély Ácson, illetve Tatán, Ibrányi kastély Galgagyörkőn, Károlyi kastély Fótton, Teleki-Wattay kastély Pomázon, Habsburg kastély Sós-kúton. További, történelmünket hordozó, kiváló turisztikai vonzerőt képező létesítmények a várak, romok (pl. Monostori erőd Komáromban, Fellegvár, Salamon torony Visegrádon, Drégelypalánki vár, a Csonka torony Dunaföldváron, a Tatai Öregvár, a prépostsági romok Dömösön, római kori őrtorony és hídfő maradványai Verőcén, Bencés apátság romjai Szekszárdon).



Zarándokturizmus

A templomépítészeti emlékekben, műemlékekben is tetten érhető a felekezeti sokféleség, a kegyhelyekhez történő zarándoklatok a *vallási turizmus* alapjait vetik meg, úgymint Esztergomban a bazilika, Márianosztrán a Magyarok Nagyasszonya kegytemplom, az Ortodox püspöki székesegyház Szentendrén, Váci székesegyház és püspöki palota, főszékesegyház és az Érseki Kastély Kalocsán, Medina görögkeleti szerb temploma, a

Fogadalmi Templom Mohácson, a Máriakémendi, Péliföldszentkereszti, Csobánkai, Makkosmáriai, Máriaremetei, Márigyüdi, Márianosztrai kegytemplom, a Kisorosziiban található protestáns konferenciatelep, görög-ortodox templom Beloiannisban, Ráctemplom Rácalmásán. Zarándok turizmus (Esztergom, Csatka, Pannonhalma) keretén belül "Mária útvonál"- spirituális turistaút nyomvonala által érintett települések (Csatka, Súr, Vértessomló, Szárliget, Tarján, Majk, Héreg, Péliföldszentkereszt, Dorog (Sátorkipusztá) és Tokod (Gete) Esztergom) kialakítása javasolt.

A történeti, régészeti emlékparkok (Mohács-Sátorhely, Százhalombatta, Tác Gorsium) a kulturális értékek bemutatása, megőrzése és az ismeretátadás mellett, kellemes környezetükkel, időszakos rendezvényeikkel nyújtanak tartalmas szabadidő eltöltési lehetőséget. Ugyan még kevés, de szép példája lelhető fel az országban az épített és kulturális értékek bekapcsolásának a turizmus vérkeringésébe kultúrutak kialakításával, egy térség értékeit összegyűjtő kultúrpark létrehozásával, gazdálkodást, életmódot bemutató parkkal, gyűjteménnyel (pl. tervezett történelmi témapark Szobon, Szentendrén a Castrum történelmi és művészeti szórakoztatóközpont megépítése). A térség kulturális értékei egyben olyan humán erőforrást képeznek, amelyek az itt élők gyökereit adják, a hovatartozás érzését hordozzák. Fertőrákoson a Páneurópai Piknik Emlékpark és Köfőjtője tart említésre méltónak.

A kulturális örökség egyedisége többek között a nemzetiségi és vallási sokszínűségben rejlik, amely a külföldi testvértelepülésekre irányuló kapcsolatépítő turizmust élte. Az itt élő nemzetiségek (svábok, szlovákok, szerbek, horvátok, rácok) viseletét, használati tárgyait, hagyományait mutatja be például a szlovák tájház Pilisszentkereszten, az Esztergomhoz tartozó Pilisszentléleken, a Szerb egyházi múzeum Szentendrén, a Bunyevác tájház Baján, Felvidéki tájház Kemencén.

A történelem során betelepült idegen ajkú lakosság számos településen büszkén őrzik és ápolják hagyományaikat és kapcsolatot tart fenn az anyaországgal. Az alábbi települések életében jelentős a nemzetiségi tudat.

Győr-Moson-Sopron megye: a megye nyugati szélé, az egykori, Ausztriához került Nyugat-dunántúli, német nyelvterület maradványrésze. Eredetileg Sopron és környéke, Mosonmagyaróvár és a tőle nyugatra fekvő helységek a XV. századra elmémetesedtek. Ezek leszármazottait 1945-ben jórészt kitelepítették, de a német gyökerek máig megmaradtak a településeken) Sopron-Ödenburg, Ágfalva (Agendorf), Levél-Kaltenstein, Moson-Wieselburg, Óvár-Ung. Altenburg stb.), Lébény (Leiden). Néhány, a XVI. században betelepült horvát falu tarkítja még a képet. A Fertő déli partjánál Hidegség (Vedešin), a Szigetközben Kimle (Kimle) ma is horvát gyökerekkel bír, de szigetszerűen más településeken is jellemző a német és horvát kötődés. Egyébként a megye alapvetően magyar lakosságú.

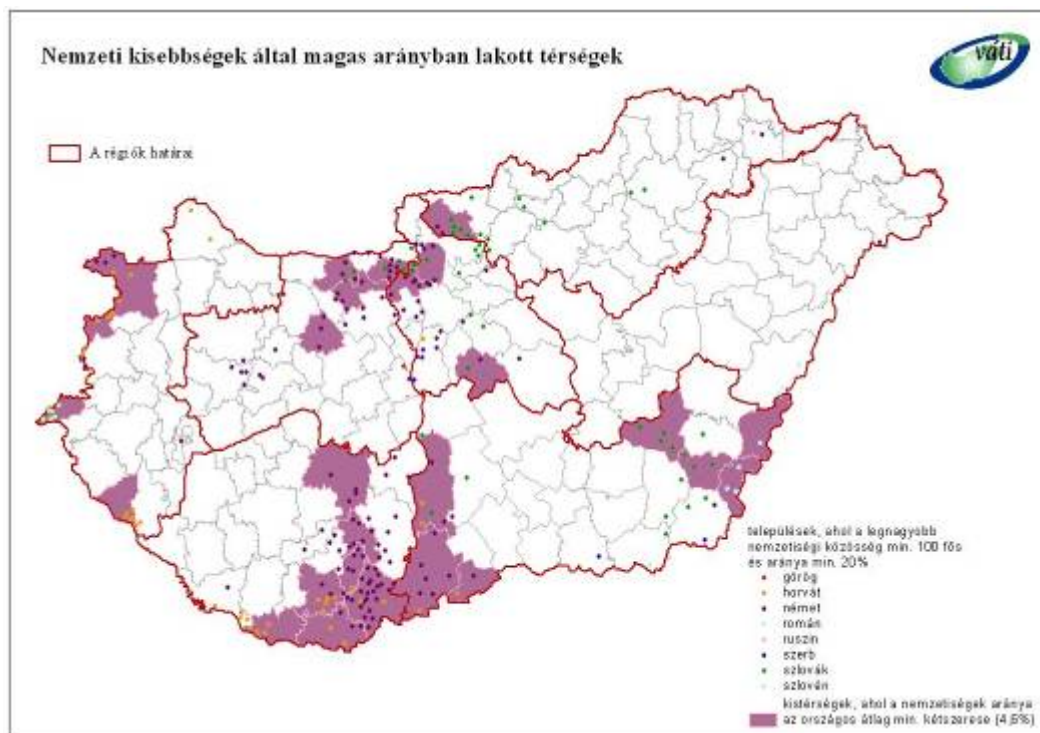
Komárom-Esztergom megye: az egyik legnagyobb arányban nemzetiségi kötődésű megye. Nem magyar népességének eredete minden esetben XVII-XVIII. századi Habsburg betelepítés eredménye. Tata (Totis), Tatabánya (Alsógalla, Felsőgalla), Nyergesújfalu (Sattelneudorf), Lábatlan (Labeland), Héreg (Gierég), Vértessomló (Tolnau), Tarján (Tarian), Dunaalmás (Olmasch), Dunaszentmiklós (Niklo), Szomor (Somor), Csolnok (Tschonok), Tát (Taath), Sütő, (Schitta), Várgesztes (Geschitz), Máriahalom (Kirwa), Környe (Kirne), német kötődésű települések. A németek mellett a szlovákság bír komoly gyökerekkel: Oroszlány (Oroslán), Keszthely (Kestúc), Piliscsév (Čiv), Súr (Šúr), Sárísáp (Šárišap), Tardos (Tardoš), Mogyorósbánya (Modoroš) ma is részben szlovák kötődésű. Sok településen a vegyes, német/szlovák, gyökerek együtt jelentkeznek.

Pest megye: Északi, az egykori Hont megyéhez tartozó része, a Börzsöny nyugati oldalán alapvetően magyar etnikumú. Középkori német betelepítés eredménye Nagyborzsöny (Deutschpilsen), egykori német aranybányászok leszármazottai lakta helység. Az egykori Pilis megye területén, a Dunakanyar helységeiben jellemző a XVII. századi német betelepítés adta német kötődés (Visegrád-Plintenburg, Nagymaros-Grossmarosch, Dunabogdány-Bogdan stb.). A Visegrádi-hegységben szlovák kötődésű (Pilisszentlászló-Senváclav, Pilisszántó- Santov, Pilisszentkereszt-Mlynky) falvak fekszenek. A szlovákság a XVII. századi betelepítés eredménye. A Buda környéki települések a XVII. századtól 1945-ig sváb falvak, Budaleszi (Wudigess), Budaörs (Wudersch), Pilisvörösvár (Werischwar), Pilisszentiván (Sankt Iwan) stb. A német gyökerek jellemzőek még Érden és Diósdon (1950-ig Fejér megyei települések). Szentendre, Pomáz, Budakalász esetében a XVI. századi szerb népesség-beáramlás ad pravoszláv-délszláv gyökereket. A megye pesti oldala (egykori Pest megye) már folyamatosabban magyar gyökerű, de számos településen megtalálható a német (Vecsés-Wetschesch), a szlovák (Maglód-Maglod, Nagykőrös-Velky Keres stb.), a Csepel-szigeten a szerb (Ráckeve-Kovin) és Halásztelek esetében a bolgár kötődés.

Bács-Kiskun megye: Szinte teljesen magyar gyökerű és lakosságú, de délszláv és német, valamint szlovák új-alapítású települések azért vannak. Szlovák gyökerű Apostag (Apoštag), Dunaegyháza (Dunaed'ház). A németek csak szigetszerűen jelentkeznek: Hajós (Hajosch), Bácsbokod (Wikitsch), Császártöltés (Tschasatet), Katymár (Katschmar). A délszlávok főképpen a Duna mentén jelentkeznek. Egy részük szerb, mások, főleg a déliek, sokác (katolikus délszláv) kötődésűek.

Tolna megye: Nagyon jelentős a német kötődés. A megye területének déli és Duna menti része az egykor Schwäbische Türkei területe. A németeket 1945-ben innen is kitelepítették, helyükre sok településre bukovinai székelyek telepedtek. Jellemző, hogy egy tömbben vannak. Bonyhád (Bonnhard), Paks (Paksch), Tolna (Tolnau), Gyöng (Jink), Nagydorog (Grossdorog), Bába (Bade), Bececska (Belechke), Cíkó (Ziko), Dúzs (Duschau), Regöly (Regel), Sárpilis (Pilisch), Tengelic (Dengelitz) stb.

Baranya megye: a Schwäbische Türkei területének déli részére esik. Tolnával ellentétben inkább apró és törpefalvas terület, száznál is több egykor német faluval. Mohács környékén és a Dráva mentén jellemző a délszláv (sokác és horvát) település. Jellemző, hogy egy tömbben vannak. A német kötődésű helységek leginkább a megye Duna felé eső területein és a Mecsek északi és keleti oldalán helyezkednek el, folytatásban a tolnai németiség területével. Pécsvárad (Petschwar), Villány (Willand), Komló (Komlo), Boly (Bohl), utóbbi neve 1950-ig Németbóly, Szászvár (Saswar), Mágocs (Magotsch) a legnagyobb helységek. Kisebbek: Babarc (Bawarz), Bár (Baar), Berkesd (Berkisch), Geresdlak (Gereschlak), Erdősmárok (Bischpfsmarok), Hetvehely (Hetfel), Hidas (Hidasch), Hosszúhetény (Hetting), Kozármisleny (Mischlen), Máza (Mase) stb.



Forrás: OTK, 2005 (frissített). A magukat valamely nemzetiséghez tartozóknak vallók aránya minimum az országos átlag kétszerese (4,6%) /2001. évi népszámlálási adatok alapján

Rendezvényturizmus

A rendezvények turisztikai jelentősége számottevő a térségben. Kialakultak azok a programok, amelyek a kínálat alapját képezik. Ezek viszonylag nagy területen és időintervallumban fedik le a régiót. A rendezvények akkor fejtik ki igazán a hatásukat (vonzásukat), ha rendszeresek, időben kiszámíthatók. Megkülönböztetünk egész évben tartó rendezvénysorozatokat, évente, kétevente azonos időpontban megrendezett programokat, és eseti rendezvényeket. Különösen fontos ezek jó előkészítése, megfelelő propagálása, a megcélzott réteg színvonalas informálása. A rendezvényturizmus igen összetett, tematikájuk, motívumuk igen változatos. Csoportosításunk alapja a következő:

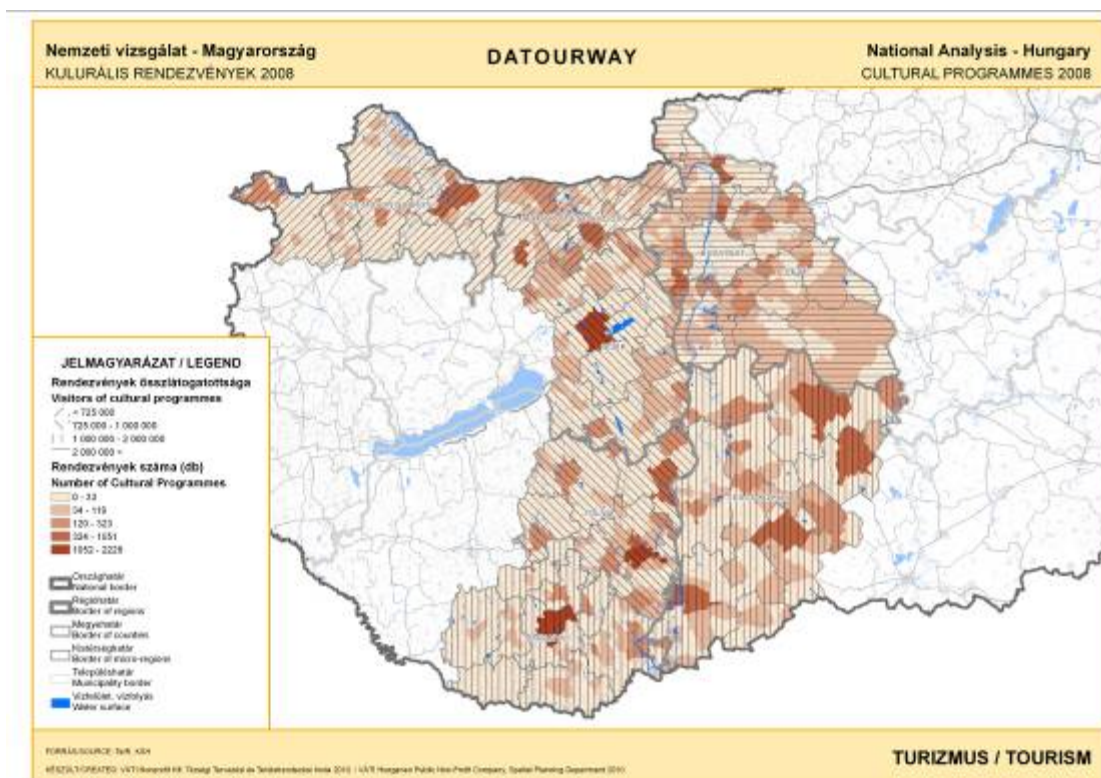
- kulturális rendezvények, kiállítások (időszakos)
- népzene, népművészet
- színházi, zenei előadások
- gazdasági jellegű (kiállítások, vásárok)

Évről-évre egyre több rendezvény gazdagítja a térség településeinek kulturális kínálatát: a magyar hagyományok, a szerb és horvát szokások, a sváb, rác, székely és szlovák rendezvények hűen tárják eléink a Duna medence népeinek kulturális sokszínűségét és értékeit. A települések jelentős része rendelkezik valamilyen kulturális, illetve helyi jellegzetességekre építő, hagyományőrző, historizáló rendezvénnyel.

Példaként említendő az országos jelentőségűek közül Budapesti Tavaszi Fesztivál, Aranyosó Fesztivál a Szigetközben, a Halászlé ünnepe Baján, a Kalocsát és Baját érintő Dunamenti Folklórfesztivál, a hajósi Orbán napi borünnep, a Dunakanyar Művészeti Hetek, illetve az Ipoly menti Nemzetközi Néptánczenei Fesztivál, az Ökumenikus imahét Tahitótfalun, Fertődi, Martonvásári kastélykoncertek a Váci Világi Vigalom és Gregorián Fesztivál, Nemzetközi gitárfesztivál Esztergomban, a Sárközi lakodalmas, az Alisca bornapok Szekszárdon és a különféle szüreti rendezvények, főzőversenyek. A nemzetiségek közötti kapcsolatokat és az identitástudat erősítését is szolgálják a különböző nemzetiségi rendezvények, mint például pomázi Dunakanyar Nemzetiségi Találkozó, a Neogradiensis

régió multikulturális nemzetiségi folklórfesztiválja, az Ister-Granum Eurorégió Népművészeti Fesztivál. Történelmünkhöz kötődő - esetenként nemzetközi jelentőségű - rendezvények a Visegrádi palotajátékok, Drégelypalánki Szondi Napok.

Az adottságok jobb kihasználása a programok csomagba fűzésével, a rendezvények promóciójának erősítésével és kiegészítő programok felkarolásával érhető el a leghatékonyabban. Figyelembe kell venni a látogatóközönség érdeklődését, maradandó élményt nyújt például a kulturális igények interaktív módon történő kielégítése, ceremóniák, játékok szervezése (pl. Visegrádi palotajátékok). Kulturális értékeink, rendezvényeink kiváló lehetőséget adnak a határmenti és nemzetiségi együttműködések, partnerségek kialakítására, ápolására, a belföldi és külföldi turizmus élénkítésére.



Ökoturizmus

Az ökoturizmus a természeti értékek, természeti területek megismerésére irányuló olyan turisztikai termék, amely természetkimélő módon, a természetvédelmi prioritások biztosításával valósítható meg az arra alkalmas területeken. Egyes esetekben hagyományos kulturális elemeket is tartalmazhat, de a fő hangsúly a természeti értékekre van. Az ökoturizmus több turisztikai célcsoportot, tevékenységet fog össze. Magába foglalja mind a természeti, táji érték iránti érdeklődésen alapuló túrázást, mind a pihenést, az idő kellemes környezetben való eltöltését, mind, pl. a Nemzeti Parkok területén a tanulást, ismeretszerzést. Helyszíne a természeti környezet. Alapja a jövőorientált környezeti szemlélet, a táj teherbíró képességének a tiszteletben tartása a környezet károsodásának elkerülése érdekében. Mivel a természetvédelem extenzív korszaka lezárult, sokkal nagyobb figyelmet kell fordítani a természetvédelem minőségi fejlesztésére. Fel kell készülni néhány közkedvelt védett terület látogatottságának további jelentős növekedésére (és természetesen az ezekből eredő környezeti hatások megfelelő kezelésére), miközben más (esetleg értékesebb, de kieső) védett területre jóval kisebb figyelem irányul, de megőrzésükről ugyanúgy gondoskodni szükséges. Kiemelt figyelmet kell szentelni az Érzékeny Természeti Területeken, valamint a Natura2000 területeken folyó gazdálkodás tájfenntartó, extenzív jellegének megőrzésére illetve

kialakítására, valamint az olyan komplex tájrehabilitációt és tájvédelmet igénylő térségek megőrzésére, mint a Duna-völgy és Duna-kanyar.

Összességében az eddiginél is egyre nagyobb terhelés, nyomás fog nehezedni a védett területekre, és fel kell készülni az üzleti célú beépítési szándékok következetes elhárítására, tompítására. Ebben az állami természetvédelem folyamatosan változó intézményrendszere minden bizonnyal egyre kisebb kapacitásokat fog tudni mozgósítani, így a települési önkormányzatokra, civil szerveződésekre és netán a kistérségi társulásokra is egyre meghatározóbb szerep fog hárulni. Sajátos felelősség az is, hogy a társadalom növekvő környezetkultúrája és környezettel szembeni elvárása mellett a védett területek jelentős részén a klasszikus tájgazdálkodási formákat, hagyományos kezelési módozatokat szükséges előnyben részesíteni. Ehhez mind a gazdálkodók, mind a területtulajdonosok, mind pedig a döntéshozók körében szükséges a megfelelő szemléletformálás. Nehezíti a munkát, hogy a természeti-táji örökség megőrzése feltehetően még középtávon is nélkülözni fogja a szakmai elvárásokat is felvállaló pénzügyi befektetőket, így az ágazatnak továbbra is jelentős forráshiánnyal kell szembenéznie.

A Duna mentét adottságai különösen alkalmassá teszik az ökoturizmus befogadására, a természetjárásra, amelyek fő helyszínei a nemzeti parkok (Fertő-Hanság, Duna-Ipoly, Kiskunsági, Duna-Dráva) és natúrparkok (Soproni, Sokoró, Vértesi, Gerecsei). A hivatásos és civil természetvédelmet szolgáló parkok a látogatóközpontokban (Sárród-Kócsagvár, Osló, Pannonhalma, Esztergom, Gemenc-Bárányfok, Kölked, Abaliget) fogadják a vendégeket, erdei iskolákban a gyerekeket és szakképzett vezetőikkel tartják meg ismeretterjesztő túrákat, előadásokat. A helyszíni bejárások során a terület morfológiai, történeti adottságaihoz igazodóan tanösvényeket, arborétumokat, barlangokat, vízi és szélmalomokat, madárvártákat, geológiai feltárásokat, szabadtéri bemutatóhelyeket (népi hagyományok, ridegállattartás) láthatnak.

Falusi turizmus

A falusi turizmus gyűjtőfogalom, változatos tevékenységet, kínálatot jelöl: többek között magába foglalja a tanyai turizmust, a mezőgazdasági, helyi termékek eladására felkészült agroturizmust, az aktív túrákkal összekötött falusi üdülést, a helyi hagyományokat, kézművességet bemutató kulturális rendezvényeket. A szép faluképet őrző települések, településrészek, a pusztára jellemző tanyák a falusi turizmus minden részterülete számára kedvező adottságokat kínálnak. Az Alföld nagy részére jellemző tanyák Bács-Kiskun megye településszerkezetének sajátos elemei. Fontos, hogy az épülő vagy újjáépülő tanyák, tanyacsoportok a mai kor infrastrukturális követelményeihez igazodva megőrizték a korábbi idősakra jellemző sajátos, táji, építészeti hagyományokat, továbbá az is, hogy a turizmus fogadásával járó funkcióváltás a táj gondozottságát ne befolyásolja negatívan.

A nagyvárosi emberek igénye a falusi életforma megismerésére, újra élésére, gyökereik felkutatására, napjaink kézzel fogható és jól körvonalazható turisztikai termékét, a falusi turizmust hívta életre. Legfőbb jellemzői: a természettel való szoros kapcsolat, a családi vendéglátás, az egészséges táplálkozás, a mozgás, sport- és rekreációs programok. Ugyanakkor a népi hagyományok, kézművesség, a vidék kultúrájának megismerése lelki, szellemi gazdagodást is jelent. A vendég egyrészt a környezet szépségéért, illetve az élő falusi tevékenységek és ünnepek közvetlen – települési és szálláshelynél történő – megismeréséért, a bennük való részvétel miatt választja ezt a nyaralási formát. Ennek egyik egyre elterjedtebb formája a vendégasztal, amelynek hazai rendszere még nem kiforrott.

A településeken a falusi turizmust falusi vendégfogadók és szálláshelyek képviselik. Ezek minőségbiztosítását a Falusi és Agroturizmus Országos Szövetsége (FATOSZ) végzi. A

minősített falusi turizmus szálláshelyek közül csak a magasabb elvárásoknak eleget tevő három és négy napraforgós minősítésűek ajánlható ki biztonsággal. Ezek a szálláshelyek a vendégek számára elkülönített fürdőszobával és WC-vel rendelkeznek, valamint külön, jól felszerelt hálószobával, társalgóval és étkezőkonyhával. Az üdülők kényelmét általában a szálláshelyhez tartozó pihenőkert és parkoló biztosítja. A meglévő adottságok mellett problémát jelent, hogy a falusi vendéglátók képzettsége, tájékozottsága, nyelvtudása, és a szolgáltatási színvonal széles szórást mutatnak, továbbá a termékszerkezet egysíkú, és ritkán lépi túl az egyszerű „szobakiadást falun”. Az azonos minősítésű házak széles minőségi szórású sávba esnek, és a kínálat jelentős része még nincs minősítve. A házak, szobák kiadását részben az erre szakosodott utazási irodák végzik, többnyire azonban a gazdák saját erőből próbálkoznak. A belföldiek főként a fővárosból érkeznek, a külföldiek pedig leginkább német vendégek.

A Duna térségében a falusi turizmus jó adottságokkal rendelkezik. A térségben számos olyan vonzerőt – köztük egyéb turisztikai ágakhoz, például az öko-, vízi-, kerékpáros, lovas-, bor- és gasztronómiai turizmushoz, kulturális turizmushoz tartozó vonzerőt – egyediséget találunk, amelyekre építhető a falusi turizmus..

A turisztikai kereslet és kínálat részéről egyaránt meglévő igény elősegíti a Duna-völgy falusi turizmusának átfogó fejlesztését. A települések közül több tervezi a falusi turizmussal összefüggő fejlesztéseket (pl. skanzen, tájház, falusi szálláshelyek, népi mesterségek és a faluközpont felújítása). Az épített környezet védelme szintén fontos kritériuma a vendégfogadásnak és a turizmus kialakulásának. A legtöbb kis falu központjának szépítésére szeretne pályázni, a falukép megőrzését fontosnak találja. A falusi, tanyai turizmus azzal, hogy erősíti a helyi identitástudatot, kiegészítő tevékenységet, pótlólagos jövedelemforrást jelent, a fejlődés ösztönzőjévé válhat. Segíti a falvak népességének megtartását, az egyébként kedvezőtlen helyzetű területek gazdasági erősödését, felzárkózását és a gazdasági szerkezetváltást.

A Felső-Duna mentén, főként a Szigetközben a természeti értékekre és a régi gazdálkodási formákra (aranymosás, hajómalmos őrlés, szilaj és félszilaj állattartás) támaszkodva jelenleg is magas a falusi turizmus iránti kereslet, a kínálat ennek megfelelően bővítendő. Az értékesítés volumene alapján a már említett Tát község forgalma emelkedik ki.

A Dunakanyar Magyarország egyik legvárosiasodottabb területe, a falusi turizmus hangulatának megfelelő környezettel azonban még számos település - különösen az Ipoly mentén, Börzsönyben – rendelkezik. Egyes települések önkormányzati szinten is jelentős erőfeszítéseket tesznek a falusi turizmusba kapcsolódásért, azonban a lakosság alacsony vállalkozási hajlandósága és ingázásból származó leterheltsége komoly feladatot ad a kezdeményezésre és aktív vállalkozói részvételre alapuló ágazat számára. Főként a budapesti agglomerációból érkezők számára nyújt kikapcsolódást ez a térség. A kijánlott kapacitások kicsik, 6-24 személy elhelyezését biztosítják településenként. Pest megye további, a falusi turizmus normáinak és elvárásainak megfelelő vendéglátást nyújtó térségei: a Zsámbéki medence, a Galga mente, a Soroksári Duna-ág, a Kiskunsági Nemzeti Park területe, a Tápió völgye, valamint Dél-Pest megye.

A Közép és Alsó-Duna mentén, az alföldi területeken a szép faluképet őrző települések, településrészek, a pusztára jellemző tanyák a falusi turizmus minden részterülete számára kedvező adottságokat kínálnak. Az Alföld nagy részére jellemző tanyák Bács-Kiskun megye településszerkezetének sajátos elemei. Fontos, hogy az épülő vagy újjáépülő tanyák, tanyacsoportok a mai kor infrastrukturális követelményeihez igazodva megőrizzék a korábbi időszakra jellemző sajátos, táji, építészeti hagyományokat, továbbá az is, hogy a turizmus

fogadásával járó funkcióváltás a táj gondozottságát ne befolyásolja negatívan. Ehhez nyújthatnak segítséget a megye kiterjedt külkapcsolatai (Európai Régiók Gyűlése, a Duna-Körös-Maros-Tisza Regionális Együttműködés, a Dunamenti Tartományok Munkaközössége és az Európai Bortermelő Régiók Gyűlése) és testvérvárosi kapcsolatai is.

A Szekszárdi kistérség falusi turizmusa általában véve fejletlen, azonban néhány településen, így Szálkán, Zombán jelentősebb hagyományai vannak. Több településen is próbálkoznak vele, de az alacsony fokú szervezettség miatt nem mondható jelentősnek. A Mohácsi kistérségben a falusi turizmus is kifejlődőben van. A térség településeinek 20 %-a már bekapcsolódott a falusi turizmusba. Kiemelt központjai: Nagynyárad, Dunaszekcső, Himesháza. A térségben sok emlékmű, védett épület található, amelyek bemutatása szintén bekapcsolható az idelátogató turisták számára tervezett programokba. Néhány településen még élnek a népi hagyományok, régi mesterségek. Egy-egy ilyen műhely meglátogatása szintén vonzó és érdekes program lehet a turisták számára. A térség nagyszámú lakossága ismeri és használja a német nyelvet, őrzi a német népi hagyományokat, ápolja a nemzetiségi kultúrát a falusi turizmus érdekében is. A megalakult Mohács-Bóly Térségi Fehérborút Egyesület tagjaként 4 falusi szálláshely rendelkezik a Borúti Charta szerinti minősítéssel.

1.1.2.3. Kongresszusi turizmus

A dinamikusan fejlődő ipar és kereskedelem a hivatásturizmuson belül az üzleti, konferencia és incentiv turizmus ágakat dinamizálja. A szakmai fejlődést, a hatékony munkavégzést, a csapatszellem, a céghűség és az üzleti partnerkapcsolatok erősítését szolgáló rendezvények, utazások a turizmus legdinamikusabban fejlődő üzletága. A hivatásturizmust egyre hatékonyabb szakmai motivációs eszköznek tekintik a cégek, a szolgáltatók számára pedig a legjövedelmezőbb üzletág. A szakzsargonban MICE (meeting, incentive, congress, events)-szegmensnek nevezett üzletágot ma már meeting industryként emlegetik, ezzel is jelezve, hogy nagyságát, speciális keresleti és kínálati oldalát tekintve ez a terület önálló iparággá nőtte ki magát. Szinte már nem létezik olyan cég, ahol ne lennének heti rendszerességgel szűkebb-tágabb körben szervezett meetingek, azaz találkozók, munkaértekezletek. Az incentive - "magyarul" incentiv - utazás elnevezést talán leginkább ösztönző jutalomutazásként lehet definiálni. Ma már összekapcsolják az utazást egy-egy nagy horderejű szakmai témával is: új termék vagy szolgáltatás bemutatása, a cégtevékenység stratégiai jelentőségű változtatásának bejelentése stb. A hivatásturizmuson belül a szakmai fejlődést, a szaktudás frissítését legjobban szolgáló, legközismertebb utazási forma a konferenciaturizmus. Fejlődése nem csupán azért töretlen, mert egyre többen ismerik fel, hogy a legjobb - és viszonylag legolcsóbb - módja az interaktív tudásbővítésnek, a tapasztalatok kicserélésének, hanem azért is, mert egyes tudományos szakmákban a ranglétrán való továbblépéshez, magasabb tudományos fokozat eléréséhez elengedhetetlen a szakmai konferenciákon való aktív részvétel. A MICE mozaikszó utolsó betűje eredetileg az events, azaz a vállalati események rövidítéséből ered, de a hivatalos statisztikák általában csak a kiállításokat, vásárokat veszik számba. A cégek szempontjából viszont a különböző üzleti-társasági események - éves partnerparti, egy-egy új vezető beiktatása, egy leköszönő búcsúztatása, a cég születésnapjának megünneplése, székház, irodaház avatás - is idesorolhatók. Megállapítható, hogy az egy főre jutó fajlagos költség magasabb, mint a klasszikus turizmus esetében, egyrészt a rendezvénnyel összefüggő pluszszolgáltatások miatt, másrészt - mivel a költségeket a szervező cég fedezi - a résztvevők különböző extra fogyasztásai révén.

A hivatás, üzleti, konferencia, politikai (MICE) turizmus jellemzője, hogy a rendezvények szolgáltatásait a vendégek előre megrendelik, ezek szervezett keretek között folynak, és a kapcsolódó fakultatív programokon megismerhetik az adott térség turisztikai kínálatát, gasztronómiáját. Nem elhanyagolható a kapcsolatteremtés lehetősége, és az ingyen

propaganda, mivel a település ilyenkor hangsúlyozottan szerepel a sajtó- és tömegkommunikációs híradásokban. A felmérések, kutatások azt igazolják, hogy a konferenciákon részt vevő vendég, mintegy a háromszorosát költi az átlagturista kiadásainak, így a település pénzügyi helyzetén is erősen javít. A konferenciatermek és kapcsolódó létesítményeinek fajlagos beruházási költsége magasabb az átlagos fejlesztési költségeknél (csak a gyógyturizmus költségei magasabbak) viszont a létesítmény kínálata is magasabb színvonalú, jobban kielégíti az igényesebb vendégkör elvárásait.

A házon kívüli üzleti, céges rendezvények keresletének növekedésére a kínálati oldal dinamikus fejlesztésekkel, bővítésekkel, átalakításokkal reagál. Ma már minden szállodát úgy építenek a világon, hogy legyenek benne összejövetelek, konferenciák megtartására alkalmas különtermek. A régiók felújításánál is fontos szempont a tanácskozássokra alkalmas terek kialakítása, illetve az átépítést gyakran konferenciaszintek kialakításának szándéka is motiválja. A rendezvényhelyszínek kínálatát a különböző kulturális intézmények is bővítik, és számos országban műemlékké nyilvánított, korábbi ipari, kereskedelmi raktárakat, létesítményeket alakítottak át rendezvényházakká, különleges helyszínt kínálva.

Mára a MICE-szegmensben a kínálati piac a jellemző, a verseny egyre élesebb. A megrendelő cégek döntésénél ezért már nem csupán a terem vagy termék mérete, technikai felszereltsége, hanem a kiegészítő szolgáltatások minősége, a hivatalos programon kívüli kirándulási, szórakozási lehetőségek, a szakmailag jól felkészült személyzet is fontos tényező. Mivel a keresleti oldal elvárásai, döntési mechanizmusa jelentős mértékben eltér a szabadidős turizmustól, a lehetséges célpontoknak, helyszíneknek, szolgáltatóknak speciális marketingtechnikákat is be kell vetniük, ha a versenyben eredményesen akarnak részt venni. A szálláshelyek és szolgáltatások kiépítésénél elvárás a főváros ill. közlekedési szempontból előnyös helyek kiválasztása, a legalább 500 fő befogadású, elkülöníthető termék biztosítása, a sportolás lehetősége, az exkluzív helyszín, a település imázsa, politikai, gazdasági és kulturális élete.

Országos szinten Budapest vonzó úti cél, de – több ezerfős méretű konferenciaközpont hiánya miatt - nem sok eséllyel pályázik jelentős, nagy létszámú, nemzetközi tudományos és gazdasági konferenciák elnyeréséért. A Dunakanyarban, a Soroksári-Duna-ág mentén és a fővárosból kivezető közlekedési útvonalak mentén Budapest közelsége lehetővé teszi az üzleti idegenforgalom tovább fejlődését, Győr, Dunaújváros környékén pedig ennek kialakulását. Jelenleg azonban magas kategóriájú (három csillagosnál több) szállodák, nagy kapacitású konferencia létesítmények kevés helyen - Gödöllőn a Királyi kastély, Ráckeven a Savoyai kastély, továbbá Budaörsön a Holiday Inn, Dobogókőn a Nimród, Pilis és Visegrádon a Silvanus, Győr Hotel Schwizerhof, Rőjtökmuzsaj Szidónia kastély, Sopron, Seregélyes - találhatók, amelyek többnapos konferencia rendezésére alkalmasak volnának. Az igénybevevők javarészt magyar érdekeltségű kis- és középvállalatok.

1.1.2.4. Szabadidő turizmus, aktív sportturizmus

Korunk rohanó világában a létfenntartás fokozott erőfeszítései, egyre inkább igénybe veszik az emberek szervezetét, csökkentik ellenálló képességét – ami miatt romlik egészségi állapotuk, - a munkavégzés intenzitása. A betegségek gyógyításánál jóval olcsóbb, ha megelőzzük azok kialakulását (prevenció). Ugyanilyen fontos az, hogy a szervezet fizikai és szellemi állapota megfeleljen az elvárásoknak. Ennek a célnak az elérését a kondicionálással, vagy másképpen a fitness-el lehet elérni. Többek között ezeket a célokat szolgálja a szabadidős és a hobby turizmus. Igen változatos azon eszközök, lehetőségek tárháza, amelyek az idők során kialakultak. Ezek közül a jelentősebbek:

- természetjárás,
- üdülés, fürdés
- vízisport,
- horgászat,

- vadászat,
- kerékpározás,
- lovaglás
- egyéb hobbsportok

Kiránduló, természetjáró turizmus

A ma még meglehetősen szerénynek tekinthető zöldturizmus az idegenforgalmi kínálatnak az egyik legdinamikusabban fejlődő területévé válhat.

A turizmus trendjei visszatükrözik ezeket a törekvéseket, mert a nemzetközi és a hazai turizmusban egyaránt megfigyelhető a fokozódó igény a természet közeli, egészséges pihenés, szabadidő eltöltés iránt, azonban ép természeti környezet Európa valamennyi országában és Magyarország szinte valamennyi megyéjében található és szinte mindegyik turisztikai térség szép táji környezetet és érintetlen természeti környezetet ígér. E területen a verseny egyre élesebb, és amíg az országnak az azonos profilban erősödő Csehországgal, Szlovéniával, Szlovákiával, és Romániával kell versenyre kelnie, addig a megyének az országhatáron belül – már a szomszédos megyékben is – kell erős konkurenciával számolnia.

A kiránduló, természetjáró turizmus a szelíd turizmus közé tartozóan a természetes, természetközeli élőhelyek zavarása nélkül, általában fotózással egybekötött természetmegfigyelést, természetjárást, túrázást jelenti akár tömeges méretekben is. Nevezik még bakancsos turizmusnak is. Sportos formája a teljesítménytúrázás és tájfutás. A kiránduló, természetjáró turizmus alapvetően a tájképileg szép és egyéb vonzerővel bíró területeken jelentős, melyek a Duna mentén a hegyvidéki erdőségek és egyes síkvidéki parkerdők, ligetek, mezőségek. A Fertő-Hanság Nemzeti Park területéhez tartozó Hanságban és Szigetközi Tájvédelmi Körzetben számos kijelölt tanösvény szolgálja a természetjáró turizmust. További jelentős célterület a Gerecse, Visegrádi-hegység, Pilis, Börzsöny és a Budai-hegység. Kisebb jelentőséggel bír a gyalogosok számára a Pannonhalmi-dombság, Gödöllői-dombság, Szekszárdi-dombság és a Baranyai-dombság, valamint az ezeket összekötő síkságok. A túrázásnál a kirándulók előnyben részesítik a kijelölt turistautak használatát, amelyek közül legismertebb a Vas megyei Írottktől a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Hollóháza között 1097 km hosszúságban kék sávval jelzett Országos Kék turistaút. Ez érinti a Gerecse-, Dunakanyar hegyeit. A második legismertebb útvonal a Bajánsenye és Szekszárd közötti Dél-dunántúli Kéktúra, mely az Európai Hosszútávú Vándorút része (E7). Ezen kívül ismertté kezd válni az E4-es vándorút a Mohácsi kistérségben Feked-Hímesháza-Mohács-Udvar érintésével. Egyéb, kisebb tájegységet érintő, helyi jelzések a többi területet is átszelik.

A természetjáráshoz kapcsolódó infrastruktúra országos szinten elmaradott. A még működő turistaházak legtöbbje leromlott állapotban, bizonytalan nyitva tartással és kínálattal rendelkezik. Ezek felújításra szorulnak. Az erdei létesítmények (kilátók, játszóterek, erdei tornapályák, tanösvények, tűzrakók, tájékoztató táblák stb.) állaga jobb, de számuk nem elégséges, főként a főváros környékén



összpontosulnak. A turistautak jelzése, egyéb tájékoztató információk kitáblázottsága még sok helyen hiányos. A túrázás már turisztikai termékekkel való kapcsolása javasolt, mivel mint önálló vonzerő kevésnek bizonyul a hazai és nemzetközi trendek alapján. Leginkább az ökoturizmus és egyéb sportokkal való kombinálása célszerű.

Üdülő és fürdőturizmus

Az üdülturizmus a megszokott lakókörnyezettől eltávolodva, a megszokott napi életviteltől elszakadva a pihenést, kikapcsolódást és élményszerzést szolgáló, passzív és aktív jellegű turisztikai forma. Ennek egyik típusa az üdülőházas üdülés, rendszerint természetes vízparthoz köthetően. Ennél fogva a fürdés, strandolás nagy szerepet játszik a szabadidős tevékenységek között. Kiegészítő tevékenységként megjelenik vízisport, horgászat, és rendezvényszervezés. Alapvetően e területek a nyugalmat kedvelők üdülőhelyei. Több száz, ezer üdülőház biztosít pihenést tulajdonosának, vendégeinek. A magyar tulajdonú házak mellett már megjelentek a német, osztrák és svéd tulajdonú nyaralók is.

A Duna mentén kiemelt és klasszikus üdülőtelepek a Dunakanyarban, a Ráckevei-(Soroksári) Duna-ág mentén, és holtágak, csatornák, mentén pl. Fadd-Domboriban, tavak mellett (Szálkai-víztározó) vannak, amelyek közül országos és regionális jelentőségűek kisebb számban akadnak. A legtöbb folyó és tópart helyi vonzást fejt ki. A vízpartokon kijelölt strandok működnek. Az ÁNTSZ által vízminőség szempontjából ellenőrzött strandok (Dunasziget, Győr-Gyirmóti Achilles-tó, Mosoni-Duna Győrnél, Ikrényi Bánya-tó, Délegyházi V-tó, Dunaharaszti Univerzum-tó, Dunavarsányi Rukkel-tó, Pócsmegyeri Pázsit fürdő, Ráckevei Duna-ág Dömsödnél, Bánk, Diósjenő, Dombori Holt-Duna, Szálkai-víztározó, Dunapatajon a Szelidi-tó és Bajai Sugovica, Orfű) közül a legtöbbnek megfelelő és kiváló a vízminősége, egyes esetekben mértek nem megfelelő állapotot (pl. Szelidi-tó, Dombori). A strandok karbantartása, infrastrukturális fejlesztése több helyen megoldandó feladat, ill. újabb szabadstrandok kialakítását tervezik a települések. Az üdülőfalu turisztikai kínálatát gazdagítva kerülhetnek kialakításra egyéb olyan létesítmények, mint a panziók, kempingek vendéglők, éttermek, szórakozóhelyek, üzletek. Az üdülőövezetben közparkok, véderdősávok, a vízpartnál gyalog- és kerékpárút kiépítése javasolt. Sok helyen megoldandó e területek csatornázottsága, mivel az üdülők elsősorban saját környezetüket szennyezik.

A társadalmi, kulturális fejlődésnek egyre fontosabb színtereivé válnak elsősorban a városi-városközeli természeti területek. A nagyobb, összefüggő és városoktól valamelyest távolabb eső nemzeti parkok, tájvédelmi körzeteknek inkább csak egyes – közlekedési szempontból is jól elérhető – pontjai válnak frekvenciált rekreációs területekké.

Vízi turizmus

A vízi turizmus minden olyan turisztikai ágat magában foglal, amely a folyót, tavat útvonalként használja, illetve a folyóhoz és mellékágaihoz, esetleg holtágaihoz, csatornákhöz kapcsolódó, az aktív pihenés kategóriájába tartozó tevékenységet jelent. Ezek:

- a) nem gépi hajtású vízi sporteszközök (evezős csónak, kenu, kajak, keelboat)
- b) kishajók (jacht, motoros kishajó)
- c) nagyhajók (kiránduló-, üdülő- és lakóhajó)

A nem gépi hajtású vízi sporteszközök jellemzően a klasszikus² vízitúra eszközei, amelyek elsősorban a kenuk, a kajakok, a keelboatok és az evezős csónakok. Az ideális esetben 30-40 fkm-enként található kikötővel, megállóhellyel szemben támasztott igény: a sátorozó

² Az első dunai vízi túrák még az 1800-as évek közepén indultak. A legelső hazai evezőstúrárt több irodalmi forrás is Széchenyi István nevéhez köti, és 1827-re datálja.

hely, WC, tisztálkodási, valamint az étkezési és bevásárlási lehetőség. Két kikötőhely között a túrázók gyakran igénylik a büfé jellegű vendéglátóhelyeket. A kategória érdekes eleme a versenysport. Ez magán a folyón többnyire edzések formájában jelenik meg, a versenyeket inkább a holtágakon kiépített versenypályákon tartják. Ugyanakkor ezek a versenyek jelentős idegenforgalmi vonzerőt is jelentenek. A klasszikus vízi túrák legfontosabb befolyásoló tényezői az időjárási és vízjárási viszonyok. Kedvezőtlen körülmények mellett a vízi túrázó csoportok száma, és az egyes csoportok létszáma exponenciálisan csökken. A vízi turizmus lehetséges változatai közül a klasszikus vízi túrák szezonálitása a legszembetűnőbb, csak két hónapig (június közepétől augusztus közepéig) tart a szezon.

A Duna Magyarországra történő belépésével a víziturizmus útvonal két kedvelt szakaszát találjuk, az Öreg-Duna Szigetközre eső mellékágrendszerét, valamint a Mosoni-Duna vonalát. Mindkettő a vízitúrázók körében jól ismert és népszerű.

A mellékágrendszer megfelelő mennyiségű vízzel történő ellátását a Duna elterelése után a főágban megépített fenékküszöb segítségével sikerült pótolni, a visszatáplált vízmennyiség hozzájárult a vízi turizmus térhódításához. Viszont a Szigetköz védett területeinek túlnyomó része ehhez az ágrendszerhez kapcsolódik, ami azt jelenti, hogy a természeti értékek megőrzésének egyik legnagyobb veszélye a szabályozatlan vízi turizmus, mely a védett területeken való sátorozást, azzal járó szemetelést, a védett területek élővilágának megzavarását jelenti. Ezek elkerülése csak a megfelelő, magas színvonalú sátorozó helyek kialakításával oldható meg a mentett oldalon. A Mosonmagyaróvár Idegenforgalmáért Közalapítvány gondozásában megjelent a szigetközi hullámtér vízitúra útvonalainak térképe, mely feltünteti a túrázásra kijelölt szakaszokat, áramlási jellemzőket, kijelölt sátorozó helyeket.

A Mosoni-Duna 120 km-es szakaszára szervezett vízitúrák a Dráva, Rába és Tisza vízitúráival vetekszenek, de itt is hasonló problémák lépnek fel, ami a természetvédelmet illeti, hiszen a Mosoni-Duna part menti sávja védett terület. Néhány kikötési lehetőség a Mosoni-Duna mentén: Rajka (120,6 fkm), Halászi (93,3 fkm), Mosonmagyaróvár (89,7 fkm, 85,3 fkm), Kimle (64,5 fkm), Novákpusztá (60,1 fkm), Mecsér (49 fkm), Győr (15 fkm), Vének (3,2 fkm).

A Duna mentén Győr (Vének) - Komárom 40 fkm - Esztergom 51fkm - Kisoroszi 28fkm - Budapest 37fkm - Ercsi 40fkm - Tass 28fkm - Harta 40fkm - Fajsz 38fkm - Baja 31fkm kikötési lehetőségekkel (azok egymástól mért távolságokkal) ajánlott túraútvonal.

A dunai vízitúrázók visszatérő vendégnek számítanak, az 5-7 napos túrák a legkedveltebbek, ezt követően a 2-4, majd a 8-10 napos túrák előfordulási gyakorisága a legmagasabb. A túrázók többsége túraszervezőkre, túravezetőkre vagy egyesületre bízta a túrák szervezését és lebonyolítását. A dunai vízi túrákra jellemző, hogy vízparti vendéglátó egységeket, sportegyesületeket, illetve a vízi túra szövetség bázisait veszik igénybe, a vadkempingezés csak ezek hiányában keresett forma. Csónakházak, kempingek és pihenőhelyek igénybevétele, a vízi járművek kölcsönzése csupán néhány helyen megoldott. A Mohácsi kistérségben az egyik legnagyobb problémát egy kiépített, felszerelt kemping hiánya jelenti. Az önkényesen kijelölt pihenőhelyek komoly veszélyt jelentenek a tájra, az élővilágra. A Duna menti vadkempingezés a fokozottan védett területek fészkelő madarainak zaklatásához, a sátorozások fakivágáshoz vezetnek. Legnépszerűbb túraszakaszunk a felső és középső folyószakasz bizonyult, a legkeresettebb kikötőállomások: Esztergom, Szob, Dömös, Leányfalu és Szentendre. A Duna alsó szakaszán Mohács és Baja kikötőit veszik igénybe a legtöbbször. Szükséges fejlesztések: kikötő fejlesztés (Dunaszentpál, Győrzámoly, Győrladamér, és Vének esetében. Kunsziget, Dunaszeg Visegrád, Nagymaros, Verőce, Dunabogdány, Dömös, Vác, Sződliget, Göd) a folyam mentén több vízvételi, tisztálkodási lehetőség, több sátorhely és szemétygyűjtő biztosítása, meglévő szálláslehetőségek fenntartása és fejlesztése, több olcsó vendéglátóhely létrehozása 30-40 km-ként. Sürgős feladatnak tekintendő a Duna vizének tisztítása, a szennyvezetékek kiszűrése, mérséklése, valamint a motoros vízi járművek

használatának korlátozása, szabályozása. (Pl. a Győr feletti szakaszon célszerű csak a kishajó forgalmat (kenu, kajak) engedélyezni, tekintettel arra, hogy jelentős része természetvédelmi terület.)

A *motoros kishajós* turizmusnak két változatát különíthetjük el egymástól, a sportcélú hajózást (motorcsónak, vízisi és a jet-ski) és a túrahajózást (yachtok és kisebb vitorláshajók). Motorcsónakos forgalomnak nevezik azokat a motoros vízi járműveket, melyeknek merülése nem haladja meg a 80 cm-t, tehát viszonylag sekélyebb vízben is alkalmasak a közlekedésre. Ezt a kategóriát döntően a helyi lakosok horgászati célra használják a területen. Jachtforgalomnak nevezik azokat a 80 cm-nél nagyobb merülésű lakóhajókat, melyeknek közlekedése csak a Dunán és Győr alatt a Mosoni-Dunán, kijelölt hajóúton lehetséges. Az előbbieket általában a tárolásra vagy vízrebocsátásra alkalmas kikötő környékén használják. A túrahajózáshoz ezzel szemben inkább a több nap alatt megtehető nagy távolságok a kapcsolhatók. Mindkét változat a jól kiépített, fejlett infrastruktúrával rendelkező kikötőket igényli. A különbség csak az, hogy a sportcélú hajózás megoldható egyetlen kikötőből, a túrahajózáshoz viszont kikötő-hálózatra van (lenne) szükség. A kikötővel szemben támasztott egyik legfontosabb igény az üzemanyagbeszerzési lehetőség. A túrahajózáshoz kapcsolódó kikötő-hálózatban a kikötők egymástól való tervezett maximális távolságát a hajók üzemanyagtankjának nagysága és a motor fogyasztása is jelentősen befolyásolja. Ebből a szempontból átlagos távolságként 70-80, esetleg 100 kilométer jelölhető meg. Jachtkikötők Ásványráró, Szentendrén és Sződligeten találhatók, ahol információs szolgálat, kikötési lehetőség, sólyapálya, benzinkút, ivóvíz csatlakozási pont, tárolási lehetőség segíti a motoros hajózást.

A dunai nagyhajók és yachtok (350 kg önsúly felett) számára a hajózóút az üzemvízcsatornán halad. A Duna jacht-forgalmát a megyébe terelni jelenleg nem lehet, mert hiányzik a határbeléptetési rendszer, így a hajók az üzemvíz csatornán elkerülik a megyét. Az Ausztria felől érkező kishajók és csónakok határvizsgálata szlovák részről Pozsonyban megtörténik, a magyarországi határbeléptetés azonban jelenleg csak Gönyűnél lehetséges. Ez a körülmény Magyarország és főként Győr-Moson-Sopron megye érdekei szempontjából hátrányos. Az infrastrukturális feltételek hiányosságai miatt jelenleg a kevésbé komfortos körülményeket elfogadó, nagyobbbrészt sátras forgalom jellemzi. A kikötőhelyek között említhetjük Árpást és Bodonhelyt. A dunai jachtforgalom komoly külső gátja a gabcsikóvó-bósi zsiliprendszer alkalmatlansága. Ennek megszüntetése esetén azonban a régióknak fel kell készülnie arra, hogy a jachtforgalom egyedi kikötői szolgáltatásokkal rendelkező fogadóállomások megépülését igényli (vízi-benzinkút, higiénés és kereskedelmi szolgáltatások a parton). Javasolt fejlesztési helyszínek: Győr. A motoros kishajók közlekedését elsősorban a vízjárás és az időjárás befolyásolja. Használatuk szintén elsősorban a nyári szezonhoz kapcsolódik, bár a túrahajózás esetében ez a szezon minden bizonnyal nyújtható. A motoros kishajós turizmus fejlesztése során figyelembe kell venni a kategória környezetterhelő hatásait, valamint azt a tényt, hogy a nem gépi hajtású vízi járművek és a motoros járművek használói között jelentős ellentétek feszülnek.

Az ökoturizmus leginkább fejlődő része a nemzeti parkok part melletti látványosságait kínálja a kirándulóknak, elsősorban motoros csónakkal, túravezetővel. Ez a szolgáltatás az utóbbi években egyre keresettebb, a horgászati főszezonokon kívül ma már ez biztosítja a szolgáltatók számára a jövedelmezőséget.

A dunai nagyhajós *személyhajózás* legnagyobb, jobbára még kiaknázatlan lehetőségei a kirándulóhajók, a rendezvényhajók és esetlegesen az üdülőhajók, lakóhajók vonatkozásában rejlenek. A menetrendszerű, elsősorban közlekedési célú hajózás kialakulását a XXI. század felgyorsult ritmusa sajnos nem segíti. A hajózás minimális feltétele a nagyobb méretű és merülésű hajók fogadására is alkalmas, kapcsolódó infrastruktúrával is rendelkező kikötő-

hálózat. A kikötők földrajzi elhelyezésénél a meglévő infrastrukturális adottságokat valamint a partszakasz attrakcióit, turisztikai kínálatát kell elsősorban figyelembe venni. Erre a hajózásra a néhány órás kirándulástól a több napos túrákig vagy a hajón való üdülésig sok lehetőség jellemző. Az időjárás és a vízjárás kevésbé befolyásolja, de szezonális szempontjából ez is a melegebb hónapokhoz (május-szeptember) kötődik.

A Dunán a személyhajózás csak turisztikai jelentőséggel bír, hivatásforgalom a folyamon nem bonyolódik. Dunai személyhajózás felelőse a Mahart PassNave Személyhajózási Kft., amely kiránduló-, séta-, program-, szárnyashajókat üzemeltet. Menetrendszerinti kirándulóhajók naponta 1-3 alkalommal Budapest és a következő települések között járnak: Esztergom, Visegrád, Szentendre, Horány, Százhalombatta. Az itt említett utakon a hajók megállnak Leányfalu, Vác, Tahi, Nagymaros, Dömös és Zebegény kikötőiben is. Menetrendszerinti szárnyashajók Budapest – Pozsony – Bécs, Budapest – Vác – Nagymaros – Esztergom, Budapest – Visegrád viszonylatokban járnak. Szárnyashajók nyáron néhány előre meghirdetett időpontban a következő programokra szállítanak vendégeket: a komáromi monostori erdőbe, a visegrádi palotajátékokra, a Solt – révbépusztai lovascentrumba, kalocsai és mohácsi városnézésre. Séta- és programhajók (ezen belül zenés-táncos-, bor-, folklór- és kölyökhajók) csak Budapesten belül bonyolítanak forgalmat. A Mahart PassNave Személyhajózási Kft. honlapján megtalálható információk szerint évi 1 millió utast szállítanak. Jelentős a Dunán a szállodahajózás is, de ez csak Budapest esetében bír turisztikai jelentőséggel. Annak ellenére, hogy a nemzetközi vízi turistaforgalom 1996 óta megkétszereződött és Budapest szállodahajó fogadó kikötői kapacitásai megteltek, ilyen irányú fejlesztések hosszú ideig elmaradtak a régióban. Esztergom komoly kikötőfejlesztést hajt végre, azonban kiváló idegenforgalmi lehetőséget nyújtana a kikötőfejlesztés még számos dunakanyari településen. Esztergomot hetente 54 szálloda- és több kirándulóhajó érinti. A fejlesztési elképzelések szerint európai színvonalú nemzetközi hajókikötő épül a Prímás-sziget csúcsán, a volt kompikötő helyén. Az idegenforgalom partközeli kínálata főként Győrött, Vácon és Visegrádon indokolná a fejlesztéseket, mivel 1997 óta Budapest nemzetközi hajóállomás használata megháromszorozódott és a csúc szezon idején túlterhelt.

A turisztikailag hasznosítható vízfelületeket öt csoportba lehet sorolni:

- a Duna,
- a hullámtéri mellékágrendszer,
- a betorkolló folyók
- a természetes illetve mesterséges tavak, valamint
- a belvízcsatornák.

A Duna menti térség a közeljövőben jelentős vízi turisztikai fejlesztéseket (kikötő létesítés) tervez, amelyhez a régiók anyagi támogatására számítanak.

A kishajós vízi turizmus kedveltebb színhelyei a Duna főága helyett a kisebb forgalmú, természetközeli mellékágak (Szentendrei-Duna, Soroksári-Duna). A hullámtéri mellékágrendszerek közül egyesek (pl. szigetközi Bagoméri, a Pulai és a Kalacsi ágak) vízpótlása jelenleg még nem megoldott, a vízrendszerek nem összefüggőek, egységes víztúrázásra nem alkalmasak. E területeknek, mint ártéri erdőknek nagy természetvédelmi jelentőségük van, ezért teljes feltárásuk a turizmus részére nem szerencsés. A Nagybjacsi mellékág rehabilitációja már megtörtént, a Véneki mellékág rehabilitációja folyamatban van. Véneken már kialakult üdülőövezet van, amelyhez kapcsolódik a horgászturizmus, Nagybjacson pedig a természeti értékeket inkább kedvelő kishajó forgalom kiszolgálása kerül előtérbe.

A térségben egyéb folyami vizitúra-útvonalai közül még a Mosoni-Dunába torkolló Rábának van nagy jelentősége. A folyó Győr-Moson-Sopron megyei szakaszán szelídebb, medre szélesebb és kevésbé kanyargós, a vadvízi jellege kevésbé jellemző, mint a felső szakaszon. A

vizitúrák Szentgotthárdtól indulhatnak, innen a torkolatig 205 km-t tesz meg a folyó. Viziturizmusra a folyó Szentgotthárd-Sárvár illetve Nick közötti szakasza a legkedveltebb. A kikötő- és fogadóhelyek kevésbé épültek ki, mint a Duna mentén.

A Duna menti csatornák (belvíz, öntöző) többségénél a keretmetszet, illetve a szabályozó műtárgyak gyakorisága nem teszi lehetővé a vizitúrázók számára a vízfelületek használatát. Ez alól kivétel a Ferenc-csatorna, ahol a vizitúrázás számottevő. A csatornák mentén viszont nagyon értékes természeti területek alakultak ki, amelyek bemutatása szintén sok látogatót vonzhat.

A tavi viziturizmus tekintetében a Fertő-tó és Velencei-tó emelkedik ki. A Fertő-tó kedvező széladottságai miatt a hazai szörfözők paradicsoma lehet. A tó teljes területének alig több mint egynegyede tartozik hazánkhoz. A tó magyarországi területe 82 km², amely a vízállásfüggvényében változik. Átlagos vízmélysége az 1 métert sem éri el, de legnagyobb mélysége is csak 160 cm. Sekély vize nyáron 30 °C fokra is felmelegszik. Nyílt vízfelülete viszonylag kicsi, és erősen csökken a nádasodás miatt. A tavat övező nádrengyetekben részben a nádvági csatornák felhasználásával mintegy 240 km hosszú hajózó utat alakítottak ki.

Vízisportra alkalmas vízfelület a magyar oldalon csak a Fertőrákosi öbölben van. Idegenforgalmi hasznosítását azonban elsősorban nem a vízföldrajzi viszonyai hátráltatták, hanem a határ menti fekvése. Az osztrák Fertőn ugyanis már évtizedekkel ezelőtt élénk viziturizmus fejlődött ki, jóllehet ott a nyílt víztükör nagysága ehhez sokkal kedvezőbb lehetőséget teremt, mint a magyar oldalon. Nálunk a fejlesztés alapvető gátja hosszú időn keresztül valójában a szigorú határőrizeti sáv volt. A határsáv miatti korlátozott használat ugyanakkor megővta a tó és térsége természeti értékeit a túlzott idegenforgalmi igénybevétel okozta környezetterheléstől.

A Velencei-tó, hosszú évekig a fővárosiak és a térség közkedvelt üdülőhelye volt. A környékről sokan vásároltak itt telkeket, építettek nyaralót, eleinte főleg a déli parton. A 24,9 km² területű, sokszor 26 °C-ra is felmelegedő vizű tó – sekély vize miatt – a kisgyermekes családok részére nyújt felüdülést. Ezen kívül a horgászok és vízi sportok kedvelői tudják aktívan eltölteni a szabadidejüket. A tó egy része természetvédelmi terület, az egykori nádastó többször feltöltődött, kiszáradt, maradványa a Dinnyési fertő.

Jelenleg a térségben már vannak olyan kisebb tavak (kavicsbánya, agyagbánya), amelyeket főleg idegenforgalmi céllal hasznosítanak (hegyeshalmi, vámosszabadi-i, nagybajcsi és a patkányosi tavak). Jelenleg kiépítés alatt van Dunaszeg határában is egy kavicsbánya tó, amelynek célja szintén az idegenforgalmi hasznosítás. Ilyen céllal lehetne még hasznosítani Győrladamér, Győrújfalú tavait. Itt olyan vízfelületeket célszerű kialakítani, ahol engedélyezhető a vízisí és a vízirobot használata is.

A védelem alatt álló tavak, holtágak (pl. dunaszegi Holt-Duna) feltárása az idegenforgalom számára természetvédelmi engedéllyel, tanösvény kiépítésével kerül bemutatásra, mely az utóbbi években készült el.

Horgászturizmus

Az ország legnagyobb folyóvize szinte teljes hosszában kiváló horgászlehetőségeket nyújt a parti és a csónakos horgászoknak egyaránt. A Dunában fogható



különböző halfajok: ponty, harcsa, kárász, csuka, keszeg, balin, süllő, kecsge. Ezen kívül a nagyszámban található mellékfolyók, mellékágak, holtágak, csatornák és bányatavak is kimagasló terepet biztosítanak a horgászatra. A folyókön kövezések, homokpadok, kisebb mellékágak, leszakadt partoldalak és még számtalan izgalmas rész kínálja magát a vízjárástól függően, szinte egész évben az idelátogatók számára. A szervezeti kereteket horgász egyesületek biztosítják, melyek többsége saját horgásztóval rendelkezik, ahol tagjainak, s a vendég-horgászoknak kellemes körülmények között biztosítanak szórakozást, pihenést. A horgászok a természet nyugalmaért, a csend és a kikapcsolódás miatt hódolnak hobbijuknak, nem szeretik a zajos, tömegek látogatta programokat és semmilyen parti vagy egyéb szolgáltatást nem is vesznek igénybe. A nagyobb infrastruktúrát a horgászoknak azon csoportja igényli, amely a célterületet motorcsónakkal kívánja megközelíteni. Az adott helyen leginkább a helyben élők horgásznak, de érkeznek az ország távolabbi részeiből és külföldről – főként német nyelvterületről – is nagy számban horgászok, hosszú hétvégekre vagy egy egész hétre az elismert horgászhelyekre, mint például Dunai mellékágrendszer, Öreg-csuka horgásztó (Halászi), Kimlei horgásztavak, Dunaremetei horgásztavak (Kanka tó), Mikot-horgásztó (Darnózseli), Nagybalcs, Győrladamér, Kunsziget, Dunaszeg a Szigetközben. Találunk más tájegységekben is horgászhelyeket, pl. a Hanság területén: Lébényi-forrástavak, Krisztinaberek vízfelületei, vagy a további Duna-szakaszokon: Solt, Paks, Fadd, Szálka, Keselyűs, Tolna, Erdősmárok, Lánycsók, Hásságy-Olasz, Kisbudméri, Bár, Nagynyárad, Bóly stb.). Kedvező körülménynek kell tekinteni, hogy a horgászhelyek egy része belterületen található vagy könnyű megközelíteni, és ami legalább olyan értékes elem, hogy nagyon szép környezetben találhatók.

A horgászvizek kapacitása messze nincs kihasználva, és a folyamatosan jelentkező kereslet alapján mindenképpen méltó a fejlesztésre. A fejlődés egyik jellemző gátja a holtágak és a mellékágak eliszapolódása, a halak élőhelyeinek minőségromlása. A medrek kotrása lenne a megoldás, de a kikotort anyag deponálása túl költséges (veszélyes hulladéknak minősül, ezért el kell szállítani és ártalmatlanítani), így a horgászegyesületek saját erejükből ezt nem tudják megoldani. Ugyanakkor a holtágak és csatornák jelentős ökológiai értéket képviselnek, ezért turisztikai hasznosításként ezeken legfeljebb a mérsékelt horgászat engedhető meg engedélyhez kötötten, semmiképp sem a tömeges igénybevétel. A jövőben a települések többsége kiemelten foglalkozni kívánnak horgászturizmussal. A térségben számos helyszínen lehetséges a horgászat biztosítása, ahol ez a természetvédelem és a tulajdonosok érdekeit nem sérti. A horgászathoz szükséges háttérfejlesztéseket a motorcsónak kikötők infrastruktúrájának fejlesztésével párhuzamosan javasolt végezni. Egyes horgászvizeknél pedig, ahol idegenforgalmi bevétel is remélhető, célként tűzhető ki, hogy egy-egy horgászvíz környezetével és szolgáltatásaival a pihenőpark kívánalmainak is megfeleljen, és valóban a horgászturizmust, és nem csupán az egyébként értékelendő pecázást szolgálja.

Vadászturizmus

A Duna mentén a változó természeti környezetben, kedvező erdőállóság mellett, az ország valamennyi vadászható apró- és nagyvadja megtalálható. A vadállomány a nagyvadakra koncentrálódik, vaddisznó, őz és gímszarvas található legnagyobb állományban, azonban a muflon, nyúl, fácán, vadkacsa, vadliba és szalonka is népszerű.

Legjelentősebb területek a Pilis, Visegrádi-hegység, Börzsöny, Gemenc és a Szekszárdi-dombság, valamint a Gemenc. Ugyanakkor jelentős vadászati területnek számít a Szigetköz, ott is főleg az ártéri erdők, ahol a legfőbb vadászati területek a Kisalföld Erdőgazdaság ZRt., a Lajta-Hanság ZRt., és a Szigetközi Vadásztársaság. Az elejtett vadak trófeái, agyarai világviszonylatban is egyedülállóak, a szakmai körökben univerzális attrakciónak tekinthetők. A vadászat főként külföldi vendégforgalmat fogad, a vadak közel felét kül- és belföldi bérvadászok ejtik el. A vadászni érkezők általában visszatérő vendégek, de minden évben van

új vadász is. Ők részben ismerőseik ajánlására keresik fel a területet, részben pedig a nagy magyar vadászatszervezők (MAVAD, VADEX) nemzetközi vásárokon történő kiállításai során értesülnek a lehetőségekről. Számos településen nívósan felszerelt vadászházak várják a vendégeket széles körű szolgáltatásokkal, amelyek alkalmasak a külföldi vadászok fogadására is. Évente rendszeresen sor kerül rendezvények szervezésére is (Hubertus-napi programok, vetélkedők, vadászbálok, stb.).

A vadászturizmus további fejlesztése fontos lenne a vadászturizmussal foglalkozó utazási irodák, társaságok és szálláshelyek összefogásával. A vadászturizmus különösen alkalmas az idegenforgalmi idény idő- és térbeli széthúzására, a kiépült szállásférőhelyi kapacitás jobb kihasználására.

Kerékpáros turizmus

A kerékpáros turizmus olyan egy- vagy többnapos szabadidős célú utazás, amelynek során a szabadidős kerékpározás meghatározó és kiemelt szerepet játszik a látogatás, illetve a vakáció során. Lényeges, hogy a kerékpározást a turista a kirándulás vagy az üdülés szerves részének tekintse. A Duna mentén a németországi Donaueschingentől Pozsonyig vannak kiépített, az EuroVelo-szabványnak megfelelő kerékpárutak és erre alapozó szolgáltatók. A magyarországi részen viszont csak egyes szakaszok felelnek meg a nemzetközi kritériumoknak. Emiatt nem jelennek meg szolgáltatók (a pihenőhelyek, a kerékpárkölszönzök, a kerékpárszervizek, és a kerékpározók fogadására szakosodott vendéglátóhelyek) sem a Duna mentén. Összességében tehát ténylegesen nincsen Duna menti kerékpáros turizmus. Nyugat-Európában a legnépszerűbbek a vízmenti túrák. A biciklis turista és a víz szorosan összekapcsolódik, egyrészt a fürdés, másrészt hajóra szállás miatt csomagszállítás céljából. A Duna mentén jelenleg összefüggő kiépített kerékpárút a Szigetközben, a Dunakanyarban és Fajsz-Baja között van, amely lehetővé teszi hosszabb egyfolytában biciklizhető szakaszok megtételét.

A Felső-Duna szakaszon a Szigetközben Mosonmagyaróvár és Győr között kiépült a nemzetközi jelentőségű, Duna mentén (nem a gáton) végig haladó kerékpárút. Kiépült a Győrbe bevezető szakasz is. A táblarendszer tartalmilag és külsőleg is megújításra szorul. A közelmúltban jelölték ki az EURO-VELO Győrtől Gyönyüig terjedő szakaszát, sajnos ez a szakasz sem a folyó mellett halad, sőt Győrtől délkeleti irányba indul, Bönyt érintve kanyarodik vissza a Dunához. A természeti értékekhez vezető útvonalak kijelölése hiányzik. Vámoszabadi az egyik legjelentősebb határátkelőhely Szlovákia felé, amely a nemzetközi személy- és áruforgalomnak biztosít határátlépési lehetőséget éjjel-nappali nyitva tartással, a kerékpárút azonban nem megy át a határon a Csilizközbe. Vénektől Rajkáig az árvízvédelmi töltés tetején célszerű lenne egy burkolt kerékpárút kiépítése, innen nagyon jól beláthatók a hullámtéri és a mentett oldali területek egyaránt, és így lehetővé válna egy jól használható szigetközi kerékpáros kör kialakítása. Továbbá tervezett egy Mosoni-Duna menti gáton Vénékig tartó kerékpártút kiépítése is. E két töltésen végighaladó kerékpárút nélkül aligha beszélhetünk a Dunát érintő kerékpáros turizmusról. Jelenleg a Mosonmagyaróvári kistérség területén a Győr – Mosonmagyaróvár közötti falvakat összekötő kerékpárút egyre nagyobb hazai és nemzetközi turista forgalmat bonyolít le, de éppen a Dunához köthető értékeket nem mutatja be és nem szolgál Dunához kapcsolódó élménnyel.

A Dunakanyarban Dunakeszitől Zebegényig kiépített kerékpárúton végigkerekeshető a Duna bal partja. Ahol a nemzetközi hálózathoz illeszkedő hosszabb szakasz megépült, már 2002-ben is jelentős számú külföldi vette igénybe az utakat. A Duna jobb partján szakaszos a kiépítettség, Óbuda-Leányfalu, Visegrád és Esztergom térségében készült el a kerékpárút. Itt - nyugati irányban - hiányzik a csatlakozás a nagyobb hálózathoz.

A Közép- és Alsó-Duna-szakaszon kevés a kiépített kerékpárút, csak szakaszosan egy-egy település között – Csepel-sziget, Solt-Harta, Fajsz-Baja - van meg. A térség jelvénytérítő kerékpártúra-útvonalai közül a „Baranyai kerékpáros körút” a megye legszebb tájait, a „Baranya legszebb templomai” a megye műemlék templomait, a Gemenci túraútvonal az erdőség védett természeti értékeit fűzi fel egy-egy útvonalra. A lankás, változatos vidék kerékpározásra alkalmas területeket rejt magában, és folyamatban van a környező települések regionális együttműködésének keretében egy, a környéket behálózó kerékpárútvonal fejlesztése is. A Mohács-Bóly-Villány útvonal kiépítésével a kistérség hamarosan bekapcsolódik a nemzetközi „Eurovelo” hálózatba.

A Fertő mentén Balftól a pamhagen-i (Pomogy) határátkelőig, illetve Fertőrákos belterülete és a mörbisch-i (Fertőmeggyes) határátkelő között épült ki a kerékpárút, Balf és Fertőrákos között pedig kerékpározásra ajánlott kitérőút áll rendelkezésre. A Fertő menti kerékpárút lehetővé teszi Fertőrákos-Mörbisch, Fertőd- Pamhagen határátkelőin keresztül az osztrák kerékpárút-hálózatra csatlakozást.

A Velencei-tó körül teljesen nincs kiépített kerékpárút.

A térségben sok helyen megoldatlan még a gépjárműforgalomtól elkülönített kerékpáros közlekedés biztosítása, a pihenő-vendéglátó és a szervíz infrastruktúra biztosítása. A vasút nincs felkészülve nagyszámú kerékpár szállítására, megoldatlan továbbá a kerékpárok tárolása, őrzése a látnivalók, megállóhelyek környékén. Fejlesztésre szorul a kerékpártúra-lehetőségek bővítése, amelyek a gáton vezetett kerékpárutak kialakításával, másrészt Duna menti kerékpárútról kiágazó, a kiránduló célpontok felfűzését szolgáló kerékpárutak fejlesztésével, illetve ezek jelzésével valósítandó meg. A kerékpárúthálózat-fejlesztést a településközi és településen belüli, helyi forgalmi és turisztikai igények egyaránt indokolják. Az országos hálózat részeként megvalósuló Duna menti Euro Velo kerékpárút, és az erre hálózatosan felfűződő kerékpárutak megteremthetik a kapcsolatot a szomszédos megyék, sőt a határon túli szomszédos régiók felé is.

Lovas turizmus

A lovassportnak Magyarország, így a Duna mente is kiváló terepet biztosít. Ezen kívül komoly hagyományai vannak a lovas turizmusnak, amely önmagában komoly vonzerőt jelent, illetve alkalmas arra, hogy komplementer termékként az aktív szabadidő eltöltés lehetőségeit kiegészítse. A legnagyobb látogatottságot a fogathajtó díjlovagló, díjugrató lovas rendezvények bírják. A neves versenyek hagyományos helyszínei a térségben Bábolna, Dunakeszi, Apaj, Sósút, Göd de helyet kérnek Máriakálnok, Halászi és Dunakiliti települések is. Rendeznek pusztaprogramokat is, amelyek középpontjában a lovas bemutatók állnak. A puszták egykori lakóinak, a betyároknak, szegénylegényeknek egykori életét felelevenítő, nagy ügyességet igénylő lovasbemutatók a hazai közönség előtt is népszerűek. A lovaglás kedvelőit számos jól felszerelt lovastanya, panzió várja, ahol képzett vezetők segítségével egyre több kijelölt túraútvonalat bejárva ismerkedhetnek meg a környékkel. A létesítmények nagy része kielégíti az elvárásokat, a szaktudás és a loállomány adott, - illetve a kereslet arányában fejleszthető. A lovaglás egyre nagyobb népszerűsége tesz szert mind a hazai, mind a külföldi vendégek körében, a



lovasiskolák igénybevételeitől, egészen a többnapos, hosszú lovastúráig. A Magyar Turizmus területi Marketing Igazgatósága és a Magyar Lovas Turisztikai Szövetség (MLTSZ) 1–5 patkós minősítési rendszerében minősített a lovardákat. A minősítést nem szerzett lovardák száma meghaladja a kvalifikáltakét. Napirenden van a lovasturizmus hatósági szabályozása, ami a tervek szerint két alapvető feltételhez kötné a működésüket: (1) az MLTSZ minősítési rendszerében megfeleléshez és az alkalmazotként foglalkoztatott, (2) legalább OKJ-s végzettséggel bíró lovas oktatóhoz (vagy lovas túravezetőhöz).

Egyéb kisebb jelentőségű találkozókat egyre több település is rendez (Kóny, Ágfalva, Szendehely, Szokolya, Pilisszentlászló, Szigetmonostor, Pusztazámor, Dunaharaszti, Halásztelek, Ráckeresztúr, Solt, Baja, Mohács).

A lovaglás a szűkebb, jómódú réteg helyett mára már az egyre növekvő, szélesebb társadalmi rétegeket jelentő szegmensek keresletét elégíti ki. A lovastanyák száma növekvő tendenciát mutat, kiemelkedő sűrűségben a főváros környékén fordulnak elő. A szolgáltatások között leggyakrabban megtalálható a bértartás és lovaglási lehetőség, valamint a lovas oktatás. A komplex funkcióval rendelkező - lótartás, lovaglás, fogathajtás, oktatás, gyógy-lovagoltatás, versenyrendezés, szállás és étkezés biztosítása – lovas bázisok száma még kevés. A lovaspatkós jelzéssel ellátott lovasbázisok színvonalát a lovakra, személyzetre, szolgáltatásokra vonatkozó objektív paraméterek alapján történő minősítési besorolás biztosítja. A térségben minősített lovas színhelyek Ásványráró, Dunasziget, Bábolna, Bóly, Esztergom, Kunadacs, Kunszentmiklós, Solt, Sósút, Százhalombatta, Tata.

A lovasturizmus fejlesztésére jó lehetőségek vannak a térségben. Egyik kitörési pont a gyógylovagoltatás megszervezése (Sósút, Győrújbarát). Magyarország lehetőségei különösen jók ezen a területen, hiszen nagy hírnévvel rendelkezik az alternatív gyógypedagógia területén. A Duna menti települések közül több kíván lovas fogadót létesíteni. A térségben több helyen még hiányoznak a gondosan kialakított és együtt üzemeltetett, értékesített lovasösvények. A szakmai és marketingkoordináció ma még jelentősen alatta marad a lehetőségeknek, megoldatlan a kínálatok összekapcsolása, a szakemberellátás és szakmai felügyelet, hátrányos a közös promóció hiánya. A tereplovagló, a nemzeti parki igazgatóságok, vadászok és az erdőgazdálkodó szervezetek, valamint az erdőtulajdonosok közötti korábbi rendszeres konfliktus a szabályozás irányába kell irányítani.

Egyéb sportturizmus

Az egyéb és hobbysportok jellemzői, hogy az egészség megőrzése, a kondíció fenntartása mellett szórakoztat is, valamint többletbevételi lehetőséget biztosít. Ebbe a csoportba tartoznak a tenisz, a golf, a squash, a sí, a szánkó, a gyepsí és a sportrepülés különböző válfajai. Ide sorolhatjuk még a hobby szinten űzött vízisportok zömét is, mint például az evezés, vitorlázás, szörfözés.

A *sportrepülőzés* iránti belföldi kereslet, a külföldi mellett, az utóbbi időkben felerősödött. A legjelentősebb forgalmat Budaörs kisépkes nemzetközi repülőtere bonyolítja. Őcsény hatalmas területű, mintegy 220ha kiterjedésű, igen jó minőségű gyeppel rendelkező reptere is lehetőségében biztosítja e feltételeket, a vendégek kiszolgálása azonban kedvezőtlen körülmények között folyik. Gyúron füves kifutópályás repülőtér fogadja a motoros, vitorlás, ernyős, sárkányos kisépeket. Bönyben sétarepülőtér, Dunakeszin, Kisapostagon vitorlázó repülőtér, Vácott siklóernyőzési lehetőség van.

A téli sportok közül a *síelés* vonzza a legtöbb látogatót a térségbe, Sopron, Visegrád, Szokolya, Kemence, Pilisszentkereszt és Paks liftes sípályáira. Szokolya – gyepsí.

Egyéb extrém sportolási lehetőséget Pilisvörösvár, Bátmonostor motoros pályája, Dömsöd autócross pályája biztosít. Tardoson és Csobánkán sziklafalak várják a sziklamászókat.

A térségben *golf*ozni még kevés helyen lehet (Dunakiliti, Göd, Budakalász, Tata), azonban az országos tendenciához hasonlóan itt is tervezik további golfpályák kialakítását. Tahitótfalun és Budaörsön squash-csarnok található. A budapesti agglomeráció környékén számos település már most sokrétű, ill. komplett sportos kikapcsolódási lehetőséget nyújt, azonban további nagy befogadóképességű szabadidőközpontokra lenne még szükség színes sportfunkciók (vízi élménypark, jég-, görkorcsolyacsarnok, gokart stb.) kialakításával mind a belföldi mind a külföldi sportolni vágyók számára. A Dunakanyarban, jellegzetesen a Szentendrei-sziget településein már számos helyen felismerték, hogy a fővárosból egy-egy hétvégi napra szívesen ellátogatnak az ott lakók jó levegőn, nyugodt környezetben történő aktív pihenés céljából. A vendéget aktívan bevonó különböző szolgáltatások folyamatosan gyarapodnak máshol is. A mozgás, látvány, felfrissülés, siker élményelemeit nyújtják a térség területén a lovaglás, túrázás, kerékpározás, horgászat, vadászat, termálfürdőzés, golfozás és számos egyedi sport (sí, gypsí, bob, sikló-, sárkány- és sétatrepülés, hőlégballon, sziklamászás és gokart). Gyengesége, hogy kevés működik hálózatban, korlátozott a szükséges útvonal információk, a sporthoz szükséges elemek kiépítettsége, a megfelelő szállás- étkezés- és szervizkínálat jelenléte.

Egyéb:

tenisz, squashpályák városok sporttelepein elsősorban, szállodáknál

Visegrád – bobbpálya;

Csobánka, Solymár, Pilisszentiván - sziklamászás;

II. Fogadóképesség

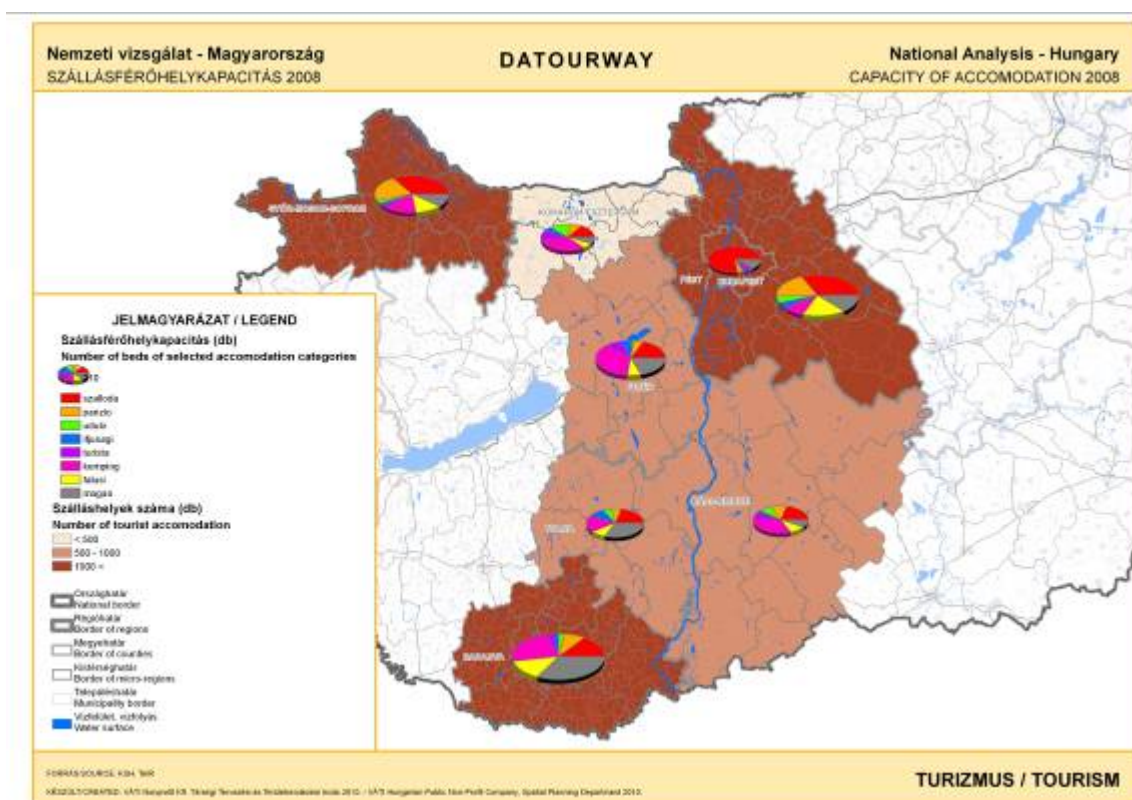
Turisztikai infrastruktúra

Turisztikai infrastruktúra: az alap infrastruktúrára épülő tárgyasult és szellemi turisztikai szolgáltatások, amelyek elsősorban a turisztikai vonzerő feltárását, értékesítését szolgálják, ugyanakkor a helyi lakosság által is használhatók.

Szálláshelyi fogadóképesség és vendégforgalom

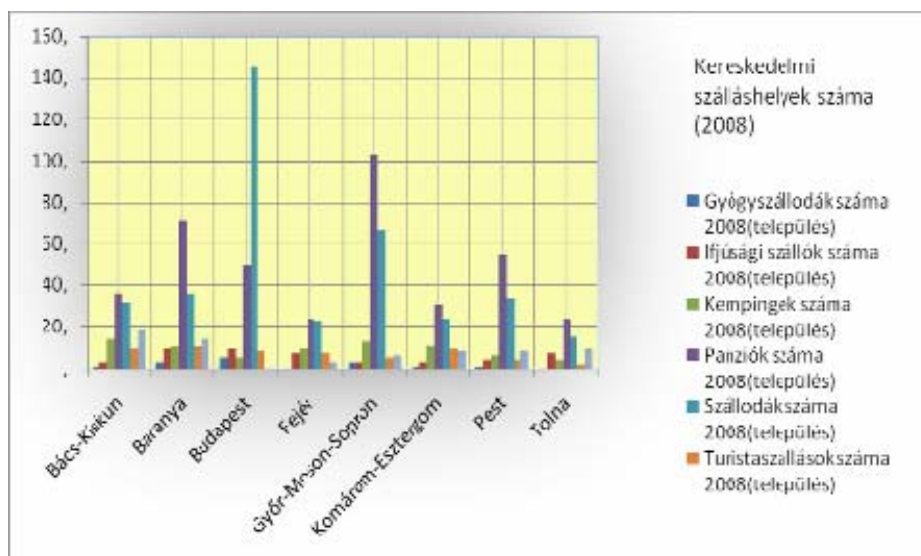
A színvonalas vendégfogadás feltétele – többnapos turizmus esetén – a megfelelő szálláshelykínálat. A szálláshelyi fogadóképesség a szálláshelyek és szállásférőhelyek mennyiségével, területi elhelyezkedésével és időbeli változásával vizsgálható.

A Duna menti térségben a **szálláshelyek száma** 2008-ban megközelítette a 9000-et, amely az ország összes szálláshelykínálatából 18%-os részesedést jelent. Arányait tekintve az 1000 főre jutó szálláshely-szám a térségben 2 db, az országos átlag (5 db) felét sem éri el, amely jelzi a Duna menti fogadóképesség elégtelenségét.

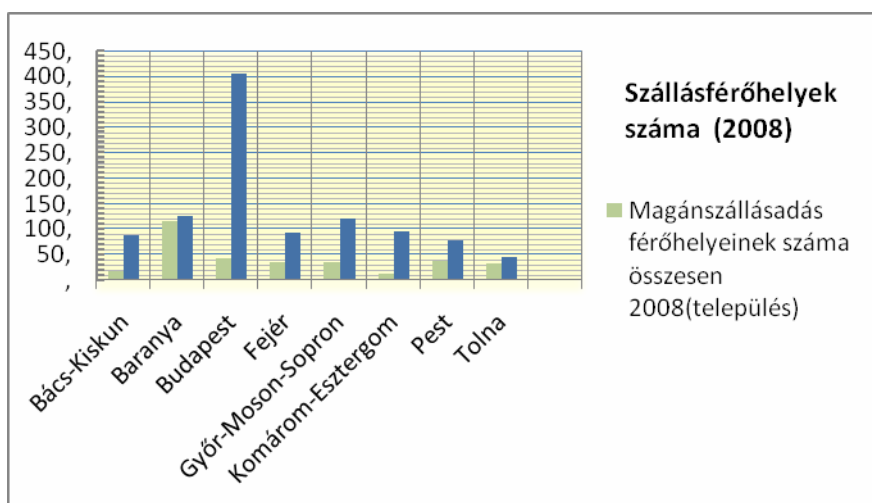


A **szállásférőhelyek száma** a Duna menti megyékben megközelíti a 140 ezret, amely az ország összes szállásférőhelyéből 26%-ot tesz ki. A szálláshelykínálat területi megoszlását 1000 főre vetítve, legkedvezőbb mutatókkal Baranya (61férőhely), Győr-Moson-Sopron (35férőhely), Komárom-Esztergom (34férőhely) és Tolna megye (33férőhely) rendelkezik, az országos (53) és a Duna menti térség (26) átlagához viszonyítva. Pest megye fogadóképessége (9 szállásférőhely) a térség egészét tekintve a leggyengébb, az országosnak mintegy hatoda, de erősen elmarad a térségi átlagtól is. A főváros területileg koncentrált, igen bőséges szálláshelykínálatát kiugróan magas értékek mutatják, amely a magas lakosságszám miatt népességarányosan (26férőhely) nem haladja meg a térségi átlagot.

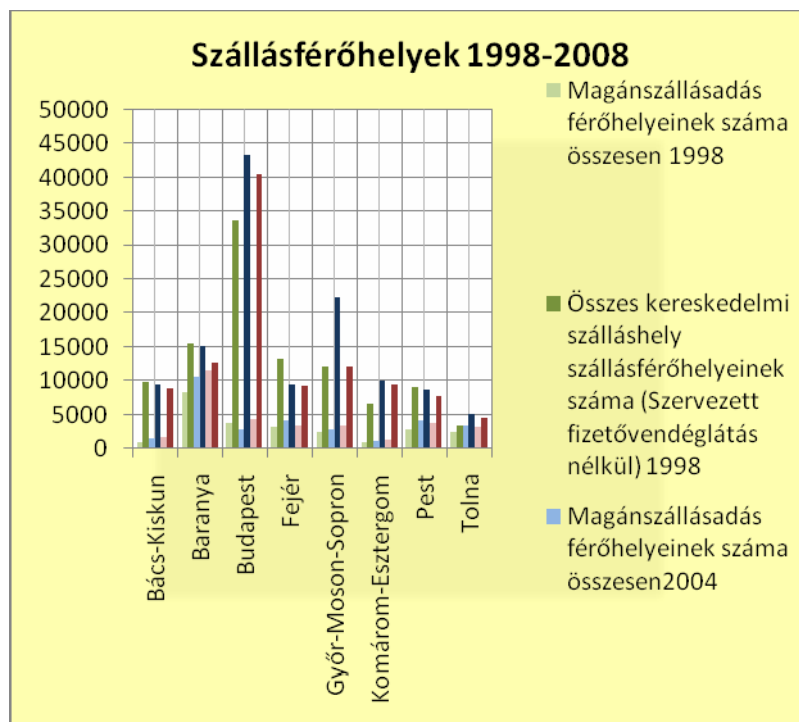
A szálláskínálat típusonkénti megoszlása szerint a Duna menti térség szállásférőhelyeinek 24%-a magánszállásadók kezében van.



A 76%-ban részesedő kereskedelmi szállásférőhelyek több mint felét szállodák adják, amely jelentős részben a fővárosnak tudható be, de arányuk számottevő Pest és Győr-Moson-Sopron megyében is. Alacsony mértékű ellenben a szállodai fogadó kapacitás Komárom-Esztergom, Fejér, Bács-Kiskun és Baranya megyében. A kereskedelmi szállásférőhelyek közül említendő kempingek több mint 21%-ot képviselnek, arányuk Fejér, Komárom-Esztergom és Baranya megyében kiemelkedő.



A szálláshelykínálat időbeli változása az 1998 és 2008 közötti időszakban a következőképpen alakult a kereskedelmi és magánszállásadás tekintetében. A kereskedelmi szállásférőhelyek számában stagnálás figyelhető meg, míg országosan 5%-os, addig a Duna mentén a fővárossal együtt 1%-os növekedés történt. Területi megoszlását vizsgálva Komárom-Esztergom (45%) és Tolna megye (35%), valamint Budapest (20%) férőhelykínálata dinamikusán nőtt, ellenben Fejér (-30%), Baranya (-18%) és Pest megye (-16%) fogadóképessége csökkent. Ha a változást 2004-hez képest vizsgáljuk, mindenhol csökkenést tapasztalunk. A magánszállásadás kínálatában ellenben térségszerte mindenhol emelkedés történt, amely részben a statisztikai adatbázisokban nagyobb arányban megjelenő, bejelentett adatokból következik.



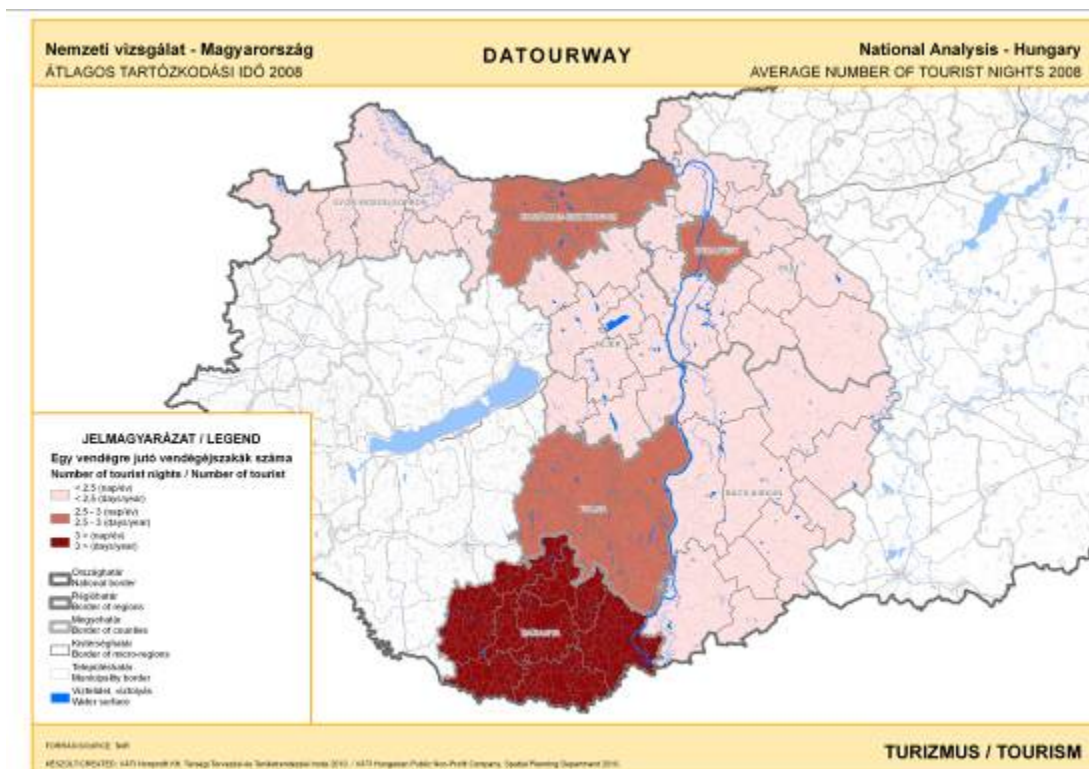
A kínálati oldal mellett a kereslet, vagyis a **vendégforgalom alakulása** a térségbe érkező vendégek és az eltöltött vendégéjszakák számával, térbeli eloszlásával és időbeli változásával vizsgálható.

A statisztikai adatok csak a szállást is igénybe vevő vendégek által bonyolított forgalmat mutatják, a teljes látogatottságra egyéb adatokból (pl. rendezvények látogatóinak száma) és helyi felmérésekből lehet következtetni. Eszerint a turisztikai célterületre látogatók között a hagyományos, legalább egy éjszakát eltöltő vendégek mellett vizsgálandó a helyben lakók, egynapos kirándulók és hétvégi ház tulajdonosok keresleti igénye is. Azzal együtt, hogy sok esetben a - szállást nem igénylő - rendezvény- és aktívturizmus látogatói jelentősebb forgalmat bonyolítanak, a sokrétű turisztikai kínálatot (beleértve a szálláshelyi szolgáltatásokat) igénybe vevő több napos vendégek kisebb számuk ellenére is jelentősebb bevételeket eredményeznek.

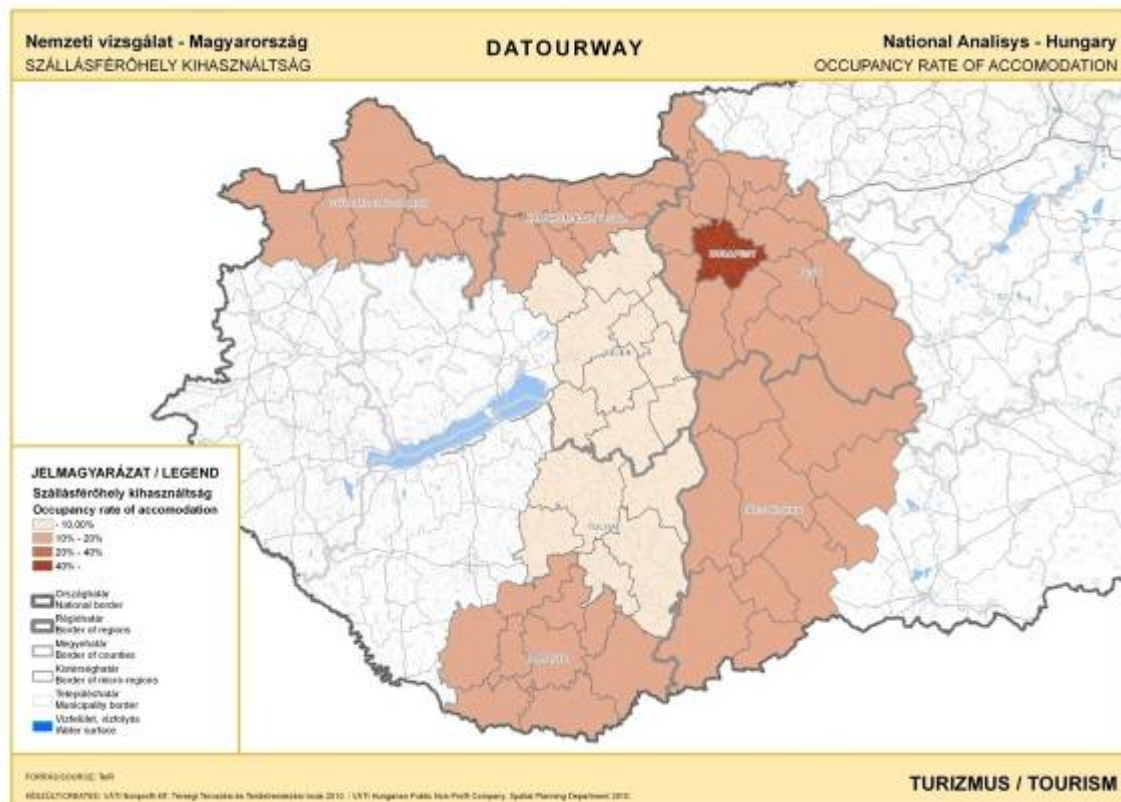
A Duna menti térségbe látogató **vendégek száma** 2008-ban meghaladta a 4200 ezer főt, mely az ország vendégforgalmának mintegy felét teszi ki. Fontos kiemelni, hogy e vendégforgalom több mint 60%-át! Budapest bonyolította. A főváros dominanciájának ismeretében a népességarányos területi megoszlás a következőképpen alakul 1000 főre vetítve. Legmagasabb vendégszámmal Budapest (1500 vendég) mellett Győr-Moson-Sopron (1000 vendég) és Baranya megye (750 vendég) büszkélkedhet, az országos átlag 850, a térség átlaga 800 vendég Budapesttel és 450 vendég Budapest nélkül. Legkevésbé látogatott Pest és Fejér megye (290 vendég), de Bács-Kiskun és Tolna megye is messze elmarad a térségi átlagtól (300 vendég).

A belföldi vendégforgalom növekedésében jelentős szerepet játszott az üdülési csekk bevezetése, amely igen kedvezően hatott mind a munkáltatók ösztönző rendszerére, mind a munkavállalók bevételeire és ezzel együtt az utazási hajlandóságra, mind pedig a turisztikai ágazatban tevékenykedő vállalkozások és foglalkoztatottak munkalehetőségeire, megélhetésére.

A vendégek számához viszonyított vendégéjszaka-szám az **átlagos tartózkodási időre** enged következtetni. A Duna menti térségben ez 2,5 nap, amely valamelyest elmarad az országos átlagtól (3,1 nap). E rövid tartózkodási idő a hétvégi turizmusra jellemző, amelyet a szállásadók egyre inkább beépítenek marketingjükbe akciós hétvégi és ünnepi csomagkínálatok formájában. Területi megoszlását tekintve különösebb differencia nem tapasztalható, az országos értéket csak Baranya megye éri el, ahol a külföldi vendégek is több napot töltenek átlagosan (4,9 nap), mint a térség többi területén.



A turisztikai beruházások várható megtérülése, hatékonysága szempontjából meghatározó a **szállásférőhelyek kihasználtságának vizsgálata**, melyet a szállásférőhelyre vonatkoztatott vendégéjszakák mutatnak.



A Duna menti térségre átlagosan 12%-os kihasználtság jellemző, Budapesttel együtt ez az érték több, mint 21%. Eszerint a főváros mellett, Győr-Ménfőcsanak és Pest megye szállásférőhelyei működnek leggazdaságosabban. Az adatokat befolyásolja a mérsékelt szálláskínálat, a relatíve magasabb vendégszám, valamint a turisztikai szezonális is. Így emelkedik ki a kevésbé szezonérzékeny és magas kereslettel jellemezhető főváros, a kiemelkedő vendégszámmal rendelkező Győr-Ménfőcsanak megye, valamint a relatíve alacsonyabb szálláskínálattal rendelkező Pest megye.

Turisztikai marketing, tájékoztatás, intézményrendszer

A turisztikai termékek, mint minden termék a modern piacokon, csak tudatosan felépített marketing tevékenységgel juthatnak a célközönséghez és fogyasztókhoz. A települések, ritkábban a kistérségek és egyes tájegységek megkezdtek településük, illetve turisztikai termékeik marketingjét, de a kistérség turisztikai céljainak eléréséhez az egymástól elszigetelt marketing erőfeszítéseket egyesíteni kell.

Az egységes arculat és a marketing kulcseleme a térséget azonosító, könnyen megjegyezhető és kommunikálható üzenet megfogalmazása, márkavédjegyek kialakítása, amire már történtek kísérletek Szigetköz esetében („természetesen szigetközi” élelmiszer, ökoturisztikai védjegy kialakítása). A Duna mente térsége nem számít külön turisztikai régióknak, így a közvélemény-kutatásokban sem említik meg külön desztinációként. Éppen ezért a térség azonosítása elsődleges feladat, s ezen belül az egyes célterületek is (pl. „Dél-Buda Környék – az aktív kikapcsolódás területe”).

Az országos piackutatási felmérésekből kiderül, hogy fokozódik az egynapos és többnapos utazások aránya, az egynapos utazások magasabb arányával. Ezek fő motivációi a vásárlás és a rokon- illetve baráti látogatások. A fő utazások hosszabb tartózkodási idejűek, amelyeknél a kikapcsolódás, az ún. passzív pihenés tölti be a főszerepet, nyáron a fürdőzés, strandolás igényével. A kulturális, természeti látnivalók megtekintése jelent még erős utazási motivációt,

majd a gyógyfürdőzés, szórakozás és lemaradva a különböző sporttevékenységek. Az úti cél kiválasztásánál a vendégek a vonzó természeti környezetet, a korábbi pozitív tapasztalatot, illetve ismerősök ajánlatát tekintik elsődlegesnek. Az ismeretszerzésben az internet, egyéb médiaajánlatok, nyomtatott promóciós kiadványok, tájékoztató rendezvények is jelentős igényt elégítenek ki, de további bővítésük is indokolt. Az elvárások között a környezet, szállás, higiénia, az oda-vissza utazás minősége, időjárás alakulása, csoportos utazás esetén az utazási iroda szolgáltatásai és a vendégszeretet áll. Kimutatható az egyéni utazási mód növekedése a csoportos utak rovására, növekszik a fogadókészség a belföldi vendégek irányába, erősödik a belföldi kereslet. A belföldi turizmus összetételében egyaránt jellemző a családi, baráti és egyéni utazási forma.

A külföldiek közül az osztrák, holland, belga és német vendégek kedvelik leginkább a térséget. A Duna mente látogatottsága alapvetően szezonális jellegű, az éghajlati okok és a földrajzi fekvés miatt főleg a nyár, kisebb mértékben a tavasz és az őszi jelentik az üdülő turizmus időszakát. Az utazások főként személygépkocsival valósulnak meg, ami felhívja a figyelmet az úthálózat és a kiszolgáló létesítmények iránti fokozódó mennyiségi és minőségi igényekre.

A tájékoztatás terén bővítenők a térségi kiadványok és egyéb propagáló termékek, reklámok. Pozitív jelenség, hogy megjelentek a települések határában az egységes üdvözlő és információs táblák, viszont az információs vételi lehetőségek szűkösek. Kevés a forgalomtól elzárt közterület, sétáló utca, Duna parti sétány, rekreációs tevékenységet biztosító közpark, a kerthelységgel rendelkező, kulturált vendéglő és a nyilvános WC. A turisztikai infrastruktúra hiányosságai között fel kell sorolni még a kivilágítatlan műemlék és műemlék jellegű épületeket. Napjaink technikai lehetőségei (pl.: internet) nagymértékben hozzájárulhatnak a turisztikai kínálat közzétételéhez, s a kultúra kínálatának emeléséhez, nemcsak a fejlettebb, hanem a hátrányos helyzetben lévő településeken, az aprófalvakban és a periférikus területeken is. A meglévő művelődési házak, könyvtárak és a teleházak ugyanis alkalmasak a korszerű tartalmak (elektronikus könyvtárak, távoktatás stb.) hordozására is. A Duna menti térségnek nincs egy egységes komplex honlapja, csupán térségi bontású, tematikus lapok érhetők el. Gyarapodnak a települések többségének, kistérségeknek, megyéknek, tájegységeknek, üdülőkörzeteknek, valamint a tematikus turisztikai termékeknek saját honlapjai. A szálláshelykereső weblapok kínálata a legtagabb.

A vendégekkel közvetlenül kapcsolatba kerülő turisztikai szervezetek a tourinform irodák, valamint részben az utazási irodák. Az idegenforgalmi társulások és egyesületek non profit szervezetként hatékonyan hozzájárulnak a turisztikai termékfejlesztési programok kialakításához, rendezvények szervezéséhez, a marketing tevékenységhez és az érdekképviseléshez. Fontos szerveződések az egyes tematikus klaszterek megjelenése, a minősített szálláshelyek (falusi: napraforgó, lovas: patkó) intézménye. A középfokú és felsőfokú turisztikai szakképzés, az idegen nyelvtanítás eredményesen járul hozzá a minőségi vendégfogadáshoz.

A természeti és kulturális értékek összehangolt térségi kínálatát segítik a megyei önkormányzat keretében működő turisztikai szervezetek, a Tourinform irodák, valamint az egyes települések turisztikai, kulturális célú tevékenységet végző civil szervezetei. Ezek a szervezetek többnyire programszervezési és a helyi tájékoztató tevékenységet végeznek. Ugyanakkor megállapítható, hogy az egyes turisztikai térségekben a különböző attrakciók összehangolása, termékfejlesztése továbbra is szükséges, valamint erősebb és célzottabb, hatékonyabb marketingtevékenységet kell folytatni a Magyar Turizmus Rt-vel összehangolva. Mivel világszerte átalakul a desztináció menedzsment koncepciója, ezért a turizmus szervező és értékesítési szervezetrendszerének fejlesztése különösen fontos. Egy üdülőkörzetben adott térség versenyképességét egyre inkább a földrajzi értelemben lehatárolható idegenforgalmi

kínálat egységes megjelenítése (turisztikai térség) határozza meg, miközben erősödik az egyedi, speciális termékek szerepe.

Összességében a versenyképességet csak az infrastruktúra általános fejlesztésével, korszerű turisztikai termékek, termékcsomagok megteremtésével, hatékony marketing munkával, egyedi arculat és hatékony működési feltételek kialakításával van mód lényegesen javítani. Az idegenforgalom szervezését, irányítását ellátó szervezeti, intézményi háttér (kormányzati és helyi szinten egyaránt) megteremtése nélkül azonban nem érhetők el jelentős sikerek.